

MASARYKOVA UNIVERZITA
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
GEOGRAFICKÝ ÚSTAV

SBORNÍK STUDENTSKÝCH PRACÍ Z EXKURZE GEOGRAFIE V PRAXI (2013)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

1	PROGRAM EXKURZE.....	6
2	REFERÁTY STUDENTŮ.....	15
2.1	VÝVOJ KRAJINY NÍZKÉHO JESENÍKU A OSOBLAŽSKA	15
2.1.1	Úvod	15
2.1.2	Krajina Nízkého Jeseníku do raného novověku.....	16
2.1.3	Od rozdělení Slezska po druhou světovou válku	16
2.1.4	Léta 1945–90.....	16
2.1.5	Současnost.....	17
2.1.6	Závěr.....	17
2.2	OBYVATELSTVO SEVERNÍ MORAVY PŘED 2. SV. VÁLKOU A DNES	19
2.2.1	Úvod	19
2.2.2	Dlouhodobý vývoj stavu obyvatelstva severní Moravy	19
2.2.3	Obyvatelstvo severní Moravy v současnosti	22
2.2.4	Závěr.....	24
2.3	ŠLECHTICKÉ RODY A ROZVOJ PANSTVÍ (ROTHSCHILDOVÉ).....	25
2.3.1	Úvod	25
2.3.2	Rothschildové	25
2.3.3	Závěr.....	27
2.4	TRH PRÁCE V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI.....	29
2.4.1	Úvod	29
2.4.2	TRH práce v Moravskoslezském kraji	29
2.4.3	Zvěř.....	33
2.5	INSTITUCE OCHRANY PŘÍRODY V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI A JEJICH ČINNOST	35

2.5.1	Úvod	35
2.5.2	Instituce v Moravskoslezském kraji.....	35
2.5.3	Závěr.....	37
2.6	ČESKÝ TĚŠÍN, GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA MĚSTA	38
2.6.1	Úvod	38
2.6.2	Město Český Těšín.....	38
2.7	VÝSTAVBA DÁLNIČE D1 A VLIV NA REGIONÁLNÍ ROZVOJ REGIONU, DOPADY NA VZNIK PRŮMYSLVÝCH ZÓN	41
2.7.1	Úvod	41
2.7.2	Dálnice D1 a její důsledky.....	41
2.7.3	Závěr.....	45
2.8	FUNGOVÁNÍ MAS, JEJICH PŮSOBNOST A DOPADY NA REGIONÁLNÍ ROZVOJ ...	48
2.8.1	Úvod	48
2.8.2	LEADER	48
2.8.3	Vymezení MAS.....	48
2.8.4	MAS v České republice	49
2.8.5	Hospodaření a financování MAS	50
2.8.6	Hlavní cíle a úkoly MAS	50
2.9	PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE, PRŮMYSLVÉ ZÓNY A JEJICH DOPAD NA TRH PRÁCE NA SEVERNÍ MORAVĚ	52
2.10.1	Přímé zahraniční investice v MS kraji.....	51
2.10.2	Závěr.....	55
2.11	KRAJINNÝ RÁZ A VÝVOJ KRAJINY OSTRAVSKA (KRAJIA A REKULTIVACE/REVITALIZACE DOLŮ).....	57
2.11.1	Úvod	57
2.11.2	Fyzicko-geografické poměry oblasti.....	57
2.11.3	Vývoj krajiny v důsledku těžby od pravěku po současnost	57

2.11.4	Rekultivace	58
2.11.5	Největší rekultivační projekty:	59
2.11.6	Závěr	61
2.12	MĚSTO ŠTRAMBERK	62
2.12.1	Úvod	62
2.12.2	Historie města	62
2.12.3	Památky a zajímavosti	63
2.12.4	Závěr	66
2.13	ŽELEZÁRNY V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI.....	68
2.13.1	Úvod	68
2.13.2	Vlastní sdělení	68
2.13.3	Závěr	71
2.14	KRAJINA BESKYD SE ZAMĚŘENÍM NA RELIÉF A JEHO DEFORMACE (SESUVY) ...	73
2.14.1	Úvod	73
2.14.2	Beskydská krajina	73
2.14.3	Sesuvy jako krajinotvorný činitel.....	74
2.14.4	Znamé beskydské sesuvy	75
2.14.5	Závěr	76
2.15	TEPELNÉ ELEKTRÁRNY NA SEVERNÍ MORAVĚ JAKO ZAMĚSTNAVATELÉ A AKTÉŘI V REGIONU	78
2.15.1	Úvod	78
2.15.2	Tepelné elektrárny	78
2.15.3	Závěr	79
2.16	SPOLEČNOSTI TĚŽÍCÍ UHLÍ NA OSTRAVSKU JAKO AKTÉŘI ROZVOJE ÚZEMÍ.....	81
2.16.1	Úvod	81
2.16.2	Historie těžby v ČR.....	81

2.16.3	Společnost OKD	82
2.16.4	Rozvojové aktivity společnosti OKD v regionu	83
2.16.5	Závěr	84
2.17	CESTOVNÍ RUCH V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI	85
2.17.1	Úvod	85
2.17.2	Obecné informace	85
2.17.3	Strategický plán rozvoje cestovního ruchu v MS kraji	87
2.18	KONFLIKT PROLOMENÍ TĚŽEBNÍCH LIMITŮ JAKO PŘÍKLAD LIMITŮ ROZVOJE REGIONU.....	88
2.18.1	Úvod	88
2.18.2	Vývoj problematiky	88
2.18.3	Závěr	89

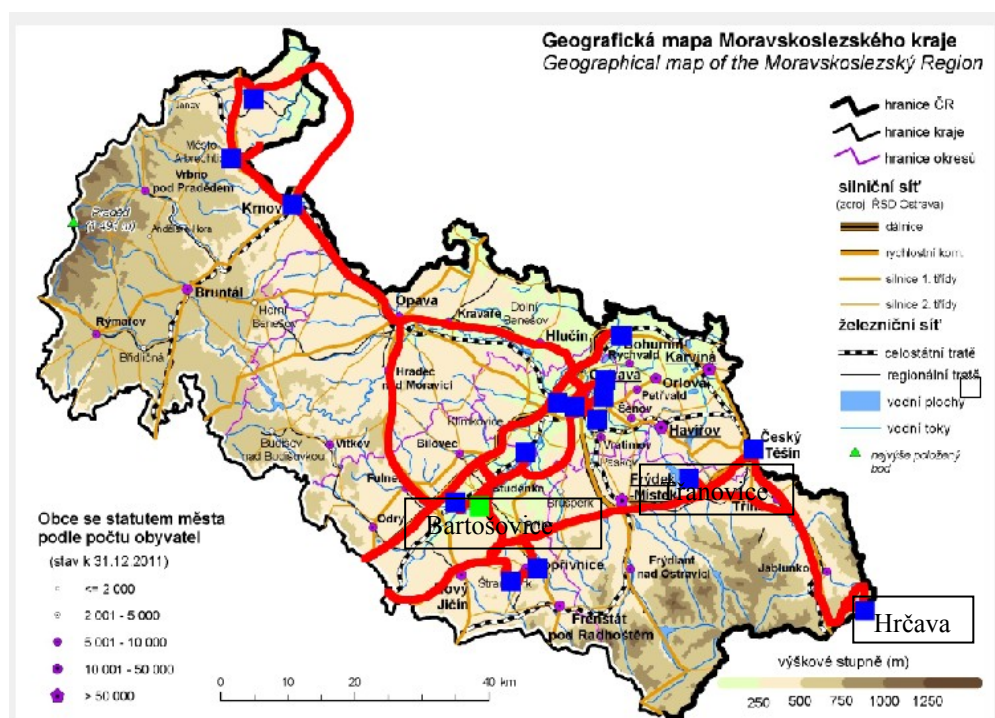
1 PROGRAM EXKURZE

V termínu od 22. 4. do 26. 4. 2013 proběhla třetí exkurze Geografie v praxi, která byla zaměřena na seznámení studentů geografie s činností organizací a firem, kde by se budoucí absolventi mohli potenciálně uplatnit ve své profesní kariéře. Tato exkurze byla podpořena z projektu Inovace výuky geografických studijních oborů (CZ.1.07/2.2.00/15.0222).

Studenty vypracované referáty byly odprezentovány během exkurze a jsou obsahem tohoto sborníku.

Vedoucími exkurze byli: Mgr. Filip Chvátal a RNDr. Jan Divíšek

V tomto roce jsme se vydali do Moravskoslezského kraje a navštívili následující organizace a instituce:

Obr. 1: Hlavní navštívená místa

1. den - Novojičínsko

7:15 odjezd od Janáčkova divadla, ul. Rooseveltova

9:30 – 11:30 Kopřivnice

- Odborná exkurze v Kopřivnici v továrně společnosti **Tatra** a.s.

Obr. 2 Exkurze v továrně Tatra (foto: J. Divíšek)

12:00 – 13:30 **Štramberk**

- Krátká komentovaná prohlídka historického města Štramberk s referátem studentů na toto téma. Přestávka na oběd.

Obr. 2: Štramberská Trůba (foto: F. Chvátal)

- 14:00 – 18:00 Odborná exkurze na třech místech v **CHKO Poodří** s pracovníkem CHKO.

Obr. 3: Exkurze po CHKO Poodří (foto: J. Divíšek).

- 18:30 příjezd do Bartošovic nad Odrou na ubytování

Obr. 4. Bartošovice, ubytování (foto: J. Divíšek)

2. den – Ostrava

9:00 – 12:00 Mgr. Stanislav Martinát (pracovník ústavu Geoniky AV ČR)

- Prohlídka příkladů **revitalizace brownfieldů**. 2 komentované zastávky, jedna na náměstí ve Vítkovicích (komentář k továrně i městské části), druhá halda Ema nad městem (ostravská sopka)

Obr. 5 a 7: Náměstí Míru ve Vítkovicích, Vítkovické železářny (foto: F. Chvátal).

13:00 – 16:00 Magistrát města Ostravy

- Přednáška Ing. Václava Paličky (vedoucího Odboru ekonomického rozvoje) a Dr. Koudelové (pracovnice pro marketing odboru ekonomického rozvoje).
- Téma: *Ekonomický rozvoj a jeho podpora ve městě Ostravě*

- Exkurze v terénu – pan Ing. Hudec, zastupující vedoucího odboru a vedoucí oddělení externích zdrojů financování. Prohlídka největších realizovaných projektů ve městě za posledních 10 let.

16:30 – 19:00 Ostravské Lesy s.r.o.

- Přednáška ředitele ostravských městských lesů a bývalého generálního ředitele Lesů ČR **Ing. Vladimíra Blahuty**
- Témata: *Lesy ČR jako aktér regionálního rozvoje na venkově (zaměstnavatel a spojení s dřevozpracujícím průmyslem). Městské lesy a jejich spolupráce se samosprávou.*

Obr. 8: Přednáška na městských lesích Ostrava (foto: F. Chvátal).

3. den – Bohumín a Osoblažsko

9:30 – 11:30 **Bohumín**

- Komentovaná prohlídka s **Ing. Voráčem** (zástupce ředitele **BOSPOR** - Bohumínské sportoviště) po sportovním a rekreačním areálu zbudovaného z financí města Bohumína. S vlastním energetickou jednotkou a ekonomickou soběstačností. Příklad úspěšného projektu regionálního rozvoje.

Obr. 9: Přednáška Ing. Voráče na Bohumínském sportovišti (foto: F. Chvátal).

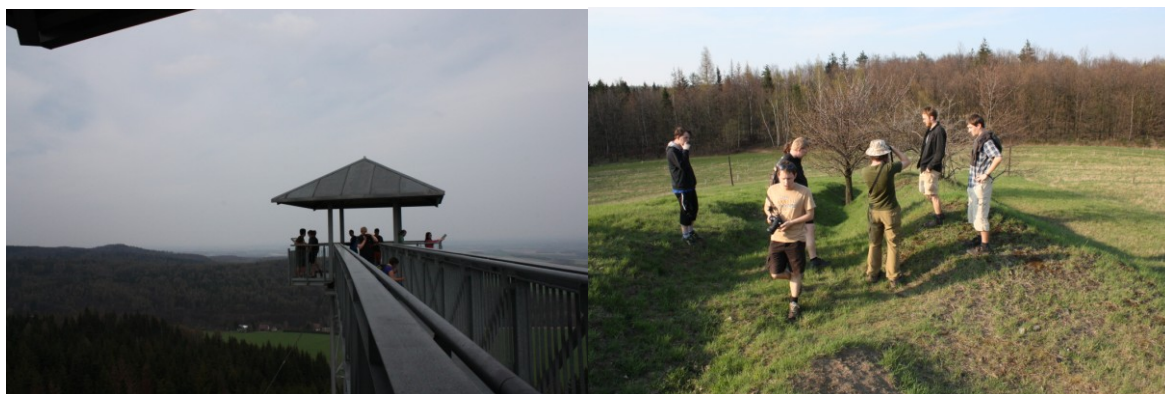
12:30 – 14:00 **Krnov**

- Krátká prohlídka města a přestávka na oběd

14:15 – 15:30 **Město Albrechtice**

- Přednáška předsedkyně MAS Rozvoj Krnovska paní starostky Dívčího Hradu: **Boženy Mruzíkové** a ředitelky a manažerky MAS **Ing. Jany Bradové**.
- Na téma: *Fungování MAS Krnovsko a problematika regionálního rozvoje na Osoblažsku.*

15:30-16:15 Prohlídka projektu výstavby rozhledny Hraniční vrch

Obr. 10 a 11: Rozhledna Hraniční vrch, Oblík u Dívčího Hradu (Foto: J. Divíšek)

16:30-17:30 Exkurze po fyzickogeografických prvcích a pozůstatcích ledovcového pokrytí na Osoblažsku. Přírodní památka **Oblík** u Dívčího Hradu a Liptáňský **bludný balvan**.

Krátká prohlídka města **Osoblahy**

Obr. 12 a 13: Židovský hřbitov v Osoblaze, Exkurze v terénu s Ing. Bradovou (foto: F. Chváta, J. Divíšek)

18:30 přejezd autobusem přes Polsko (Glubzsyce), Krnov, Opavu na ubytování

4. den – Těšínsko, Beskydy

9:30 – 11:30 Třanovice u Českého Těšína

- Bc. Jan Tomiczek. (Starosta obce Třanovice)
- Přednáška: Možnosti obce v regionálním rozvoji. Venkovská průmyslová zóna, Obecně prospěšná společnost, alternativní zdroje energie).
- Komentovaná prohlídka s panem starostou a majiteli společností po areálu venkovské průmyslové zóny v Třanovicích, podnikatelském inkubátoru a zřízené OPSce.

Třanovice jsou velmi úspěšnou obcí, které se podařilo získat velké množství nových investic, nových zaměstnavatelů. Obec si zřídila pro tyto účely vlastní společnosti a dlouhodobě zaznamenává růst počtu obyvatel.

Obr. 14 a 15: Přednáška pana starosty Tomiczka a prohlídka venkovské průmyslové zóny s majitelem společnosti na výrobu krmiv pro zvířata (Foto: F. Chvátal)

12:00 – 14:00 Český Těšín

- Referát studentů na téma geografie města Český Těšín a rozchod na oběd

14:50 – 19:00 – Beskydy

- Exkurze v terénu. Pěší trasa Přes **Gírovou** na Hrčavu přes Trojmezí.
- Referát studentů a průchod největším sesuvem v ČR poslední doby pod Gírovou

Obr. 16 a 17: Sesuv pod Gírovou, obec Javorzynka na Polsko, Česko, Slovenském pomezí (foto: J. Divíšek)

5. den - Ostrava

9:00 – 10:00 - Přednáška **Ing. Lubora Hrušky, Ph.D.** (zástupce ředitelky a hlavní expert společnosti PROCES-Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s.r.o.)

Téma: *Regionální rozvoj v Moravskoslezském kraji a uplatnění GIS*

Obr. 18: Přednáška Dr. Hrušky ve společnosti PROCES, s.r.o. (foto: J. Divíšek)

11:00 – 12:30 Přednáška RNDr. Petra Rumpela, Ph.D. (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF Ostravské univerzity)

Téma: *Socioekonomická analýza města Ostravy*

Obr. 19 a 20: Přednáška Dr. Rumpela na střeše PŘF Ostravské univerzity (foto: F. Chvátal).

16:00 - návrat do Brna

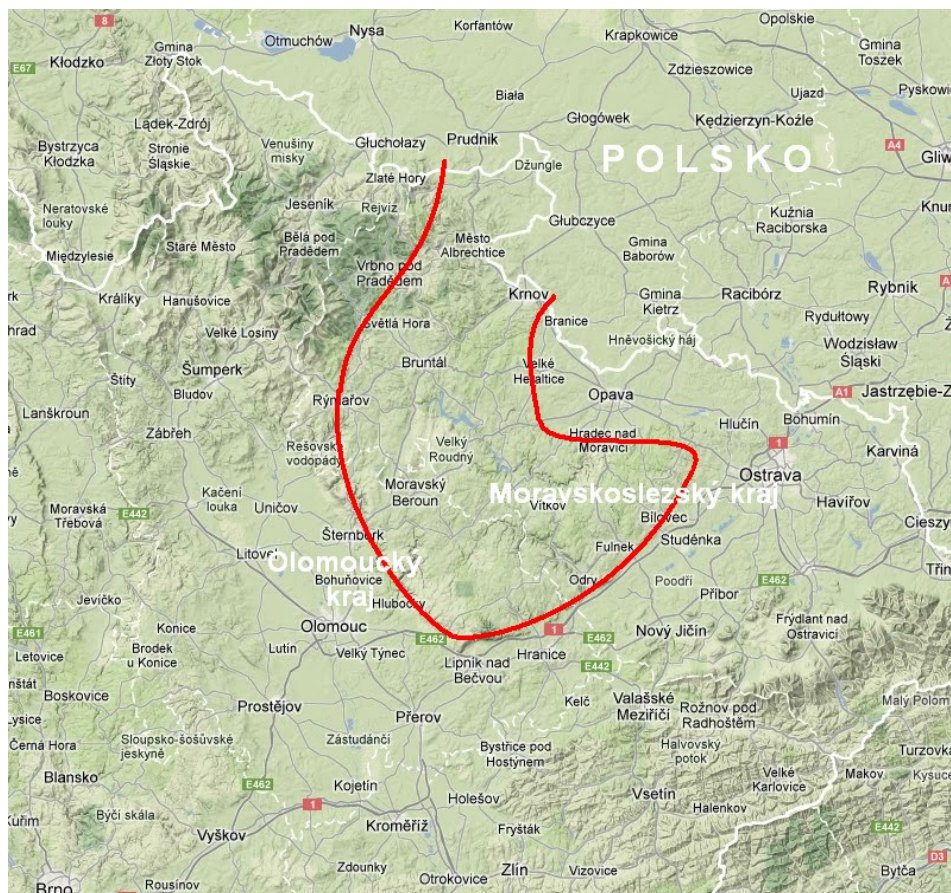
2 REFERÁTY STUDENTŮ

2.1 VÝVOJ KRAJINY NÍZKÉHO JESENÍKU A OSOBLAŽKA

2.1.1 ÚVOD

Zkoumané území se nachází na severovýchodě Česka na moravsko-slezském pomezí při hranicích s Polskem, na rozhraní Olomouckého a Moravskoslezského kraje. Pokrývá jej zejména zvlněná pahorkatina Nízkého Jeseníku o nadmořské výšce převážně mezi 400 a 600 metry, směrem k Polsku reliéf klesá do polských (či slezských) nížin, na jihu mírně stoupá do podcelku Oderských vrchů. Na jihozápadě a jihovýchodě je náhorní plošina ukončena ostrým zlomem, jimž spadá do Hornomoravského úvalu, resp. Moravské brány; na severozápadě přechází v masiv Hrubého Jeseníku. Pahorkatina je rozbrázděna množstvím říčních údolí; pramení zde Odra, Bystřice, protékají Moravice, Opava, Opavice.

Jedná se o všestrannou periferii, mimo hlavní dopravní tahy, málo industrializovanou a řídko zalidněnou, bez významných lákadel turistického ruchu; celkově jde o jednu z nejhudších a nejzapadlejších oblastí Česka. Významnými středisky jsou Bruntál, Krnov, Moravský Beroun, Rýmařov, Vítkov. Prakticky celé území bylo po druhé světové válce postiženo vysídlením dosavadního německého obyvatelstva – německé dědictví a vykořeněnost nových obyvatel mají dodnes vliv na atmosféru a charakter oblasti.

Obr. 21: Vymezení řešeného území (červeně)

2.1.2 KRAJINA NÍZKÉHO JESENÍKU DO RANÉHO NOVOVĚKU

„Krajina je výsledkem přírodních procesů i aktivit člověka“ (Šopák 2012), proto má smysl pojímat její historii až od doby jejího osídlování. Každopádně první náznak o vzhledu krajiny v řešeném území najdeme v díle pozdně antického geografa Klaudia Ptolemaia (2. století), který označil území, patrně odkazující (i) k dnešním Jeseníkům, jako *Askiburgion*, v překladu Jasanové hory (od jasanu zřejmě i jméno *Jeseníky*). (Lesy ČR 2010)

Území pro svou odlehlost a relativně malou úrodnost nebylo objektem intenzivního zalidnění až do středověku, kdy sem začali údolními pronikat Slované a později Němci, kteří definitivně převážili dosídlením po mongolských nájezdech ve 13. století. V této době vznikala základní osnova venkovské krajiny, dochovaná rámcově dodnes. (Lokoč 2011, Vlach 1967)

Kromě extenzivního zemědělství soustředěného na dobytkaření se zejména v západní části Nízkého Jeseníku rozvinulo dolování rud a vzniklo několik horních městeček. Někdy byla těžba zahájena u již existující zemědělské osady, jako např. v Horním Benešově, kde se však nejednalo o zvláště výnosné ložisko (Lomič 1959).

Krajina pozůstávala i v dalších stoletích poměrně řídko zalidněná – nejen pro zdejší náročnou obživu, ale i vlivem válečných událostí, které ji opakovaně pustošily (třicetiletá válka, prusko-rakouské boje o Slezsko aj.). Zemědělské využití záviselo na klimatu a reliéfu – zatímco vlastní Nízký Jeseník byl příznačně přezdíván „Moravskou Sibiří“, nejsevernější část zkoumaného území, Osoblažsko, byla paradoxně nejpříznivější a těšila se označení „Slezská Haná“. (Lokoč 2011, Lokoč 2012)

2.1.3 OD ROZDĚLENÍ SLEZSKA PO DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKU

Rozdělení Slezska mezi Prusko (dnešní polské území plus Hlučínsko) a Rakousko (zbytek) roku 1742 narýsovalo do území novou nepřírozenou hranici, která rozrušila po staletí utvářené vazby a sítě. Velmi zasaženo bylo zmíněné Osoblažsko, které zůstalo výběžkem rakouského území a sama Osoblaha se z výhodné polohy na spojnici Prudníku a Hlubčic (které připadly Prusku) stala sídlem, kde jen „končila silnice“ z mnohem vzdálenějšího Krnova, který se sám také octl na hranici. Od té doby začala tato úrodná oblast stagnovat. (Hruška 2007)

Industrializace 19. století se týkala zejména největších středisek Opavy a Krnova a silný vliv měl rozvoj průmyslu v přílehlé ostravské pánvi, kam se z venkova stěhovala za prací řada obyvatel. Přímou na Jesenících se rozvíjel převážně textilní průmysl. Obraz krajiny se však měnil jen zvolna, protože zemědělství bylo stále hlavním místním zdrojem obživy. (Lokoč 2011) Významným prvkem setrvačnosti krajiny byly šlechtické zámky (pozdější centra velkostatků), které ji symbolicky ovládaly a zůstávaly pamětí harmonických dob ještě i „tváří v tvář sociálnímu a národnostnímu napětí, jehož se průmyslová města (...) stala pochmurným dějištěm“. (Šopák 2012)

2.1.4 LÉTA 1945-90

Finále druhé světové války roku 1945 dolehlo na zdejší krajinu velmi citelně. Odstrašujícím případem se stala opět Osoblaha, která byla sovětskou armádou prakticky srovnána se zemí. Ještě významnější dopad mělo následné rozhodnutí o odsunu Němců, kteří tvořili naprostou většinu obyvatelstva zkoumaného území (převážně české Opavsko k němu nepočítáme). Jako v řadě jiných míst v českém vysídleném pohraničí, ani zde nebyla náhrada obyvatel zdaleka plnohodnotná a ti, kteří přišli, neměli

ke zdejšímu kraji přirozený vztah a neměli zkušenost s hospodařením ve zdejších nesnadných podmínkách. Zásahy státního socialistického zemědělství pak krajinu doslova „přeoralý“ – tak jak bylo pro Sudety typické, byly zde zakládány vedle družstev i obrovské státní statky, půda scelována do velkých lánů a likvidovány drobné prvky venkovské zemědělské krajiny jako meze, remízky, mokřady a podobně. (Lokoč 2011) Významnými lokálními zásahy byla i výstavba dvou velkých přehrad, Kružberku v 50. letech a Slezské Harty, která byla dokončena až v 90. letech (a byla napuštěna „předčasně“ díky katastrofickým záplavám roku 1997).

Obr. 22a,b: Změna rastru krajiny v okolí Horních Povelic na Osoblažsku mezi lety 1955 a 2009.

Zdroj: Kontaminovaná místa (2013)

2.1.5 SOUČASNOST

V podmínkách demokracie a tržní ekonomiky se krajina Nízkého Jeseníku a Osoblažska zotavuje jen velmi zvolna a v určitém ohledu se její periferita a pustnutí ještě prohlubuje. Přerušování kontinuity hospodaření, jednak výměnou hospodářského obyvatelstva, jednak desetiletými omezením vlastnictví půdy, snížilo identifikaci člověka s půdou a krajinou (Lokoč 2011). Snahy o oživení jsou dosud jen izolované a sporadické, například prostřednictvím mapování historie zdejšího ovocnářství a pokusů na ni navázat, nebo ekologicky hospodářících farmářů. (Lokoč 2011, Lokoč 2012) Určitou nadějí by mohl být ještě rozvoj turistiky, například cyklistické, pro niž má tato oblast dobré podmínky.

2.1.6 ZÁVĚR

Na vývoji krajiny ve zkoumané periferní oblasti Nízkého Jeseníku se podepsaly lokální přírodní aspekty i „velké“ dějiny. Území bylo vždy periferií a periferií zůstává dodnes. Nicméně lze jistě říci, že v minulosti už zažívalo lepší časy. Neblaze se na něm podepsal zejména odsun původního obyvatelstva po druhé světové válce. Důležitost vztahu obyvatel ke svému prostředí si uvědomoval i autor jinak mírně tendenční turistické příručky z 50. let: „Vždyť je nanejvýš nutné, aby dobře poznali svůj domov, jeho zvláštnosti, krásy, bohatství, minulost. Jedině tak se mohou stát jeho dobrými hospodáři (...), jedině tak mohou vštěpovat lásku k němu do srdcí svých dětí.“ (Vlach 1958)

POUŽITÁ LITERATURA

- HRUŠKA, V. (2007): *Udržitelný rozvoj venkovské krajiny v rozdílných přírodních a sociálních podmínkách* (diplomová práce), Brno : Masarykova univerzita.
- LOKOČ, R. – DOVALA, O. – CHROUST, P. – PŘASLIČÁK, M. a kol. (2011): *Ovoce Opavska, Krnovska a Osoblažska*, Opava : MAS Opavsko, MAS Rozvoj Krnovska.
- LOKOČ, R. – ŠKARKOVÁ, P. – CHROUST, P. eds. (2012): *Sedm tváří ovocnářství*, Bruntál : MAS Nízky Jeseník.
- LOMIČ, V. (1959): *Nástin historie dolování u Horního Benešova*, Opava : Slezský ústav ČSAV v Opavě
- ŠOPÁK, P. a kol. (2012): *Město, zámek, krajina. Kulturní krajina českého Slezska od středověku po první světovou válku*, Opava : Slezské zemské muzeum.
- VLACH, J. (1958): *Nízky Jeseník a přilehlé oblasti*, Praha : Sportovní a turistické nakladatelství.
- VLACH, J. a kol. (1967): *Nízky Jeseník a Oderské vrchy*, Praha : Olympia.
- Kontaminovaná místa [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <<http://kontaminace.cenia.cz>>
- Lesy ČR: *Krajský informační zpravodaj LČR – Moravskoslezský kraj, 5/2010*. [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: < <http://www.lesy.cz/media/informacni-zpravodaj-lcr-kraje/moravskoslezsky-kraj/Documents/ms-lcr-02-03-2010.pdf>>

2.2 OBYVATELSTVO SEVERNÍ MORAVY PŘED 2. SV. VÁLKOU A DNES

Bc. Lukáš Báča, Bc. Lukáš Hlavinka (GÚ PŘF MU)

2.2.1 ÚVOD

Se severní Moravou bude v této práci ztotožněn Moravskoslezský kraj v současném vymezení. V první části se text bude zabývat dlouhodobým vývojem obyvatelstva do roku 1989. Pramenem budou především údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů uveřejněné v Historickém lexikonu obcí 2005. Národnostní strukturu obyvatelstva před 2. světovou válkou pak budeme prezentovat pomocí dat ze sčítání v roce 1930. Druhá část práce zabývající se nedávným vývojem a současným stavem bude používat už i data ze sčítání provedeného v roce 2011. Pro srovnání pak budou ještě použity údaje z roku 2001 pro zachycení aktuálního vývoje. Jelikož jsou data za rok 2011 sčítána na základě obvyklého pobytu, nejsou úplně srovnatelná s daty z roku 2001, která byla brána ještě za trvalý pobyt, veškerá srovnání je teda třeba brát jak hrubá. Následuje demografická charakteristika obyvatelstva z pohledu státní příslušnosti, náboženského vyznání, ekonomické aktivity, věkových skupin a vzdělání. Na konci kapitoly naleznete shrnutí vlivu demografických charakteristik na populaci a region.

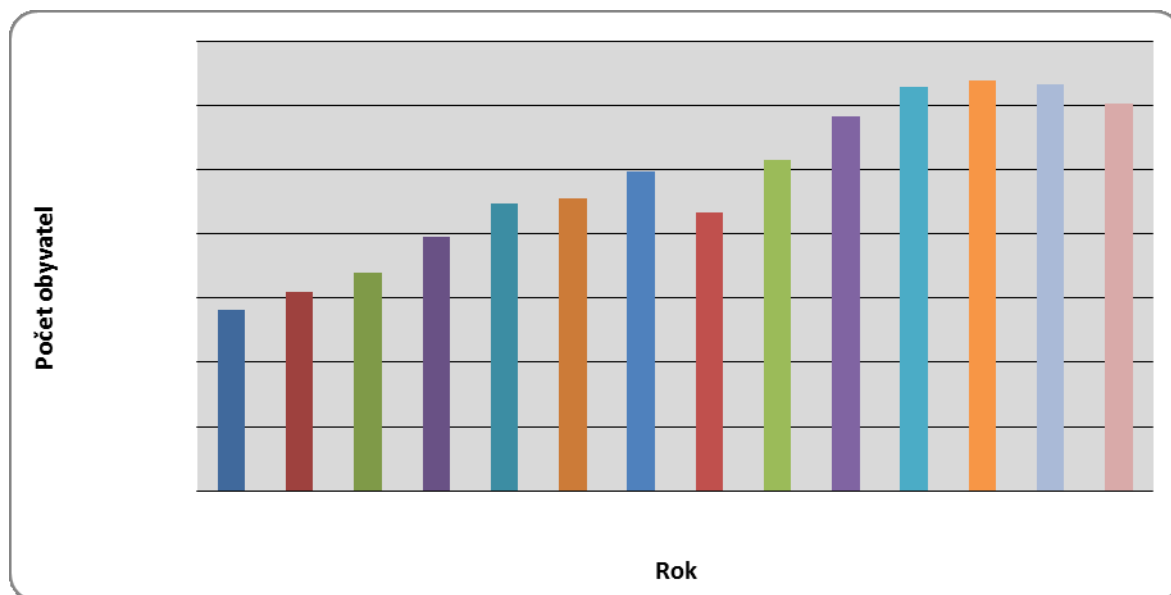
2.2.2 DLOUHODOBÝ VÝVOJ OBYVATELSTVA SEVERNÍ MORAVY

2.2.2.1 Období do 2. světové války

První moderní sčítání lidu z roku 1869, které je pomyslným odrazovým můstkem většiny populačních analýz, zaznamenalo na území Moravskoslezského kraje celkem 560 203 přítomných obyvatel. Následujících několik desetiletí bylo svědkem velmi významného růstu počtu obyvatel. Hlavním faktorem byl pravděpodobně zvýšený přirozený přírůstek, protože právě na přelomu 19. a 20. století se Česko nacházelo ve 2. až 3. fázi demografického přechodu. Populační růst však také do značné míry ovlivňovala migrace. Velmi častou cílovou destinací imigrantů té doby byla Ostrava, v níž právě docházelo k obrovskému rozmachu těžby černého uhlí a s ním spojeného průmyslu. Jen mezi lety 1880 a 1900 stoupl počet obyvatel dnešního okresu Ostrava-město z 56 128 na 144 550, což znamená téměř 250% nárůst. Rozvíjející se Ostrava potřebovala obrovské množství nových pracovních sil, které se rekrutovaly především na venkově. Málo urbanizované okresy si přesto stále držely celkový přírůstek v kladných číslech, především díky vyšší porodnosti. Výjimkou je okres Bruntál, kde ani předpokládaná vyšší porodnost nedokázala kompenzovat ztráty vyvolané silnou emigrací, a proto tento region obyvatel stabilně ztrácí už od roku 1880.

Populační růst výrazně zpomalila, a někde dokonce obrátila v úbytek, až 1. světová válka. V jejím průběhu se projevovала snížená porodnost, protože mnoho mužů v produktivním věku bylo na frontách. Vyšší byla naopak úmrtnost. Konec války přinesl vznik Československého státu a s ním spojené prostorové změny v rozmístění populace. Odhadem až polovina území Moravskoslezského kraje náležela do oblasti tzv. *Sudetenlandu*, což je termín, který po 1. světové válce označoval etnicky převážně německé pohraniční území táhnoucí se od západních předměstí Ostravy až po Orlické hory (Kastner, 1996). Mnozí příslušníci německého etnika se po vytvoření Československa z obav o svoji budoucnost raději odstěhovali, což bude pravděpodobně důvod, proč při sčítání v roce 1921 nejvíce ztratily německé okresy Bruntál a Nový Jičín. Na druhou stranu vláda do těchto pohraničních oblastí

dosazovala české úředníky, četnictvo a vojáky s rodinami. V tomto období je ještě třeba připomenout epidemii španělské chřipky, jež se rovněž postarala o výraznou devastaci obyvatelstva, neboť postihovala především dospělé v produktivním věku. Ve 20. letech byl pak ve všech okresech obnoven populační růst, jehož hlavním stimulem byla zřejmě poválečná kompenzační vlna zvýšené porodnosti.

Obr. 23: Vývoj počtu obyvatel Moravskosleského kraje v letech 1869–2011
Zdroj: Historický lexikon obcí (2007), SLDB 2011

V tuto chvíli se zastavme u národnostní struktury obyvatelstva, protože ta byla v následujících letech hlavním moderátorem změn, které se zde odehrály. Území severní Moravy a Slezska se dostalo do okruhu německých zájmů díky vnější středověké kolonizaci. Ta se sem začala šířit ve 12. a 13. století ze západu a postupně dosáhla až úpatí Beskyd (Trávníček, 1984). V roce 1930 byly téměř výlučně německé tehdejší politické okresy Rýmařov, Bruntál a Krnov s více než 95% německou majoritou. Na Opavsku se již nacházelo i množství českých enkláv. Čeština pak dominovala v oblasti podél řeky Ostravice, která se klínovitě zužovala až k Moravské Ostravě. Oddělovala Novojičínsko se stále významným zastoupením Němců na západě od východněji položeného Karvinska a Těšínska, kde se naopak projevovala až 50% polská menšina.

Dalším spouštěčem důležitých migračních přesunů byl Mnichovský diktát, který připravil Československo o podstatnou část území. Na českém území tehdy z celé severní Moravy zůstaly jen politické okresy Moravská Ostrava a Místek. Čeští státní zaměstnanci hledají houfně útočiště ve vnitrozemí. Objem této migrace byl tím vyšší, čím větší byl počet Čechů žijících v daném území. Celkový vývoj počtu obyvatel lze však vzhledem k neprovedenému sčítání v roce 1940 pouze odhadovat. Je však obecně známo, že v Protektorátu došlo během války k nárůstu porodnosti. Důvodem byla možnost vyvázání se z povinnosti účastnit se nucených prací. V okupovaném pohraničí ale mohla být situace odlišná. Lze zde totiž očekávat vyšší podíl narukujících do armády. Výrazný šrám v demografické struktuře severní Moravy způsobila 2. světová válka deportací Židů.

Tab. 1: Národnostní složení severní Moravy v roce 1930 podle politických okresů

Politický okres	Národnost [%]		
	česká	německá	polská
Bílovec	73,8	25,9	0,1
Bruntál	2,2	97,7	0,1
Český Těšín	40,2	7,4	51,3
Frydek	94,2	4,3	1
Fryštát	65,1	8,3	25,6
Hlučín	95,2	4,7	0,1
Krnov	4,8	94,9	0,1
Místek	97	2,5	0,2
Moravská Ostrava	80,7	17,1	0,3
Nový Jičín	55,2	44,5	0,1
Opava	55,9	43,2	0,3
Rýmařov	1,7	98,3	0

Zdroj: Statistický lexikon obcí (1935)

2.2.2.2 Období po 2. světové válce

Období na konci a těsně po válce se vyznačovalo velkou dynamikou změn v obyvatelstvu. Odsun německých starousedlíků znamenal v severní části kraje prakticky kompletní výměnu obyvatel. Dosídlování začalo prakticky současně s odsunem. O všech jeho aspektech by se dalo dlouze hovořit. Zdůrazněme jen, že neprobíhalo rovnoměrně v prostoru ani v čase. Rychleji se podařilo dosídlit města, kde se usazovali především imigranti z českého a moravského vnitrozemí. Naopak nekvalitní a déle trvající byly dosídlovací práce v periferních venkovských oblastech. Zde se mnohem více uplatňovali zahraniční imigranti, resp. reemigranti (např. Slováci z Rumunska, Volyňští Češi). Jak je patrné z obr. 2, Severní Morava byla osídlena především lidmi z Ostravska, Valašska, Slovácka (Klapalová, 2011). Zvláštní skupinu tvoří řečtí uprchlíci usazující se od 50. let v okresních městech a dosud neosídlených oblastech, např. na Osoblažsku¹. Imigranti byli především mladí lidé, kteří měli být zárukou pozitivního demografického vývoje, avšak jejich setrvání v nových domovech bylo mnohdy jen velmi krátké. Z tab. 2. můžeme vyčíst, že s uvedenými skutečnostmi korespondují i výsledky sčítání lidu z roku 1950. Okres Bruntál ztratil obyvatel nejvíce, více než 40 %. Na druhou stranu okresy Ostrava-město a Frýdek-Místek přišly jen o 1 až 2 % rezidentů.

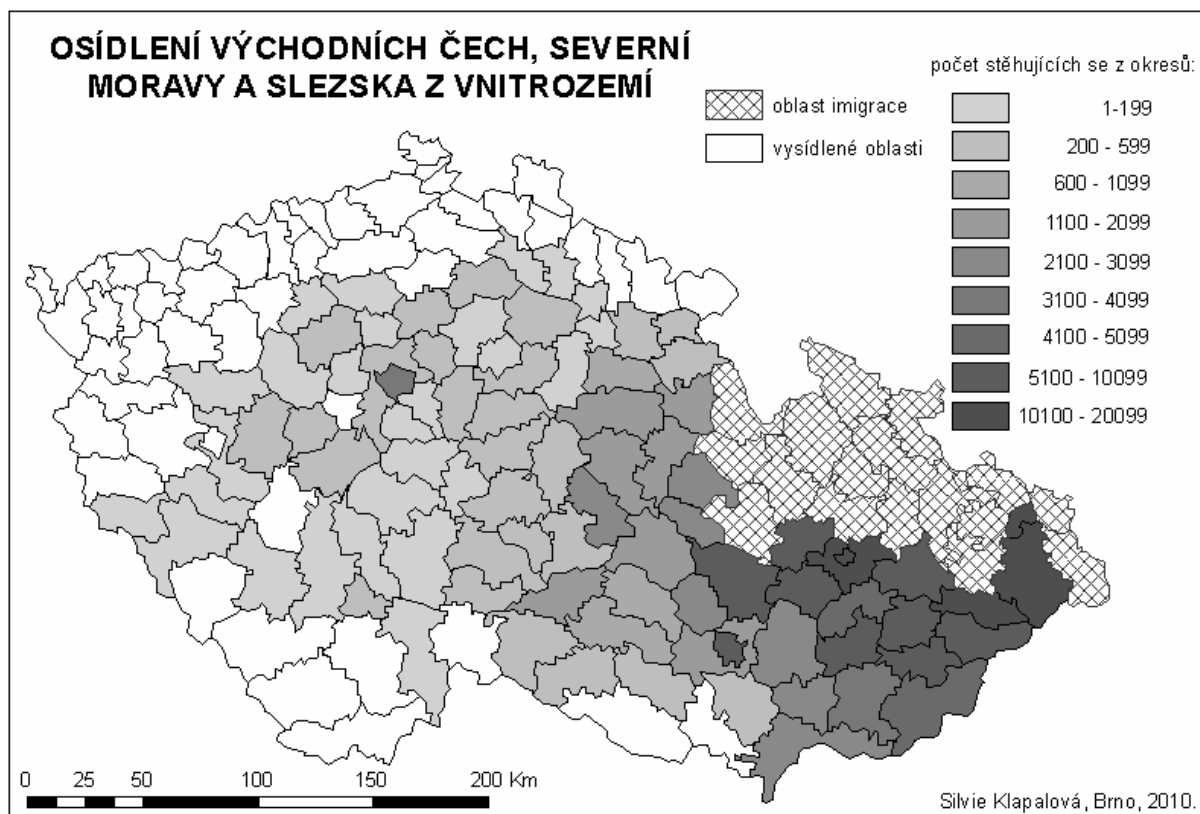
Tab. 2: Bazický index vývoje počtu obyvatel v okresech Moravskoslezského kraje od roku 1930

Okres	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Bruntál	100,00	58,80	64,09	65,23	70,87	70,89	71,48	65,80
Frydek-Místek	100,00	99,20	113,28	124,70	136,37	140,55	140,12	128,34
Karviná	100,00	93,98	125,06	160,78	167,92	167,80	164,78	151,19
Nový Jičín	100,00	85,00	96,79	101,91	112,20	116,03	116,87	108,21
Opava	100,00	80,91	95,15	99,72	107,24	109,98	110,45	106,49
Ostrava-město	100,00	98,30	115,84	135,37	146,71	149,12	144,28	148,51
MS kraj	100,00	87,40	103,61	117,51	126,60	128,78	127,40	121,44

Zdroj: Historický lexikon obcí (2007), SLDB 2011, vlastní výpočet

¹ Nejstarší žijící Češka je právě jednou z řeckých imigrantek a dodnes žije v Dívčím Hradě na Osoblažsku.

Následující desetiletí nepříznivý demografický vývoj způsobený válkou zvrátila. Do Ostravy a přilehlých okresů Karviná a Frýdek-Místek putovalo velké množství státních investic do těžkého průmyslu. Zvláště tyto okresy se tak staly migračně atraktivními. Opět se zvýšila porodnost, zprvu znovu vlivem poválečné kompenzační vlny. V 70. letech pak k populačnímu růstu přispěla vláda sérií pronatalitních opatření. Jak je vidět, tyto se projeví velmi výrazně, protože mezi lety 1970 a 1980 zažila severní Morava největší nárůst počtu obyvatel.

Obr. 24: Osídlení severovýchodního pohraničí z českého vnitrozemí od 1. května 1945 do 22. května 1947
Zdroj: Slezák (1978), převzato z Klapalová (2011)

2.2.3 OBYVATELSTVO SEVERNÍ MORAVY V SOUČASNOSTI

Jelikož už jsou zveřejněny údaje ze Sčítání lidu, domů a bytu z roku 2011 za kraje, budeme z nich v této části práce vycházet. Pro srovnání pak budou ještě použity údaje z roku 2001 pro zachycení aktuálního vývoje. Se severní Moravou pak bude v této části práce ztotožněn Moravskoslezský kraj v současném vymezení. Jelikož jsou data za rok 2011 sčítána na základě obvyklého pobytu, nejsou úplně srovnatelná s daty z roku 2001, která byla brána ještě za trvalý pobyt, veškerá srovnání je teda třeba brát jak hrubá. Následuje demografická charakteristika obyvatelstva z pohledu státní příslušnosti, náboženského vyznání, ekonomické aktivity, věkových skupin a vzdělání. Na konci kapitoly naleznete shrnutí vlivu demografických charakteristik na populaci a region.

2.2.3.1 Věková struktura

Moravskoslezský kraj v roce 2011 měl 1 205 834 obyvatel, což je asi o 60 tisíc méně než měl kraj v roce 2001 trvale bydlících. V roce 2011 zde žilo asi 173 tisíc dětí do 15 let a 189 tisíc obyvatel nad 65 let. Ve věku 15-64 let tu pak žilo asi 840 tisíc lidí. Index ekonomické zátěže činí 43,1, což odpovídá republikovému průměru. Index stáří pak činí 109, což je lehce pod republikovým průměrem. Stejně jako v případě České republiky je nejpočetnější skupinou ta ve věku 30-39. Pokud srovnáme údaje s rokem 2001, lze pozorovat mírný nárůst indexu ekonomické zátěže z hodnoty 41,8, ale především výrazný růst indexu stáří. V roce 2001 totiž jeho hodnota byla 72, což znamená, že na 100 dětí připadalo 72 lidí v postproduktivním věku, zatímco v roce 2011 už bylo lidí v důchodovém věku více. Je také ale potřeba zdůraznit, že v obou případech kraj v podstatě kopíruje vývoj v celé republice.

2.2.3.2 Státní občanství a národnost

Nejpočetnější menšinu v Moravskoslezském kraji tvoří obyvatelé Slovenska, kterých zde žije přes pět tisíc, dále to jsou Poláci a Vietnamci, kterých je zde přes čtyři tisíce. Další menšiny jako Ukrajinci, Němci a Rusové se pohybují v rámci stovek občanů. Oproti roku 2001 lze pozorovat nárůst obyvatel Slovenska, kterých bylo v roce 2001 asi tři a půl tisíce, obyvatelé ostatních států nebyli rozlišováni. Celkově došlo k nárůstu počtu cizinců v kraji z cca devíti tisíc v roce 2001 na šestnáct tisíc.

K jiné národnosti, než české, moravské, nebo slezské, se přihlásilo na území Moravskoslezského kraje v roce 2011 přes 60 tisíc osob. Když zvážíme fakt, že uvedení národnosti nebylo povinné, lze brát tento podíl v rámci národnostně velmi homogenní České republiky za velmi významný. Mezi největší národnostní menšiny patří ne překvapivě Slováci a Poláci, další skupiny jsou už velmi marginální. V tomto případě však u obou charakteristik došlo k významnému poklesu oproti roku 2001, ale jak již bylo řečeno, v roce 2011 nebyla národnost povinnou kolonkou, a proto lze tento propad přičíst tomuto.

2.2.3.3 Vzdělání

Nejvíce obyvatel Moravskoslezského kraje, asi 35 %, mělo v roce 2011 střední odborné vzdělání bez maturity, téměř stejně pak bylo obyvatel se středním odborným vzděláním s maturitou. Vysokoškolsky vzdělaných bylo 11,2 %, což je o téměř 4 % více, než v roce 2001. I tak je ale podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva nižší, než je republikový průměr, což je možná mírně překvapivé vzhledem k tomu, že se zde nachází jedna z větších veřejných vysokých škol.

2.2.3.4 Ekonomická aktivita

V Moravskoslezském kraji žije asi 576 tisíc ekonomicky aktivních a asi 574 tisíc ekonomicky neaktivních lidí. To je mírně horší poměr, než byl v roce 2011 v celé České republice, nicméně téměř stejný, jako v roce 2001 v Moravskoslezském kraji. Co se týče odvětvové struktury, v zemědělství dělá asi 2 % zaměstnaných, v průmyslu asi 30 % a ve službách tedy asi 68 %. V tomto ohledu lze pozorovat výrazný posun, kdy v roce 2001 pracovalo v zemědělství asi 3,5 % zaměstnaných a v průmyslu asi 40 % zaměstnaných.

K výraznému posunu překvapivě nedošlo i ve struktuře nepracujících. Počet obyvatel v důchodu se jak v roce 2001, tak v roce 2011 pohybuje okolo 280 tisíc. Výrazně se však snížil počet žáků, studentů a to z 230 tisíc na asi 176 tisíc.

2.2.3.5 Náboženské vyznání

Jako věřící se v roce 2011 označilo přes 300 tisíc obyvatel kraje, což je zhruba polovina z lidí, kteří údaj vyplnili. Z věřících se přes 220 tisíc přihlásilo i ke konkrétní církvi. Nejvíce lidí se hlásí k římskokatolické církvi, a to asi 160 tisíc. V roce 2001 se pak jako věřící označilo celkem 500 tisíc lidí, což bylo asi 40 % obyvatel kraje. Opět je třeba zdůraznit, že v roce 2011 zůstala kolonka u spousty lidí nevyplněna.

2.2.4 ZÁVĚR

V mnoha ohledech kopíruje současný vývoj obyvatelstva na severní Moravě republikové trendy. Dochází k úbytku dětí, a tím pádem ke zvyšování indexu stárí, k růstu indexu ekonomické zátěže a k odlivu zaměstnanců z průmyslu a zemědělství. Především odliv zaměstnaných v průmyslu a jejich uplatnění v sektoru služeb značí, že se regionu pomalu daří vymanit z prokletí bývalé orientace na těžký průmysl a těžbu. Dalším ukazatelem, který to dokládá je pak podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, který je sice stále nižší, než je republikový průměr, každopádně však dochází k rychlému růstu. To značí zvyšující se schopnost regionu udržet vzdělané lidi, nabídnout jim pracovní možnosti. Na druhou stranu je potřeba zdůraznit, že část vysokoškolsky vzdělaných lidí by v dřívější době směřovala do Prahy, nyní díky dobré vlakové i silniční dostupnosti však mohou dojíždět a nadále bydlet v regionu, nelze tedy tento ukazatel přeceňovat. Navíc podíl zaměstnaných v průmyslu je nadále výrazně vyšší, než je republikový průměr.

POUŽITÁ LITERATURA

- ČSÚ Český statistický úřad: *Historický lexikon obcí ČR 1869 - 2005* [online]. c2007, poslední revize 12. 3. 2007 [cit. 2012-04-15]. URL <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4128-04>>.
- ČSÚ Český statistický úřad: *Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. c2005, poslední revize 12. 3. 2007 [cit. 2012-04-14]. URL <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/index>>
- ČSÚ Český statistický úřad: *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. c2013, poslední revize 7. 3. 2013 [cit. 2012-04-13]. URL <<http://www.scitani.cz/>>
- KASTNER, Q., (1996): *Osídlování českého pohraničí od května 1945*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996. 68 s.
- KLAPALOVÁ, S. (2011): *Krnovsko a Jesenícko – demografický vývoj po roce 1918* (diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita. 92 s.
- *Statistický lexikon obcí v Republice československé: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. II., Země moravskoslezská*. Praha: Orbis, 1935. xxii, 210 s.
- TRÁVNÍČEK, D., (1984): *Přehled územního vývoje našeho státu*. 1. vyd. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, přírodovědecká fakulta, 1984. 76 s.

2.3 ŠLECHTICKÉ RODY A ROZVOJ PANSTVÍ (ROTHSCHILDOVÉ)

Bc. Barbora Vysloužilová (HIÚ FF MU), Bc. Jiří Tuscher (GÚ PŘF MU)

2.3.1 ÚVOD

Členové rodu Rothschildů po generace oplývají talentem pohybovat se ve světě vysokých financí s obdivuhodnou lehkostí, a ač židovského původu, dosáhli výsadního postavení i v tak konzervativní společnosti, jakou byla rakouské monarchie. Na několika málo stranách se Vám pokusíme stručně popsat historii rodu, zejména pak vídeňské linie s ohledem na jejich vlastnictví několika panství na severní Moravě.

2.3.2 ROTHSCHILDOVÉ

2.3.2.1 Historie rodu

Prvním historicky doloženým předkem původem německého rodu Rothschildů byl **Isak Elchanan**, který si někdy kolem roku 1567 ve frankfurtském židovském ghettu postavil dům, jež brzy díky svému typickému architektonickému prvku získá název „U červeného štítu“ (něm. „Zum rothen Schild“), což později dá jméno celému šlechtickému rodu.

Rothschildové se odjakživa živilí obchodem a drobným směnárnictvím. Velkou osobností s přílehlavým přízviskem „Zakladatel“ byl **Mayer Amschel Rothschild** (1744 – 1812), který se vyučil v bankovním závodě Oppenheimů v Hannoveru, aby si pak vybudoval vlastní firmu s luxusním zbožím v rodném Frankfurtu nad Mohanem. Přes své známé, mezi které patřil i hesensko-kasselský korunní princ Vilém a jeho poradce, pronikal k mnoha dalším aristokratickým klientům. Těmi nejvýznamnějšími byly bezesporu Thurn-Taxisové. Postupně rozšířil působnost své společnosti i na britské ostrovy a do Francie, čímž vytvořil první mezinárodní společnost. V době Velké francouzské revoluce panovala velká poptávka po hotových penězích a tento hlad dokázal ukojit právě Rothschild. Když v roce 1812 umírá, je jeho impérium rozděleno mezi pět synů – Amschela Mayera, který přebírá firmu ve Frankfurtu, Salomona Mayera, zakladatele vídeňské větve, Nathana Mayera, který spravuje podnik v Londýně, Karla Mayera, jenž založí další linii v Neapoli a Jakoba (Jamese) Mayera, zakladatele pařížské rodinné banky.

Prvního uznání se paradoxně dostalo Rothschildům v Rakousku, kde panovala protižidovská opatření. Nobilitaci čtyř bratrů rodu navrhl ministr financí hrabě Stadion. Okamžitě se objevily hlasy projevující odpor vůči takovému rozhodnutí. Kritizován byl nejen jejich židovský původ, ale panovala obava, že jejich hlavní motivací pomoci nebyla loajalita vůči říši, nýbrž hlavně vidina zisku. Nicméně návrh posvětil i kníže Metternich, skutečný vládce monarchie. Tak se i stalo, 25. 9., resp. 21. 10. **1816** získali bratři Rothschildové (s výjimkou Nathana Mayera) **dědičný titul, predikát „von“ a erb**.

Rod neustále posiloval své postavení i po napoleonských válkách, takže se roku **1822** dočkal **povýšení do stavu rakouských baronů**, a to včetně Nathana Mayera, jenž dosud šlechticem nebyl. Nyní mohli užívat přídomek „svobodný pán Rothschild“ a také jejich erb byl polepšen.

Jak už bylo zmíněno, zakladatelem vídeňské linie rodu byl **Salomon Mayer** (1774 – 1855), jenž vybudoval ve Vídni rodinnou banku S. M. von Rothschild & Söhne. Navíc ke všemu svému majetku

ještě získal roku 1835 **privilegium na stavbu** strategicky důležité **železnice Vídeň – Halič**, později nazvanou Severní dráha císaře Ferdinanda. Důležitou roli v tomto projektu hrály **Vítkovické železářny**, kde vlastnil Salomon od roku 1842 50 % podíl. Když se k němu přidal jeho přítel Heinricha Sichrovského se svými 5 %, mohl Salomon o společnosti rozhodovat. Postupně v průběhu 40. let ovládl i pruskou část ostravsko-karvinského revíru, čímž vznikl nejlépe vybavený důlní celek v celých českých zemích.

Postupně své bohatství převáděl do koupě nemovitostí – stal se **vlastníkem panství Bohumín, Hlučín, Šilheřovice a rytířského statku Hošťálkovic**. V roce 1846 k nim přibylo panství Koryčany u Kyjova, které se o dva roky později spolu s vídeňským palácem Römischer Kaiser staly rodovým fideikomisem, což byla naprosto výjimečná záležitost, která jen podtrhovala mimořádné postavení Rothschildů v Rakousku. Ale následná revoluce smetla starý metternichovský systém a Salomon Mayer se rozhodl odejít do emigrace, konkrétně do Francie ke svému bratru Jacobu (Jamesovi) a do Rakouska se už nikdy nevrátil.

Jeho pokračovatelem se stal syn **Anselm Salomon** (1803 – 1874). Neměl to ve Vídni jednoduché, protože rodinná banka byla pro mnohé symbolem předbřeznového režimu, nicméně díky odhodlání a úsilí se mu podařilo jméno Rothschildů očistit. Velkým konkurentem se mu stal baron Daniel Eskeles, a to nejen v tradiční oblasti zájmu všech Rothschildů – bankovníctví, ale i v železniční dopravě. Eskeles se kvůli finančnímu vyrovnání Rothschildům spojil se svým příbuzným Ludwigem, svobodným pánem Pereirou-Arnsteinem. Ten patřil do rozvětveného rodu francouzských židů Peréire, kteří představovali hlavního soka Jakoba (Jamese) Rothschilda ve Francii, čímž se soupeření přesunulo i na rakouské území.

Dalším předmětem sporu byl rakouský finanční trh, na který si dělal zásluh Peréire se svou Sociétés Général du Crédit Mobilier. Vše mu překazil projektem nové banky (Rakouský kreditní ústav) právě Anselm Salomon. Navíc po prohrané italsko-rakouské válce v roce 1859, špatných investicích a nákupu akcií zkrachoval bankovní dům Eskelese, čehož Rothschildové do zbytku využili a získali zároveň i většinu jeho železničního impéria.

Pro svou moc a prestiž byl jako první žid v monarchii Anselm Salomon jmenován doživotním členem horní komory (panská sněmovna).

Na jeho místo po smrti nastoupil nejmladší syn **Albert Salomon** (1844 – 1911), za něhož se Creditanstalt stala největší bankou podunajské monarchie. Podílel se na řadě velkých finančních operací – např. pro uherskou vládu zařídil nižší půjčku, a proto pro něj a jeho manželku Bettinu Carolline vymohl uherský předseda vlády Tisza mimořádné privilegium – jako první židovský šlechtic získal povolení přístupu ke dvoru.

Albert Salomon investoval značné finanční prostředky do rodinných sídel. Hlučínský zámek rodina již neužívala, svého času sloužil jako pruský soud, posléze jako sirotčinec, proto byly za **hlavní sídlo** zvoleny **Šilheřovice**. Zámek byl přestavěn v novobarokním stylu a obehnán krásným stohektarovým parkem, ze kterého je v současnosti jedno z nejrozsáhlejších golfových hřišť. Ve Vídni si nechal postavit elegantní novorenesanční palác a k rodinným majetkům připojil dolnorakouský Langau. Po starším bratrovi Nathanielovi navíc získal další vídeňský palác s velkou sbírkou uměleckých předmětů.

Když v roce 1911 umírá, odchází ze světa poslední velká osobnost Rothschildů, protože události první světové války, rozpadu Rakouska-Uherska a poválečný stav ve střední Evropě nebyly Rothschildům příliš nakloněny.

Kormidlo vedení vídeňského podniku přebírá syn **Louis Nathaniel** (1882 – 1955), mimořádně talentovaný obchodník, ale i sportovec a jako správný Rothschild také milovník umění. Nicméně přichází rok 1918 a s ním rozpad rakouské monarchie a tedy i dosud jednotného hospodářského prostoru. Louis Nathaniel navíc přijímá funkci šéfa rakouské banky, která však hodně utrpěla válkou a na její záchranu použil Rothschild i soukromé finanční prostředky, které již nebyly takové jako před válkou, což bylo zapříčiněno zejména nízkou poptávkou po uhlí a železe.

S nástupem Hitlera k moci v Německu se začínají stahovat mračna i nad osudem židovské rodiny Rothschildů v Evropě. Louis Nathaniel je jen den po anšlusu Rakouska zatčen pro své jmění, vysokou funkci v bance a vlastnictví vojensky strategického komplexu ve Vítkovicích. Protože však stihl převést vlastnictví železáren na zahraničního majitele, nemohly mu být Vítkovice zabaveny. Nakonec byly směněny za Rothschildovu svobodu a 2 miliony liber. Zbytek války pak strávil v USA a po roce 1945 se snažil získat rodový majetek zpět. Rakouské majetky získal v roce 1955 po odchodu sovětské armády, v případě Československa neuspěl, protože jeho případ byl komunisty schválně zdržován, aby na nemovitosti mohl být uplatněn zákon o pozemkové reformě (1947), který dovolil zestátnit veškerý majetek nad 50 ha bez ohledu na státní příslušnost vlastníků. Navíc šilheřovický zámek nepotkal pěkný osud – po válce byl vyrabován, zbytek interiéru jmenovaný správce zcizil a rozprodal. Rodinné umělecké sbírky získala rodina od Rakouska až v roce 1999 na základě Washingtonské dohody o navrácení uměleckých děl zabavených nacisty. Tento mimořádný komplex 250 uměleckých děl byl obratem prodán. U českých soudů Rothschildové narazili – podle rozboru Národního památkového ústavu nedoložili potřebné dokumenty, proto nebyl nárok prozatím akceptován a dořešen.

2.3.3 ZÁVĚR

Postupně během 19. a 20. století odešli členové rodu za moře, kde pokračovali a dodnes pokračují v tom, co jim jde nejlépe, a to finančnictví. Současná generace Rothschildů je tvořena potomky pařížské a londýnské linie. Posledním členem vídeňské větve byl totiž nejmladší syn Alberta Salomona Eugéne Daniel, jenž umírá roku 1976 v USA. Podobně jako předci kromě světa peněz se Rothschildové také zabývají uměním, mecenášstvím a filantropií.

Jak už bylo zmíněno, zámek a park v Šilheřovicích je v současnosti využíván především ke komerčním účelům, hlučínský zámek je po mnoha peripetiích opraven a slouží jako kulturní centrum města, knihovna a muzeum regionu. Panství Hošťálkovice bylo z velké části v roce 1919 vyvlastněno a přiděleno do nájmu města Ostravy (od roku 1930 ve vlastnictví města). Vítkovické železářny jsou v současnosti rozděleny mezi společnosti Vítkovice a.s. (vlastníkem je stát), Evraz Vítkovice Steel (Evraz Group S. A.) a Třinecké železářny (Třinecké železářny – Moravia Steel).

POUŽITÁ LITERATURA

- ŽUPANIČ, Jan (2012): *Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 574 – 590s.

- *Hošťálkovice* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://www.mistopisy.cz/historie_hostalkovice_10627.html.

- *Vítkovické železářny* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADtkovick%C3%A9_%C5%BEelez%C3%A1rny.

- *Zámek v Hlučíně* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <http://www.info.hlucin.com/?page=info&sekce=9&id=277>.

- *Zámek Šilheřovice* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <http://www.zameksilherovice.cz/>.

2.4 TRH PRÁCE V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Bc. Martina Kvítková (GÚ PŘF MU)

2.4.1 ÚVOD

Moravskoslezský kraj je vymezen územím šesti okresů: Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město. Počet obyvatel kraje k 31. 12. 2012 dosáhl 1 226 602. Kraj je považován za tradiční průmyslovou oblast, jejíž jádro tvoří ostravsko-karvinská aglomerace. Většina okresů kraje je řazena mezi regiony se soustředěnou podporou státu, jelikož od 90. let 20. století zdejší průmyslová výroba, zejména hornictví, hutnictví a těžké strojírenství, prochází restrukturalizací a útlumem. Důsledkem restrukturalizace výroby nastaly také výrazné poklesy personálních stavů moravskoslezských zaměstnavatelů a tedy nadprůměrná nezaměstnanost. Od roku 2004, kdy byl zaznamenán nejvyšší počet uchazečů o zaměstnání v kraji (110 792 uchazečů k 29. 2. 2004), se situace na trhu práce v Moravskoslezském kraji začala postupně zlepšovat, přičemž k 31. 10. 2008 se počet uchazečů o zaměstnání snížil až na poloviční hodnotu 52 991. Tento pozitivní trend byl zvrácen v důsledku světové ekonomické a finanční krize.

Podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil² lze dělit obyvatelstvo kraje dle jejich postavení na trhu práce na osoby zaměstnané, nezaměstnané a ekonomicky neaktivní. V roce 2011 žilo v Moravskoslezském kraji 1 062 002 osob ve věku 15 a více let. Pracovní sílu³ kraje tvořilo 602 329 osob, přičemž z toho 546 157 bylo zaměstnaných v národním hospodářství a 56 172 osob bylo nezaměstnaných. Na počtu 459 673 ekonomicky neaktivních osob se přibližně z 63 % podíleli lidé ve starobním a invalidním důchodu a z přibližně 23 % žáci a studenti. Další významnou skupinu ekonomicky neaktivních představují osoby pečující o děti a domácnost.

2.4.2 TRH PRÁCE V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

2.4.2.1 Vývoj zaměstnanosti v Moravskoslezském kraji

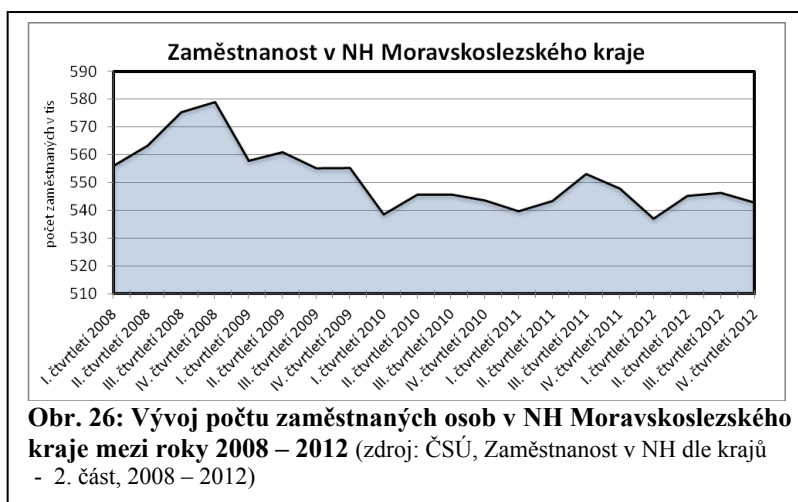
Z čtvrtletních výsledků Výběrového šetření pracovních sil mezi roky 2008 a 2012 je patrné, že zaměstnanost v národním hospodářství kraje byla silně ovlivněna dopady světové ekonomické krize (viz obr. 2). Propad počtu zaměstnaných osob se začal projevovat v první čtvrtině roku 2009 a minima bylo dosaženo o rok později, kdy počet zaměstnaných klesl oproti poslednímu čtvrtletí roku 2008 o

²Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) je celorepublikové šetření, které zjišťuje informace o výši a struktuře zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomicky neaktivním obyvatelstvu. Šetření je prováděno podle mezinárodních definic a doporučení Mezinárodní organizace práce, plně respektující definice a obsah náplně jednotlivých ukazatelů LFS (Labour Force Survey) podle požadavků Eurostatu.

³Pracovní síla je tvořena ekonomicky aktivními osobami, tedy součtem zaměstnaných a nezaměstnaných osob.

více než 40 000 osob. Pozitivní vývoj zaměstnanosti v první polovině roku 2011 byl zastaven hospodářskou recesí a zaměstnanost v kraji se po menším propadu na počátku roku 2012 ustálila kolem hodnoty 543 000 osob. Obdobný vývoj zaznamenal ukazatel míra zaměstnanosti, jež udává podíl počtu zaměstnaných na celkovém počtu osob 15 a více letých, který se snížil z hodnoty 53,9 % ve 4. čtvrtletí roku 2008 na 51,9 % ve 4. čtvrtletí roku 2012.

Od začátku působení ekonomické krize do její kulminace v prvním čtvrtletí roku 2010 byl z hlediska odvětvové skladby národního hospodářství zaznamenán absolutně největší pokles zaměstnanosti v sekundéru (průmyslu a stavebnictví), a to o více než 34 000, tedy přibližně o 14 %. Přesto zůstává podíl zaměstnanosti v sekundéru na celkové

Obr. 26: Vývoj počtu zaměstnaných osob v NH Moravskoslezského kraje mezi roky 2008 – 2012 (zdroj: ČSÚ, Zaměstnanost v NH dle krajů - 2. část, 2008 – 2012)

zaměstnanosti v kraji výrazně vyšší, než je celorepublikový průměr. V relativním vyjádření nejvíce poklesla zaměstnanost (o 25 %) v priméru, ovšem podíl primárního sektoru se na celkové zaměstnanosti v kraji i nadále pohyboval kolem 2 %. Sektor služeb v Moravskoslezském kraji zaznamenal mezi roky 2008 a 2010 nejmenší jak absolutní tak relativní propad zaměstnanosti a trvale zaujímal největší podíl na celkové zaměstnanosti. Při meziročním srovnání nastal pozitivní vývoj ve 4. čtvrtletí 2012 oproti roku 2011 pouze v případě terciálního sektoru.

Tab. 3: Zaměstnanost v sektorech národního hospodářství Moravskoslezského kraje mezi roky 2008 - 2012

období	2008		2009		2010		2011		2012	
	2. čtvrtletí	4. čtvrtletí	2. čtvrtletí	4. čtvrtletí	2. čtvrtletí	4. čtvrtletí	2. čtvrtletí	4. čtvrtletí	2. čtvrtletí	4. čtvrtletí
zaměstnanost v NH v tis.	563,5	579,2	561,1	555,4	545,9	543,7	543,5	548,0	545,4	542,9
z toho zemědělství	11,5	12,5	11,0	10,6	9,9	11,1	10,4	11,8	11,5	11,3
v %	2,04	2,16	1,96	1,90	1,82	2,03	1,91	2,15	2,10	2,09
z toho průmysl (vč. stavebnictví)	251,3	259,3	243,1	225,1	230,5	238,8	239,5	238,6	234,7	229,9
v %	44,60	44,76	43,32	40,52	42,23	43,93	44,06	43,54	43,03	42,34
z toho služby	300,7	307,4	307,1	319,8	305,4	293,8	293,6	297,6	299,2	301,7
v %	53,37	53,08	54,72	57,57	55,94	54,04	54,03	54,31	54,86	55,57

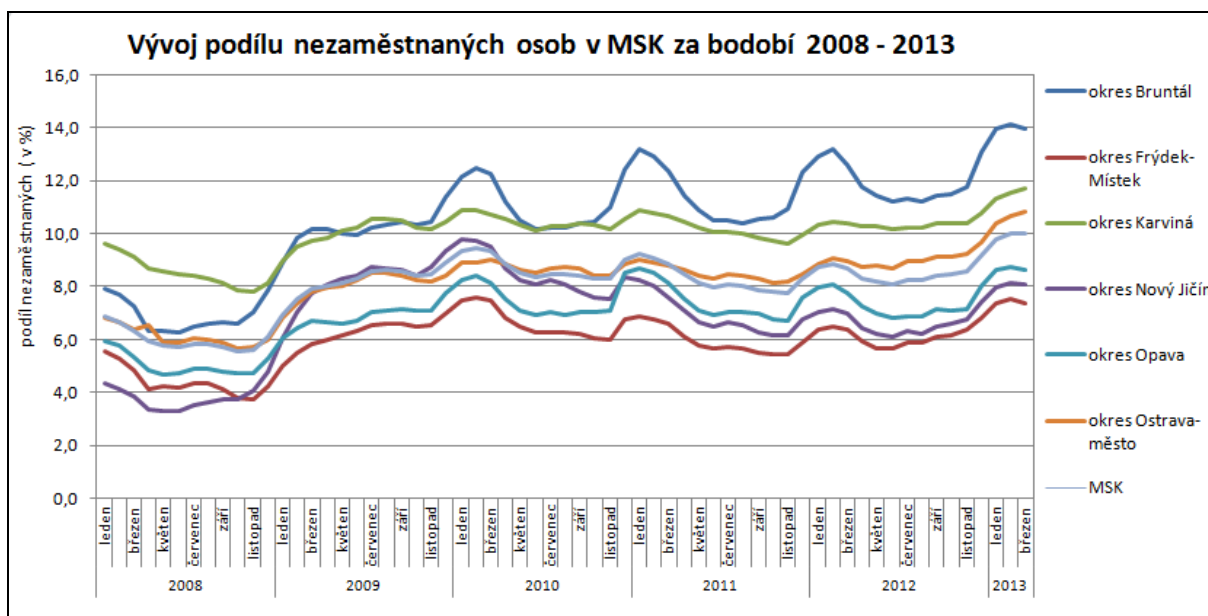
Zdroj: ČSÚ, Zaměstnanost v NH dle krajů – 2. část, 2008 – 2012

Přes negativní vývoj trhu práce neustále od roku 2010 roste počet cizích státních příslušníků legálně pracujících na území Moravskoslezského kraje. Hlavním důvodem zaměstnávání cizinců je nejčastěji nedostatečná či nevhodná kvalifikace českých uchazečů o zaměstnání či absence požadovaných

jazykových znalostí. K 31. 12. 2012 bylo v MSK evidováno 16 127 zaměstnaných cizinců. Přibližně 91 % z nich jsou občané EU/EHP a Švýcarska, přičemž více než polovina (8 693) pochází ze Slovenské republiky. V meziročním srovnání došlo u občanů EU/EHP a Švýcarska pracujících v MSK k jejich navýšení o 1 055 osob, tedy 7,7 %. Počet platných povolení k zaměstnání vydaných cizincům (mimo země EU/EHP a Švýcarska) ke konci roku 2012 dosáhl hodnoty 748, což představovalo meziroční nárůst o necelé 4 %. Absolutně nejvíce platných povolení připadá na Korejské občany.

2.4.2.2 Nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji

Negativní vliv ekonomické krize se začal projevovat od konce roku 2008 také růstem nezaměstnanosti (viz obr. 3). V průběhu roku 2012 se nezaměstnanost, vyjádřena ukazatelem podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu⁴, začala od prvního čtvrtletí postupně snižovat. Pozitivní vývoj podílu nezaměstnaných osob v MSK začal nejprve v průběhu letních měsíců stagnovat na hodnotě 6,5 % a od září 2012 se naopak zvyšoval.

Obr. 27: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v Moravskoslezském kraji mezi roky 2008 – 2013
(Zdroj: MPSV, Podíl nezaměstnaných osob od roku 2005; MPS, Měsíční statistika nezaměstnanosti za rok 2013)

Po šestiměsíčním kontinuálním nárůstu poklesl k 31. 03. 2013 v Moravskoslezském kraji počet evidovaných uchazečů o zaměstnání o 233 a podíl nezaměstnaných osob se zastavil na hodnotě z konce předchozího měsíce, tedy na 10,0 %. Ovšem při meziročním porovnání se počet registrovaných uchazečů o zaměstnání navýšil o 9 124 osob. Stejná situace nastala při meziměsíčním a meziročním porovnání i v případě nově zaevidovaných uchazečů o zaměstnání. Ke konci měsíce března 2013 mělo nárok na podporu v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci přibližně 19,2 % všech registrovaných uchazečů o zaměstnání v kraji. V průběhu měsíce března 2013 ukončilo evidenci na kontaktních pracovištích ÚP ČR v MSK 6 191 osob, což představuje v meziměsíčním porovnání nárůst o 1 526 osob, ale v meziročním porovnání s březnem 2012 pokles o 886 osob. Z územního hlediska vykazoval k 31. 3. 2013 Moravskoslezský kraj druhý nejvyšší podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu mezi kraji ČR, po Ústeckém kraji. Nejvyšší úroveň nezaměstnanosti v rámci kraje připadá na periferní okres

⁴ Ukazatel podíl nezaměstnaných osob vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání, evidovaných na ÚP, ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku.

Bruntál. Tento okres již stabilně vykazuje jedny z nejvyšších hodnot nezaměstnanosti a k 31. 3. 2013 měl nejvyšší podíl nezaměstnaných osob i počet uchazečů na jedno volné pracovní místo ze všech okresů v ČR.

Tab. 4: Nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji k 31.03.2013

	Uchazeči o zaměstnání				Volná pracovní místa		Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	Podíl nezaměstnaných (v %)	
	ke konci sled. měsíce	rozdíl oproti min. měsíci	dosažitelní uchazeči	nově hlášení	celkem	rozdíl oproti min. měsíci		celkem	rozdíl oproti min. měsíci v %
Bruntál	9 668	-143	9 338	469	146	37	66,2	14,0	-0,1
Frýdek-Místek	11 102	-225	10 761	901	457	-83	24,3	7,4	-0,1
Karviná	21 852	174	21 243	1 354	438	43	49,9	11,7	0,1
Nový Jičín	8 798	-87	8 492	682	283	45	31,1	8,1	0,0
Opava	10 842	-235	10 509	768	375	71	28,9	8,6	-0,2
Ostrava-město	25 085	283	24 346	1 784	1 815	12	13,8	10,8	0,2
Moravskoslezský kraj	87 347	-233	84 689	5 958	3 514	125	24,9	10,0	0,0
ČR	587 768	-5 915	574 418	43 899	38 863	4228	15,1	8,0	-0,1

Zdroj: MPSV, Měsíční statistiky nezaměstnanosti za rok 2013

2.4.2.3 Aktivní politika zaměstnanosti

Nejdůležitějším úkolem speciálních programů APZ⁵ je zajištění stabilních pracovních míst, především pomocí finančních příspěvků a zvýšené péče o uchazeče o zaměstnání, čímž se rozumí zabezpečování a úhrada vhodných rekvalifikací a odborného poradenství. V roce 2012 bylo na aktivní politiku zaměstnanosti vynaloženo krajem přibližně 267 152 000 Kč, přičemž cca 41 % (109,4 mil. Kč) pocházelo z národních zdrojů a zbývajících 109,4 mil. Kč bylo čerpáno z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. S pomocí těchto finančních prostředků bylo v kraji v roce 2012 vytvořeno 3 014 pracovních míst, zaměstnáno 9 517 uchazečů o zaměstnání a zahájeno přes 700 rekvalifikačních kurzů s 3 994 účastníky. Celkově se jednalo o nejnižší vynaloženou částku od roku 2008, ovšem důvodem byl celkově výrazně nižší rozpočet APZ, nejasné podmínky a postupy v případě výkonu veřejné služby, opožděný začátek financování nových národních individuálních projektů⁶ „Vzdělávejte se pro růst! - pracovní příležitosti“ (od března 2012) a „Vzdělávejte se pro stabilitu!“ (od září 2012) a také přetrvávající nepříznivý vliv ekonomické situace a opatrná personální politika zaměstnavatelů.

⁵Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření a nástrojů podporující zřizování nových pracovních míst prostřednictvím poskytování příspěvků zaměstnavatelům i uchazečům za cílem dosažení co nejvyšší úrovně zaměstnanosti. Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje ministerstvo a Úřad práce. Mezi hlavní opatření (nástroje) APZ patří rekvalifikace, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, překlenovací příspěvek, příspěvek na zapracování, příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program a podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

⁶Národní individuální projekty - nositelem těchto projektů s celostátní působností je MPSV ČR, přičemž projekty jsou zabezpečovány jednotlivými krajskými pobočkami ÚP ČR.

Tab. 5: Aktivní politika zaměstnanosti v Moravskoslezském kraji mezi roky 2008 - 2012

AZP	2008	2009	2010	2011	2012
výdaje na APZ (v tis. Kč)	538 615	546 461	782 389	479 934	267 152
počet vytvořených pracovních míst	4 228	5 514	6 347	3 951	3 014
počet poskytnutých příspěvků osobám/na zaměstnance	1 417	1 432	1 183	2 019	25
počet zahájených rekvalifikačních kurzů	1 356	1 365	1 849	1 186	718
počet uchazečů o zaměstnání zařazených do rekvalifikačních kurzů	7 058	7 786	11 130	7 179	3 994

Zdroj: MPSV, Analýzy stavu a vývoje trhu práce v Moravskoslezském kraji, 2008 – 2012

Jako neúčinnější nástroj APZ se jeví poskytování finančních příspěvků na úhradu mzdových nákladů v případě vyhrazených Společensky účelných pracovních míst (SÚPM-vyhrazená). V případě málo kvalifikovaných a dlouhodobě evidovaných uchazečů o zaměstnání má velmi pozitivní vliv na vytváření a obnovování pracovních návyků zapojování do veřejně prospěšných prací. V průběhu března roku 2013 podpořila krajská pobočka ÚP ČR v Ostravě prostřednictvím nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti vytvoření celkem 713 pracovních míst, přičemž nejvíce z nich připadalo na veřejně prospěšné práce a společensky účelná pracovní místa. Od počátku roku 2013 do března bylo finančně podpořeno celkem 995 pracovních příležitostí a rekvalifikaci zahájilo celkově 955 zájemců o zaměstnání.

2.4.3 ZÁVĚR

Situace na trhu práce v Moravskoslezském kraji citelně reaguje na vývoj národního hospodářství a odráží negativní stav ekonomiky země. Celková nejistota se odráží v opatrné personální politice jak malých, tak velkých zaměstnavatelů, což vede k situaci, kdy nejsou na trhu práce vytvářena nová pracovní místa. Přestože si většina zaměstnavatelů snaží udržet své kmenové zaměstnance a v první řadě propouštět pracovníky personálních agentur, bylo v roce 2012 v důsledku celoroční hospodářské recese a nízké domácí spotřeby zaznamenáno několik hromadných propouštění a nárůst podílu nezaměstnaných osob. Negativní stav trhu práce je navíc umocňován nevýhodnou odvětvovou strukturou hospodářství kraje. Podpora uchazečů o zaměstnání prostřednictvím APZ je relativně účinná, kdy v ročním průměru až 40 % všech evidovaných uchazečů, kteří byli umístěni prostřednictvím ÚP, byli podpořeni některým z nástrojů APZ. Jak uvádí analýzy krajské pobočky Úřadu práce v Ostravě vlivem realizace a účinnosti nástrojů APZ klesla míra nezaměstnanosti v roce 2011 v Moravskoslezském kraji o 0,7 %.

POUŽITÁ LITERATURA

- ČŠÚ: *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků výběrového šetření pracovních sil: Zaměstnanost v NH dle krajů – 2. část* [cit. 2013-04-09]. 2008 – 2012. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/3101-12-q1_2012>
- ČŠÚ: *Časové řady: Vybrané údaje za Moravskoslezský kraj - zaměstnanost, nezaměstnanost* [cit. 2013-04-11]. Dostupné na: <<http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/zamestnanost-xt>>
- ČŠÚ: *Trh práce v Moravskoslezském kraji 2011* [cit. 2013-04-09]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/krajpubl/803125-12-n_2012-xt>
- *Integrovaný portál MPSV: Analýzy stavu a vývoje trhu práce v Moravskoslezském kraji* [cit. 2013-04-12]. 2008 – 2012. Dostupné na: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/analyzy>>
- *Integrovaný portál MPSV: Měsíční statistika nezaměstnanosti za rok 2013* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>>
- *Integrovaný portál MPSV: Čtvrtletní statistiky nezaměstnanosti* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>>
- *Integrovaný portál MPSV: Vývoj nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji v březnu 2013* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/statistiky/komentarmsk_0313.pdf>
- *Integrovaný portál MPSV: Podíl nezaměstnaných osob od roku 2005* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady

2.5 INSTITUCE OCHRANY PŘÍRODY V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI A JEJICH ČINNOST

Bc. Martin Hordějčuk (GÚ PŘF MU)

2.5.1 ÚVOD

Instituce/orgány, které se zabývají ochranou přírody a krajiny v České republice, můžeme rozřadit jednak na samotné samosprávné jednotky (obce až kraje), jednak na tzv. „specializované“ orgány, kterými jsou přímo ze zákona o ochraně přírody a krajiny č.114/1992 Sb. Ministerstvo životního prostředí (ŽP), Česká inspekce ŽP, Správy národních parků a Správy chráněných krajinných oblastí (CHKO). Nejvyšším úřadem je samozřejmě samo Ministerstvo ŽP, které zřizuje i další instituce jako například Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR, Správu jeskyní ČR, Česká geologická služba nebo Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i. Některé z těchto institucí mají skrze své pobočky svojí působnost i v Moravskoslezském kraji.

2.5.2 INSTITUCE V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

2.5.2.1 Nižší samosprávné jednotky

Institucemi ochrany přírody jsou nejen v Moravskoslezském kraji také samosprávné jednotky. Již i samotné obecní úřady obcí I. stupně, kterých je v kraji 300 a mohou vykonávat činnost, která se týká ochrany přírody – například povolují kácení dřevin a ukládají náhradní výsadbu. Obce II. stupně s pověřenými obecními úřady (kterých je v kraji 30) mohou navíc vydávat závazná stanoviska ke krajinným prvkům a registrovat je. Dále vyhláší památné stromy a zajišťují jejich ochranu, vydávají souhlas ke zřízení nebo rušení cest. III. stupněm jsou obce s rozšířenou působností (22 obcí), které vydávají omezení nebo zákaz rušivé činnosti, vymezují místní územní systém ekologické stability (ÚSES) a vykonávají dozor na místní úrovni (ukládání povinnosti provedení náhradních opatření, pokuty za přestupky a protiprávní jednání), mohou také kontrolovat legálnost vlastnictví zvláště chráněných rostlin a živočichů.

2.5.2.2 Odbor životního prostředí a zemědělství krajského úřadu Moravskoslezského kraje v Ostravě

Nejvyšším samosprávním orgánem v Moravskoslezském kraji je samotný krajský úřad v Ostravě, kde se konkrétně ochranou přírody a krajiny zabývá Odbor životního prostředí a zemědělství (s 5 odděleními pod sebou). Tento odbor má na starosti zpracovávání prognóz, koncepcí a strategií ochrany přírody, vyhláší přírodní parky a pečuje o ně, vymezuje regionální ÚSES, vyhláší přírodní památky a rezervace ve svém kraji a pečuje o ně. Vydává souhlasy k činnostem na územích a ochranných pásmech přírodních památek a rezervací a vykonává dozor na regionální úrovni s konkrétními úkony popsaných výše. Nejvyššími pravomoci v ČR disponuje Ministerstvo ŽP, které má však celostátní působnost a nebude zde rozebíráno. Nutně ještě podotknout, že působnost samosprávních jednotek je omezeno na území NP nebo CHKO, kde správu konají jednotlivé správy popsané níže.

2.5.2.3 Správa CHKO Poodří a krajské středisko Ostrava

V Moravskoslezském kraji se nachází tři CHKO (Poodří, Beskydy a Jeseníky). Poslední dvě jmenované však mají své sídlo mimo tento kraj. Zastřešující instituce všech správ CHKO a krajských středisek je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR). V Moravskoslezském kraji působí tedy Správa CHKO Poodří a krajské středisko Ostrava. To je rozděleno do dvou pracovišť ve Studénce, které plní funkci správy CHKO Poodří, a v Ostravě, které je krajským střediskem. Hlavní činností této instituce je péče o chráněná území v její působnosti, kterým je samotné CHKO Poodří, maloplošné zvláště chráněná území na území CHKO a dalších 7 národních přírodních rezervací v Moravskoslezském kraji i mimo něj. Věnuje se evropskému projektu NATURA 2000 (příprava odborných podkladů pro evropsky významné lokality a správa ptačích oblastí), dále zpracování znalecké posudky při posuzování krajinného rázu, vypracovává krajinářské studie a může zasahovat do územního plánování obcí na území CHKO. Neméně důležitou činností je administrace krajinotvorných programů Ministerstva ŽP a vybraných fondů Evropského společenství. Monitoruje rostlinné i živočišné druhy (zvláště ty chráněné) a mapuje jejich výskyt. Těž monitoruje jejich stanoviště (tedy biotopy) a mapuje je. Chrání dřeviny (zejm. rostoucí mimo les) a posuzuje jejich stav. V neposlední řadě se podílí na ekologickém vzdělávání, výchově a osvětě veřejnosti.

Obr. 28: Zachovalý říční tok Odry s mrtvým dřevem v CHKO Poodří (zdroj: <http://cestovinky.sk/>)

2.5.2.4 Oblastní inspektorát České inspekce životního prostředí Ostrava

Další institucí, jež patří do resortu životního prostředí a má svojí působnost v Moravskoslezském kraji je České inspekce životního prostředí s pracovištěm v Ostravě. Činností této instituce je zjednodušeně řečeno dozor nad respektováním zákonů a závazných rozhodnutí správních orgánů v oblasti životního prostředí.

2.5.2.5 Pobočka Českého hydrometeorologického ústavu v Ostravě

V rámci ochrany přírody tato instituce zajišťuje ochranu čistoty ovzduší, jehož kvalita je v Moravskoslezském kraji a zvláště na Ostravsku problematická a jedná se o poměrně diskutované

téma. Tato pobočka provádí měření znečištění ovzduší a poskytuje jeho výsledky a také zpracovává posudky a studie o znečištění ovzduší.

2.5.2.6 Pobočka Ostrava Výzkumného ústavu vodohospodářského TGM, v.v.i.

Součástí ochrana přírody je i ochrana vod, kterou se mj. zabývá tato veřejná výzkumná instituce. Mj. je v její kompetenci odborná podpora ochrany vod, výzkum stavu, užívání a změn vodních ekosystémů a jejich vazeb v krajině a souvisejících environmentálních rizik.

2.5.3 ZÁVĚR

Moravskoslezský kraj z hlediska životního prostředí není brán příliš pozitivně. Každý si jistě vybaví těžební krajinu Ostravska se smogem. Méně lidí si však uvědomí, že do tohoto kraje spadají i taková hodnotná území, jako jsou pohoří Jeseníky, Beskydy či zachovalá niva toku v Poodří. Neméně početná jsou i maloplošná chráněná území či evropsky významné lokality. A nejen tyto hodnotnější území jsou působností ochrany několika institucí, které se zabývají ochranou přírody a krajiny a které zde byly ve stručnosti představeny.

POUŽITÁ LITERATURA

- AOPK ČR [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://www.ochranaprirody.cz/wps/portal/cs/aopkcr/aopk-cr/!ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3h_n0BLUzdTEwP3EGNTA0_vUGNHp1BnlwMLA_1wkA7cKtyNCcgbQuQNCABHA30_j_zcVP2C7OwGC0dFRQC39OjQ/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
- *Informační systém životního prostředí Moravskoslezského kraje: Příroda* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <http://iszp.kr-moravskoslezsky.cz/cz/priroda/default.htm>
- *Organizace zřizované MŽP* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://www.mzp.cz/cz/organizace_zrizovane_mzp
- ČIŽP: *Česká inspekce životního prostředí* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <http://www.cizp.cz/O-nas/Kdo-jsme>
- *Portál ČHMÚ: Pobočka Ostrava: Oddělení ochrany čistoty ovzduší* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: http://portal.chmi.cz/portal/dt?portal_lang=cs&menu=JSPTabContainer/P5_0_O_nas/P5_3_Organizacni_struktura/P5_3_18_Pobocka_OS/P5_3_18_3_Odd_ochr_ovz/P5_3_18_3_1_Zakl_Info&last=false
- *VÚV TGM, v.v.i.* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <http://www.vuv.cz/index.php?id=10>
- *Úřady a státní instituce v ochraně přírody* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=urady_instituce&site=zakladni_udaje_cz
- *Orgány ochrany přírody* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <http://www.cspop.cz/ochrpr/orgop/orgop.htm#obce>

2.6 ČESKÝ TĚŠÍN, GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA MĚSTA

Pavel KAŠPAR, Tomáš KUBÍČEK, (GÚ PŘF MU)

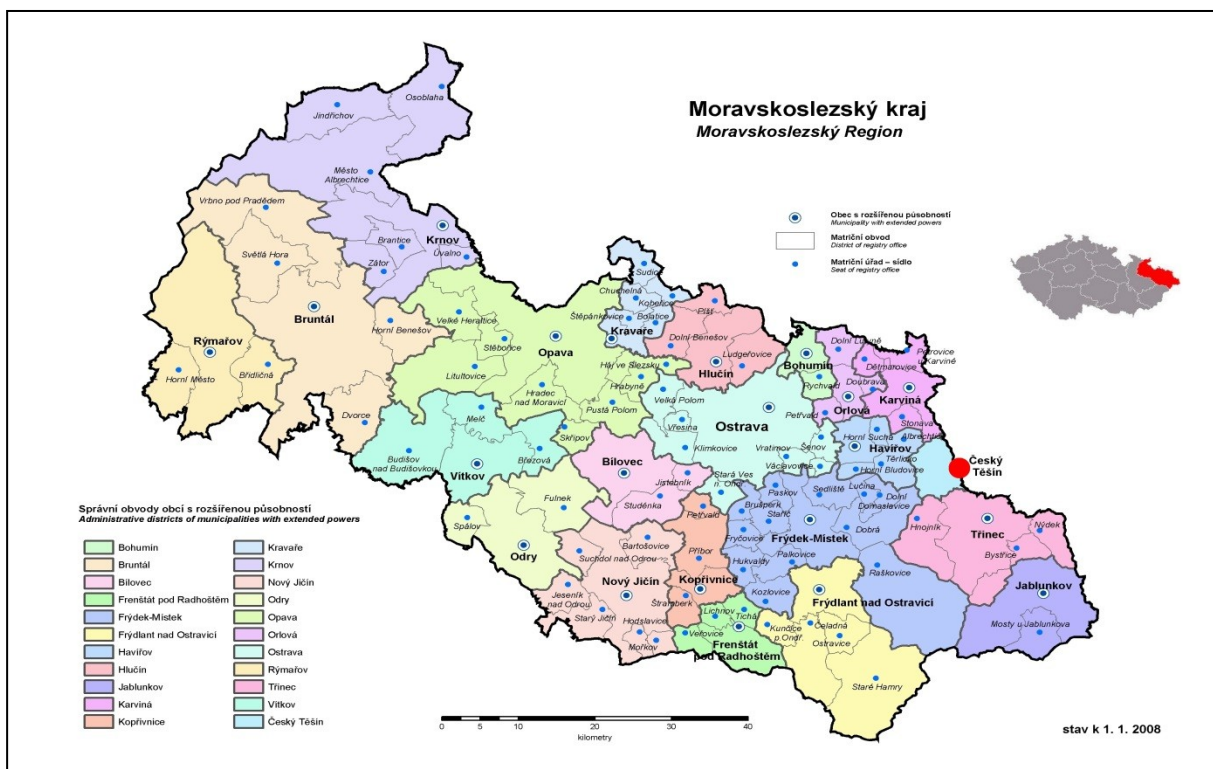
2.6.1 ÚVOD

Okolí Ostravy patří k oblasti s nejpatrnějším polycentrickým rozložením sídel v České republice. Na relativně malém prostoru se zde nachází mnoho velkých měst (Ostrava, Havířov, Karviná, Opava, Frýdek Místek, Orlová, Český Těšín atd.). V rámci této oblasti je podrobně popsáno jedno z populačně menších měst tohoto regionu, a to město Český Těšín.

2.6.2 MĚSTO ČESKÝ TĚŠÍN

2.6.2.1 Poloha

Město se nachází na východě České republiky v Moravskoslezském kraji. Je součástí oblasti Slezska a leží těsně u hranic s Polskem viz obr. 29. Svou polohou se řadí k nejuvýchodněji položeným městům České republiky (Jablunkov, Trinec, Český Těšín). Český Těšín leží na levém západním břehu řeky Olše a má rozlohu 3 381 ha. Český Těšín vznikl po 1. světové válce rozdělením města Těšín. Vedle toho existuje na polské straně samostatný Těšín. Mezi těmito Těšínami existuje politická hranice, ovšem fyzicky se jedná o sloučená města.

Obr. 29 Moravskoslezský kraj v roce 2008 a lokalizace Českého Těšína

Zdroj: www.verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz

2.6.2.2 Územní rozvoj od konce války po současnost

Jak už bylo výše zmíněné, Těšín byl v roce 1945 opětovně rozdělen. Díky tomu se mosty na Olši mezi Cieszynem a Českým Těšínem se staly nejvýznamnějším hraničním přechodem mezi Československem a Polskem. Z tohoto důvodu byla oblast Českého Těšína lukrativní a poválečné období provázela masivní výstavba a asanace města (především bytová). S lokalitou města souviselo i znovunabytí jeho politicko-správní úlohy. S rozvojem města a zástavbou proluk bylo zjevné, že kapacitně město nevyhovuje. Proto byla zhotovena studie směrného plánu města (1949), která počítala s připojením Svibice k Českému Těšínu. Výrazná je zástavba sídlištního typu.

V roce 1960 byl Českému Těšínu odejmut v rámci celostátní reorganizace územně administrativního systému statut okresního města, což mělo za následek snížení atraktivity města v rámci českého Těšínska.

2.6.2.3 Demografie

Dle SLDB 2011 žilo v Českém Těšíně 24 394 obyvatel, z toho 11 718 mužů. Přirozený přírůstek obyvatelstva se již několik let prohybuje v záporných hodnotách (ztráta obyvatelstva), hlavní příčinou je migrace mimo region. Průměrný věk obyvatel je 40,4 let a zvýšil se z 37,3 v roce 2002 – stárnutí populace. Index stáří činí 93,8, což indikuje relativně vyšší počet mladé složky obyvatelstva. V produktivním věku (15-64 let) žilo v roce 2011 v Českém Těšíně 17 853 obyvatel. Ve městě je evidováno 2 534 vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Nejvíce věřících vyznává církev římskokatolickou (4028 z 7695). Z národností je nejvíce zastoupena česká (14 043), dále pak polská (3 333) a slovenská (729). Ke kulturním tradicím patří pravidelné festivaly a přehlídky.

Významnými rodáky jsou např. Luděk Čajka (hokejista), Jaromír Nohavica (zpěvák a skladatel), Ludvík Aškenazy (spisovatel), František Vlášil (scénárista, režisér, grafik), Jaromír Hanzlík (herec), Michal Kavalčík (Ruda z Ostravy), Radovan Krejčíř (na útěku).

2.6.2.4 Hospodářství

Okres Karviná, v kterém Český Těšín leží, byl v osmdesátých letech postižen stagnací a poklesem objemu těžby černého uhlí. Počátkem devadesátých let se v krátkém časovém období změnila národohospodářská koncepce. Uskutečnil se rychlý útlum těžkého průmyslu. V okrese se to projevilo zastavováním těžby ekonomicky neefektivních dolů František a Dukla a některých důlních provozů. Problémy s odbytem vlastní produkce, ale také změny ve vlastnictví firem, přispěly k omezování i likvidaci nedůlních továrních kapacit ve strojírenství, elektrotechnickém, kožedělném průmyslu a k útlumu a organizačnímu rozpadu kapacit velkého stavebnictví v okrese. Ovšem Český Těšín nebyl zatížen jednostrannou vazbou na některé odvětví výroby jako nedaleká hornická a hutnická města (Karviná, resp. Třinec). Hospodářské aktivity byly zaměřeny převážně na spotřebu vysoce koncentrovaného obyvatelstva města a jeho nejbližšího okolí, a proto se zde výrazně rozvinul sektor služeb. V návaznosti na to, byl do města lokalizován od 80. let papírenský průmysl, Český Těšín se tak stal významným centrem papírenského a polygrafického průmyslu (výroba sešitů, tisk knih). Nicméně se změnami po roce 1989 je tento obor na ústupu. A v současnosti má město problémy s nezaměstnaností. Tu se snaží řešit pomocí budování průmyslových zón (r. 2009 průmyslová zóna roku). Areál o ploše 12 ha hlavně využívají firmy Kovona Systém a Donghee Czech. K úspěchu tohoto

projektu pomáhá poloha města vzhledem k Polsku – dosah nových trhů a zahraniční investice. Se změnou politického režimu, se hranice obou států opět otevřely a město je jedním z nejvýznamnějších a nejfrekventovanějších hraničních přechodů do Polské republiky a došlo k výraznému rozvoji služeb, zejména maloobchodu a restauračních zařízení.

2.6.2.5 *Krajinné prvky*

Město je rozloženo pod severními vrcholky Moravskoslezských Beskyd (část Těšínských Beskyd). Oblast je poměrně hustě zalesněná. Západním směrem od města byly vybudovány dvě přehradní nádrže Těrlicko a Žermanice, obě využívané k rekreačním účelům.

Přírodní zajímavostí oblasti je Hvězdnatec čemeřicový neboli Hvězdnatec zubatý, lidově zvaný „Těšíňanka“. Je to květina, která vykvétá jako jedna z prvních u nás. Jedná se o typickou rostlinu, která roste v okolí Českého Těšína.

Další zajímavostí je tzv. Těšínit. Jedná se o horninu, jejíž název je odvozen od města Těšín. Jméno jí dal německý geolog a báňský inženýr Ludwig Hohenegger v roce 1861. Tento název však použil pro širší spektrum typů vyvřelin, které se vyskytují v sedimentech Moravskoslezských Beskyd. Uvedený horninový komplex dnes nazýváme Těšínitovou formací.

POUŽITÁ LITERATURA

Český Těšín - Pod Zelenou (průmyslová zón) [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: <<http://podnikatel.kr-moravskoslezsky.cz/cz/podnikatel/cesky-tesin---pod-zelenou-9809/>>

Český Těšín [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_T%C4%9B%C5%A1%C3%ADn>

Demografická ročenka měst (2002 - 2011) [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/4018-12-r_2012>

SLDB 2011 [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: <<http://www.scitani.cz/>>

Strategie rozvoje MSK na léta 2009-2020 [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/rk_srk_9-20.html>

Územně analytické podklady města Český Těšín [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: <http://www.tesin.cz/wpcontent/uploads/2012/03/Aktualizace_2012_uplna_final_po_p%C5%99ipom%C3%ADnk%C3%A1ch_K%C3%A9A_%C3%BAnor_2013.pdf>

2.7 VÝSTAVBA DÁLNICE D1 A VLIV NA REGIONÁLNÍ ROZVOJ REGIONU, DOPADY NA VZNIK PRŮMYSLOVÝCH ZÓN

Bc. Zdeněk Kundera (GÚ PŘF MU), Bc. Marek Kolman (GÚ PŘF MU)

2.7.1 ÚVOD

V této studii se věnujeme procesu budování dálnice D1 z Prahy ke státním hranicím s Polskem v návaznosti na její vliv na regionální rozvoj kraje, zejména s ohledem na průmyslové zóny, které jsou přímo vázané na dobrou dopravní infrastrukturu. Díky vybudování dálnice D1 vzniklo dobré dopravní napojení na další části republiky, zejména na velká města jako jsou Praha a Brno, čímž vznikají podmínky mimo jiné pro růst počtu průmyslových zón v regionu a jejich větší zaplněnosti.

2.7.2 DÁLNICE D1 A JEJÍ DŮSLEDKY

2.7.2.1 Dálnice D1 v Moravskoslezském kraji

„Česká republika udělala poslední a klíčový krok k dokončení dálničního spojení se sousedním Polskem. České Ředitelství silnic a dálnic otevírá poslední úsek dálnice D1 z Bohumína na státní hranici. Otevření úseku má vedle odvedení dopravy z obydlených oblastí v místě také zásadní význam z pohledu celkového mezinárodního silničního propojení České republiky. Nově zprovozněný úsek na dálnici D1 z Bohumína je již čtvrtým dálničním hraničním přechodem v České republice.“ (ŘSD, 2012)

Stavba dálnice vedoucí od Brna až ke státní hranici s Polskem má bohatou historii. Již v roce 1963 se objevila první zmínka o projektu výstavby dálnice z Brna do Ostravy a už od počátku se nazýval dálnicí D47. Během let 1979 – 1984 byly vybudovány první kilometry dálnice D47, která však měla stejnou trasu jako D1. Trasa dálnice D47 se několikrát měnila, a to v letech 1993 (1. km ne u Brna, ale u Hulína), 1999 (1. km ne u Hulína, ale až u Lipníku nad Bečvou) a 2006, kdy projekt definitivně zanikl, protože D47 se stala dálnicí D1. Tím klesl počet českých dálnic ze 7 na 6, aniž by se změnil počet kilometrů dálnic na našem území, který je nyní 1006 km. Dálnice D1 tak v současné době vede z Prahy až na státní hranice s Polskem u Bohumína. I když nutno podotknout, že úsek mezi Hulínem a Lipníkem nad Bečvou není ještě hotov, mělo by se tak stát v roce 2015.

Tab. 6: Jednotlivé úseky bývalé dálnice D47 v Moravskoslezském kraji podle projektu z roku 1999, v roce 2006 přeřazeného jako součást dálnice D1

Úsek	Délka [km]	Zahájení výstavby	Uvedení do provozu	Cena [mld. Kč]
Bělotín – Hladké Životice	18,1	23.5.2006	22.10.2010	3,6
Hladké Životice - Bílovec	11,7	6.4.2006	25.11.2009	2,8
Bílovec – Ostrava-Rudná	11,7	25.3.2005	6.5.2008	6,0
Ostrava-Rudná - Hrušov	8,5	16.10.2003	1.12.2007	-
Hrušov - Vrbice	4,5	19.5.2004	1.12.2007	-
Vrbice - Bohumín	4,2	1.10.2004	1.12.2007	-
Bohumín – státní hranice	6,1	6.4.2008	30.11.2012	2,7

Obr. 30: Trasa dálnice D47 podle projektu platného v letech 1993 – 1999

Obr. 31: Trasa dálnice D47 podle projektu platného v letech 1999 – 2006

Obr. 32: Nová podoba dálnice D1 po připojení D47 v roce 2006

Pozn.: Šedě znázorněny nedodělané úseky k listopadu 2009

2.7.2.2 Vliv D1 na rozvoj Moravskoslezského kraje

Kraj se po zániku Československa ocitl v poloze severovýchodního pohraničí, na hranicích s Polskem a Slovenskem, nejvíce vzdáleného od přímých kontaktů s metropolí státu a s hospodářskými podněty z vyspělých zemí EU. Dálnice D1 mezi Lipníkem nad Bečvou a Bohumínem o délce téměř 80 km částečně řeší dopravní obslužnost a ekonomické oživení. Silniční komunikační systém dále doplňují hlavní mezinárodní silnice I/11 (E 75): Opava – Ostrava – Český Těšín – Mosty u Jablunkova a I/48 (E 462): Nový Jičín – Frýdek-Místek – Český Těšín, které procházejí východní částí kraje.

Nové požadavky a určité změny v dopravní zátěži představuje existence a úspěšná aktivita nových průmyslových zón, ke kterým patří Nošovice, Mošnov, Ostrava-Hrabová, Ostrava-Dolní oblast Vítkovice, Ostrava-Vědecko-technologický park, Frýdek-Místek-Chlebovice, Karviná-Nové Pole, Třanovice-Hnojník a Třinec-Baliny. Z hlediska hustoty se silniční a železniční síť řadí na první místa v polských a českých statistikách. Historický vývoj Ostravska podmínil rozvoj husté dopravní sítě železniční i silniční. Nedávné připojení na dálniční síť posiluje vnější vazby tohoto regionu, a je tím značně usnadňován přístup silniční dopravy, zejména potom kamionové dopravy právě k průmyslovým zónám v tomto regionu.

Ostrava má od listopadu 2009 dálniční připojení na hlavní dálniční síť ČR. Nicméně například pro dopravu na Ostravsku a dojížděku do zaměstnání má ale větší význam existující síť rychlostních komunikací a silnic 1. třídy, mimo jiné i pro chybějící dokončení dálnice směrem na Polsko a kontraproduktivní zpoplatnění průjezdu dálnice Ostravou. Vedle mezinárodních silnic I/11 (E 75, Opava-Ostrava-Český Těšín-Mosty u Jablunkova) a I/48 (E 462, Nový Jičín-Frýdek-Místek-Český Těšín) jsou významné zejména silnice R56 (Ostrava-Frýdek-Místek), resp. 56 (Ostrava-Hlučín), 59 (Ostrava-Karviná), 58 (Ostrava-Mošnov-Příbor), a 47 (Ostrava-Bílovec-Fulnek-Odry). Většina z nich se již v současnosti potýká s přetížením, 20 – 55 % se zvýšila intenzita dopravy v období 2000 – 2005 na extravilánových úsecích nejdůležitějších komunikací, zejména v době dopravní špičky spojené s dojížděkou do zaměstnání. V této kategorii je zásadní dobudování integrovaného dopravního systému ODIS, dostavba některých hlavních komunikací, přeložky a zkapacitnění dalších staveb a cílená politika města a Moravskoslezského kraje v podpoře využití veřejné dopravy. Do budoucna lze rovněž počítat s rozvojem nových přepravních systémů, kde bude možné vhodně skloubit individuální automobilovou dopravu a veřejnou dopravu.

2.7.2.3 Průmyslové zóny v Moravskoslezském kraji

Velká nabídka zón vysoko převyšuje poptávku. V ČR je jich vymezeno celkem 147. Větší než potřebný počet zón byl při plánování v předchozích letech pokládán za přirozenou potřebu pro zajištění konkurenčního prostředí. Lze předpokládat, že konkurence při výběru navrhovaných rozvojových zón už zafungovala a v dalších letech dojde k redukci počtu a rozloh zón, které nebyly úspěšné. Příklady takového postupu již existují. Neplatí to zcela a některé zóny dosud nevyužité mohou být ještě v dalším období využity, např. vlivem dostavby dopravní infrastruktury. Redukci počtu a rozloh zón lze předpokládat z ekonomických důvodů, blokace území bez reálné šance na využití není žádoucí, území je možno využít pro jiné účely. Dále lze předpokládat redukci rozsahu zón s ohledem na sofistikovanější formy využití území bez velkých nároků na plochy. Příkladem je většina velkých nebo i strategických zón, které jsou volné – dochází k ústupu od původních zásadních požadavků na strategického investora, akceptuje se drobnější členění zón, více se prosazuje smířlivost s volným programem pro dosažení naplnění zón. Nepodstatné není ani urbanistické hledisko, požadující větší zdrženlivost ve vymezení ploch pro tyto zóny ve prospěch zachování relativně přírodní příměstské krajiny. Po odeznění této vlny by se tak měla situace znovu vracet k již před mnoha lety proklamované intenzifikaci využití již zabraných ploch a k relativně novému fenoménu územního rozvoje sídel, tj. k revitalizaci ploch typu brownfields.

Tab. 7: Průmyslové zóny Moravskoslezského kraje

Průmyslová zóna	Rozloha [ha]	K dispozici [ha]	Obsazenost [%]
Bolatice	16	0	100
Český Těšín – Pod Zelenou	12	0	100
Frenštát pod Radhoštěm – Mariánská čtvrť	2,4	1,3	46
Frýdek-Místek - Chlebovice	12,4	0	100
Frýdek-Místek – Lískovec	8,2	0	100
Havířov – DUKLA INDUSTRIAL PARK	23,9 + 15,2	23,9 + 15,2	100
Karviná – Nové Pole I a II	40 + 9	4	92
Krnov – Červený Dvůr	18	0	100
Krnov – Červený Dvůr II. etapa	17	17	0
Nošovice	261	0	100
Orlovská průmyslová a podnikatelská zóna	12,79	12	6
Ostrava - Hrabová	120	13	89
Ostrava - Mošnov	200	45 + 32	61
Paskov – bývalý skleníkový areál	30,3	11	64
Průmyslový park Kopřivnice	80	2,3 + 6,1 + 3,7	85
Průmyslová zóna Třinec – Baliny	20	0	100
Průmyslová a logistická zóna Tošanovice	67 + 47	67 + 47	0
Průmyslový park Nový Jičín – Dolní předměstí	34,3	4,7 + 9,5	59
Rýmařov	8	3,1	61
Venkovská průmyslová zóna Třanovice	29	0	100
Vědecko-technologický park Ostrava, a.s.	10	2	80

Pozn.: Červeně znázorněny průmyslové zóny podporované státem (strategické průmyslové zóny)

V Moravskoslezském kraji se nachází dostatečné množství průmyslových zón na 1093,5 ha v různém stavu připravenosti a především obsazenosti. Právě využití a obsazení nabízených ploch investory je velmi pozorně sledovaným měřítkem posuzování úspěšnosti těchto lokalit. **Průměrná obsazenost průmyslových zón v kraji se pohybuje kolem 74 %.** Mezi **nejúspěšnější průmyslové zóny** patří průmyslová zóna v Karviné – Novém Poli a Kopřivnici, kde se reálně usadilo největší množství investorů a lokality mají rovněž opticky ráz prosperujících průmyslových parků. Lokalita v Karviné byla v 90. letech připravována jako pilotní projekt výstavby průmyslových zón na území dnešního kraje a tento časový náskok dokázala po pomalejším startu využít. Další významná průmyslová zóna se nachází v Ostravě – Hrabové, je jedna z nejúspěšnějších v regionu vzhledem k rozloze 120ha, počtu vytvořených míst cca 7000, množství investorů – 45. Zóna stále nabízí prostory nově příchozím investorům. Plně byla obsazena rovněž lokalita Krnov – Červený Dvůr, která se musela pro velký zájem rozšířit, podobně jako Karviná. Úspěšné jsou projekty typu Bolatice, které jsou z větší poloviny obsazeny menšími podnikatelskými subjekty. Kraj připravil **strategickou průmyslovou zónu Nošovice** pro významného světového výrobce automobilů - firmu Hyundai Motor Manufacturing Czech (HMMC). Zkušební provoz automobilky HMMC byl zahájen v listopadu 2008, slavnostní zahájení sériové výroby Hyundai proběhlo v dubnu 2009.

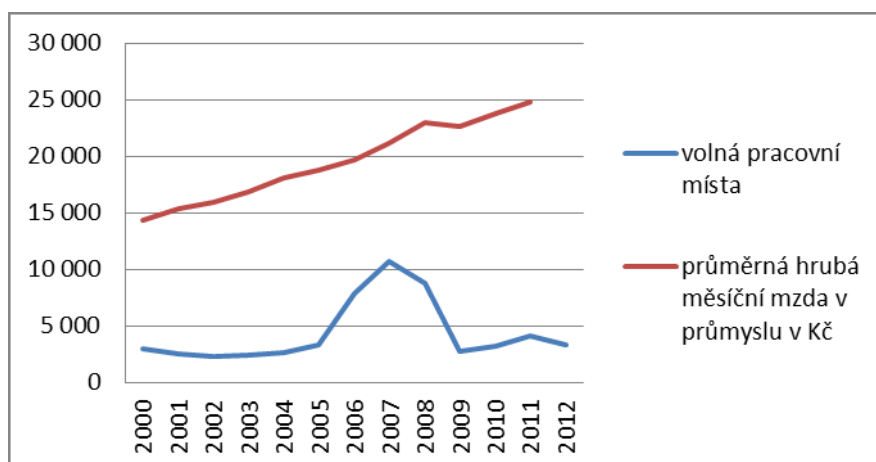
Vliv dopravní infrastruktury, zejména potom dálnice D1, na obsazenost jednotlivých zón v Moravskoslezském kraji je nepatrný. To však neznamena, že neexistuje. Samozřejmě výstavba dálnice určitě přispěla k výrazně lepší dostupnosti jednotlivých zón, nicméně dálnice D1 je pouze jedním z faktorů ovlivňující obsazenost a růst průmyslových zón. Na základě daných poznatků je možno uvažovat o jiných lokalizačních faktorech, které mají na obsazenost průmyslových zón v dnešní době podstatně významnější vliv, jako jsou například kvalifikovanost a cena pracovní síly, cena pozemku, míra intervencí veřejného sektoru a v neposlední řadě také disponibilní doba, po kterou je daná průmyslová zóna nabízena k užívání.

2.7.3 ZÁVĚR

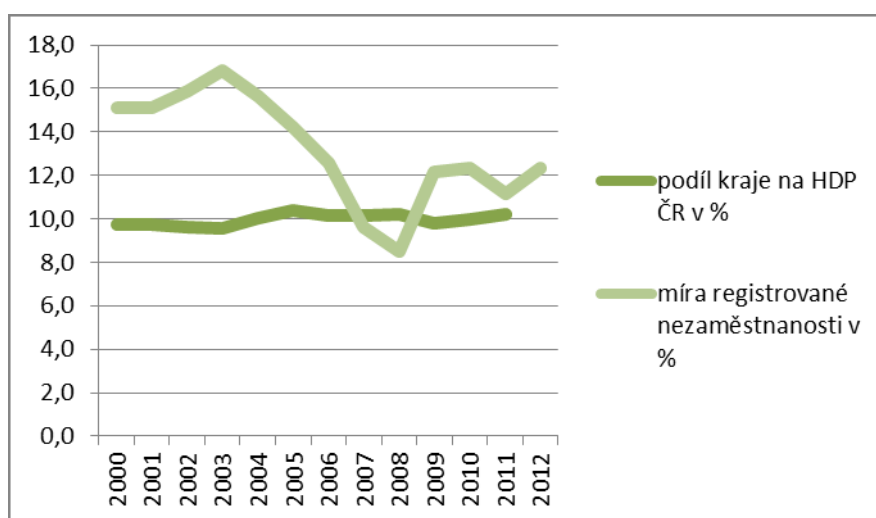
Závěrem lze tvrdit, že dostavba dálnice D1 až k polským hranicím vliv na regionální rozvoj kraje jistě má. Primárním důsledkem je lepší dopravní spojení se západní částí republiky, potažmo západní Evropou. Z toho plyne i hustější provoz v kraji, tím pádem se stává region atraktivnější pro investory. Nejvýznamnějším vstupem investora na území kraje byl bezesporu v roce 2009 příchod automobilky Hyundai do Nošovic, kde nyní pracuje kolem 3000 zaměstnanců. Moravskoslezský kraj se může pyšnit poměrně vysokou zaplněností průmyslových zón, která dosahuje hodnoty 74 %.

Z níže uvedených grafů je zřejmé, že již od roku 2000 neustále roste hodnota průměrné hrubé měsíční mzdy v průmyslu, kdy v roce 2011 dosáhla k hodnotě 25 000,- Kč. Co se týče registrované nezaměstnanosti, Moravskoslezský kraj patří tradičně k nejhůře postaveným regionům České republiky. Díky lepší se hospodářské situaci země okolo roku 2005 a do určité míry i díky vzniku některých průmyslových zón v kraji, se rapidně nezaměstnanost snižovala až do nástupu ekonomické krize v roce 2008, kdy začala nezaměstnanost prudce růst. V posledních letech kolísá okolo hranice 12 %. Ovšem tím, že nyní je dopravní dostupnost kraje mnohem lepší, existuje potenciál ke snížení nezaměstnanosti v kraji, na kterém se mohou podílet i průmyslové zóny tím, že dokážou zaměstnat dostatečný počet lidí. Podíl kraje na HDP České republiky je v posledním desetiletí poměrně stabilní, kolísá kolem 10 %, což je vzhledem k počtu 14 krajů nadprůměrná hodnota.

Na vyhodnocení vlivu dálnice D1 na regionální rozvoj kraje je příliš brzy, výsledky se dostaví až v příštích letech. Nicméně tím, že vzniklo dobré dopravní spojení se „západem“, jsou vytvořeny příhodně podmínky pro ekonomický růst regionu, a to zejména pro Ostravu a její nejbližší okolí, která nebyla na dálnici dosud napojena. Díky novému dálničnímu spojení vznikají také podmínky pro vznik nových průmyslových zón nebo vstupu investorů do již existujících. Problematická však může být jejich ekologická zátěž v krajině, a je proto nanejvýš nutné, aby bylo nakládáno s půdou a stavebními pozemky šetrně a s rozumem, nejen se snahou o maximalizaci zisku, ale i s ohledem na trvalou udržitelnost, případně krajinný ráz.

Obr. 33: Volná pracovní místa a průměrná hrubá měsíční mzda v průmyslu v Moravskoslezském kraji od roku 2000 do roku 2012

Obr. 34: Míra registrované nezaměstnanosti [%] a podíl Moravskoslezského kraje na HDP České republiky od roku 2000 do roku 2012

POUŽITÁ LITERATURA

- Časová řada – vybrané ukazatele za Moravskoslezský kraj, ČSÚ [cit. 2013-04-19].

Dostupné na: http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/casova_rada_vybrane_ukazatele_za_moravskoslezsky_kraj

- Projekt dálnice D47, Wikipede [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Projekt_d%C3%A1lnice_D47

- Dálnice D1, Wikipedie [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C3%A1lnice_D1

- Dálniční spojení s Ostravou navázáno, Ředitelství silnic a dálnic ČR [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <http://www.rsd.cz/doc/Stavime-pro-vas/Dalnice-aktualne/dalnicni-spojeni-s-ostrovou-navazano>

- *Dálnice D47 Bělátná – Hladké Životice, Ředitelství silnic a dálnic ČR* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: [http://www.rsd.cz/rsd/rsdcat.nsf/0/AB10045BD2520DCEC12576250024F8B0/\\$file/d47-belotin-hl-zivotice.pdf](http://www.rsd.cz/rsd/rsdcat.nsf/0/AB10045BD2520DCEC12576250024F8B0/$file/d47-belotin-hl-zivotice.pdf)
- *Dálnice D47 Hladké Životice - Bílovec, Ředitelství silnic a dálnic ČR* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: [http://www.rsd.cz/rsd/rsdcat.nsf/0/F1345E46EC18F8ADC1257629002C55E5/\\$file/d47-hl-zivotice-bilovec.pdf](http://www.rsd.cz/rsd/rsdcat.nsf/0/F1345E46EC18F8ADC1257629002C55E5/$file/d47-hl-zivotice-bilovec.pdf)
- *Hlavní průmyslové zóny, Moravskoslezský kraj* [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: http://podnikatel.kr-moravskoslezsky.cz/prumyslove_zony.html
- *Průmyslové zóny ČR, RISY.cz* [cit. 2013-04-17]. Dostupné na: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/prumyslovezony?stranka=1&TypNuts=4&KrajNuts=CZ080>

2.8 FUNGOVÁNÍ MAS, JEJICH PŮSOBNOST A DOPADY NA REGIONÁLNÍ ROZVOJ

Martina Altmannová (GÚ PŘF MU), Jan Otáhal (GU PŘF MU)

2.8.1 ÚVOD

MAS, Místní akční skupina či Skupina pro místní akce jsou označení, která vznikla odvozením z anglického *Local Action Group* (LAG). Tyto skupiny tvoří z hlediska právní formy dobrovolná občanská sdružení či obecně prospěšné společnosti, jejichž zájmy jsou zastupovány aktivními představiteli obcí, podnikatelskými subjekty, neziskovými organizacemi či veřejností. Tyto organizace jsou právně, majetkově a organizačně samostatné a nezávislé a jejich společným cílem je rozvoj vymezeného regionu.

Základ pro vznik MAS položila Evropská unie v roce 1991. V České republice začaly být zakládány první akční skupiny v roce 2002, přičemž v roce 2006 bylo evidováno 123 místních akčních skupin a k roku 2013 jejich počet přesáhl 170 uskupení. V souvislosti s rozšiřováním okruhu MAS na našem území byla následně založena v roce 2007 Národní síť Místních akčních skupin České republiky (NS MAS ČR), která fungovala již o dva roky dříve pod názvem Národní síť rozvoje venkova (NSRV). Její funkce spočívá především v podpoře Místních akčních skupin, v rozvoji jejich vzájemné spolupráce a sdílení nabytých zkušeností (eAgri, 2013).

2.8.2 LEADER

Každá z Místních akčních skupin má určité prioritní zaměření, avšak všechny jako celek se řídí pravidly metody LEADER, což je zkratka odvozená z francouzského označení *Liaison entre les actions economic rural*, v českém překladu Propojování akcí hospodářského rozvoje venkova neboli Propojení aktivit pro rozvoj ekonomiky venkova. Tento program je považován za nejefektivnější nástroj pro rozvoj venkova, uplatňuje se ve většině evropských států a je založen na podpoře místního partnerství a spolupráce, vyměňování zkušeností mezi regiony, na dlouhodobém rozvoji potenciálu venkova, usiluje o nové strategie trvale užitelného rozvoje venkova a o zlepšování kvality života ve venkovských oblastech.

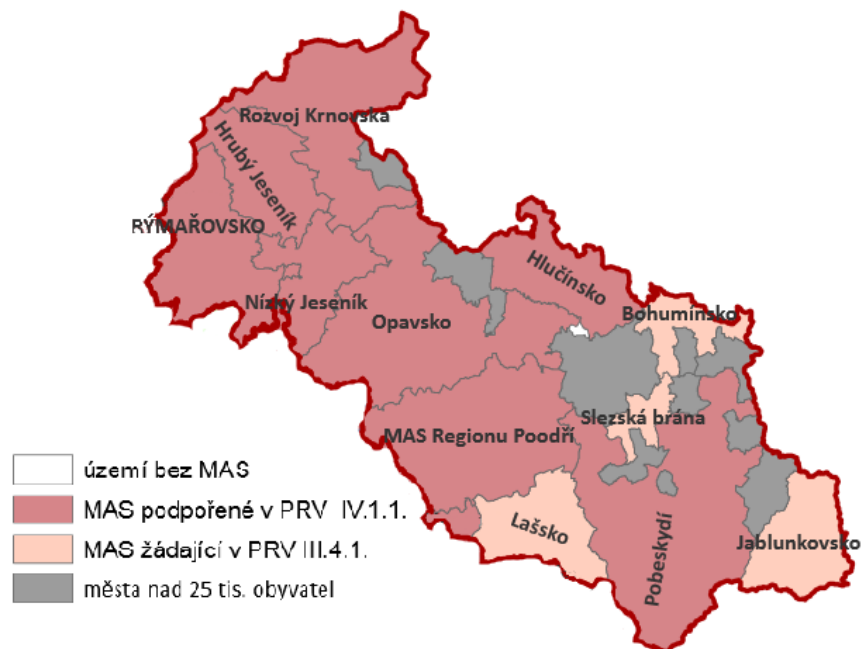
V rámci České republiky je nyní v platnosti program LEADER PRV pro období 2007 - 2013, který je klíčovým pro čerpání finančních dotací prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD - *European Agricultur Fund for Rural Development*) (NS MAS, 2013).

2.8.3 VYMEZENÍ MAS

Jedním z hlavních kritérií pro vymezení MAS je počet obyvatel. Minimální počet je stanoven na 10 000, maximální pak na 100 000. V daném územním seskupení se však nesmí nacházet město s více než 25 tisíci obyvateli a hustota zalidnění nesmí přesáhnout 150 obyv./km². Pro vymezení MAS není nutné dodržovat hranice administrativního členění České republiky, a proto mnoho skupin zasahuje do více okresů či dokonce krajů (Obr. 1 - vymezení MAS v Jihočeském kraji). Území

jednotlivých regionů musí být celistvé, překrývání ploch jednotlivých MAS není možné, a tedy každá obec může být členem pouze jednoho uskupení (NS MAS, 2013).

Obr. 35: MAS v Moravskoslezském kraji

Zdroj: http://nsmas.cz/content/uploads/2013/04/MAS-v-CR-4_2013.pdf, vlastní úprava

2.8.4 MAS V ČESKÉ REPUBLICE

V současné době se v České republice nachází celkem 170 místních akčních skupin, z nichž 112 realizuje své plány prostřednictvím Programu rozvoje venkova. MAS pokrývají více než 82 % území republiky a žije v nich téměř 5 milionů obyvatel. Průměrná velikost jednoho regionu činila v roce 2010, kdy existovalo na 160 MAS, 365 km² s počtem obyvatel zhruba 28 500. Další statistické údaje o MAS k příslušnému datu pak ukazuje Tab. 1.

Tab. 8: Základní údaje o celkovém počtu MAS v České republice k roku 2010

souhrnné údaje (160 regionů)	počet obyvatel	výměra (km ²)	hustota (obyv./km ²)
celkem MAS	4 550 103	58 323,9	78,01
průměrný region	28 438	364,5	78,01
celkem ČR	10 506 813	78 867,1	133,22
regiony LEADER v % v ČR	43,31	74,0	-

obce ČR do 25 000 obyv.	6 273 967	75 141,4	83,50
regiony LEADER v % do 25 000 obyv.	72,52	77,6	-

Zdroj: http://leader.isu.cz/aktualizovany_seznam_160_MAS%20Duben%202010.pdf

2.8.5 HOSPODAŘENÍ A FINANCOVÁNÍ MAS

Místní akční skupiny hospodaří převážně s movitým majetkem. Zdrojem financí jsou pro MAS nejčastěji dary a příspěvky fyzických a právnických osob, členské příspěvky, výnosy z majetku, dobrovolnická činnost,... Tyto finanční prostředky se využívají k zajištění péče o členy MAS a pro organizační práce (např. pro vzdělávací činnost, administrativní zajištění chodu MAS, atd.). Členské příspěvky jsou odpočítávány dle počtu obyvatel jednotlivých obcí nebo dle druhu subjektu. Např. členský příspěvek pro fyzické osoby činí 500,-; pro obec je to 1 000,- plus za každého obyvatele další 3,-. U většiny MAS jsou však členské příspěvky jen malou částí z celkových příjmů a některé skupiny dokonce členské příspěvky nemají vůbec zavedeny (NS MAS, 2013).

2.8.6 HLAVNÍ CÍLE A ÚKOLY MAS

Hlavním cílem místních akčních skupin je podílení se na rozvoji daného regionu. Většina MAS je žadatelem o dotace v rámci programu LEADER (viz. výše), který je v České republice realizován v rámci Programu rozvoje venkova. Pokud je MAS úspěšná v žádosti o dotace, získává pro dané časové období (nyní 2009-2013) určitou finanční částku. Poté je vedením MAS vyhlášena výzva k předkládání projektových záměrů na zadaná „témata“ (např. Modernizace zemědělských objektů, Zkvalitňování infrastruktury a vzhledu obcí,...). Z přijatých projektů pak vedení jednotlivých MAS vybere ty, které dostanou finanční podporu.

Dotace jsou pak poskytovány na velmi široké spektrum projektů a aktivit. Konkrétně peníze putují např. na opravy komunikací, kulturních domů, škol,... na budování nových sportovišť, na koupi či modernizaci různých technických strojů. Prostředky jsou také využívány na pořádání kulturních a sportovních akcí. Z peněz se také opravují hřbitovní zdi, stejně tak jako kostelní varhany (UÚR, 2008).

POUŽITÁ LITERATURA:

eAGRI, resortní portál Ministerstva zemědělství [online], dostupné na WWW: <http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/mistni-akcni-skupiny/>

NS MAS, Národní síť Místních akčních skupin [online], dostupné na WWW: <http://www.nsmas.cz/index.php?id=uvod.php>

LEADER, Stránky o iniciativě LEADER v ČR - databáze regionů [online], dostupné na WWW: http://leader.isu.cz/aktualizovany_seznam_160_MAS%20Duben%202010.pdf

UUR, Ústav územního rozvoje [online], dostupné na WWW:
<http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2008/2008-03/07_mistni.pdf>

iMMR, Infobanka výzkumu Ministerstva pro místní rozvoj [online], dostupné na WWW:

<www.mmr-vyzkum.cz/infobanka/DownloadFile/134949.aspx>

MAS Broumovsko, Místní akční skupina pro realizaci programu LEADER na Broumovsku [online], dostupné na WWW: <<http://www.mas.broumovsko.cz/>>

MAS.Orlicko.cz, Stránky místní akční skupiny Orlicko [online], dostupné na WWW:

<<http://www.mas.orlicko.cz/Index.php?IdS=1>>

2.9 PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE, PRŮMYSLOVÉ ZÓNY A JEJICH DOPAD NA TRH PRÁCE NA SEVERNÍ MORAVĚ

Bc. Jiří Dujka (GÚ PŘF MU)

2.10 ÚVOD

Moravskoslezský kraj je regionem s bohatou průmyslovou tradicí. Jejím jádrem je širší ostravská aglomerace, zahrnující kromě Ostravy, Havířova, Karviné a Bohumína také oblasti podél Olše, Ostravice, Odry a Opavy. Orientace na těžký průmysl způsobila díky útlumu po roce 1989 ekonomické problémy regionu, díky čemuž se dnes Ostravsko nachází na čelních žebříčcích nezaměstnanosti v rámci republiky. Bylo proto logické, že do tohoto regionu směřovalo větší množství přímých zahraničních investic na podporu rozvoje průmyslu a zaměstnanosti. Tento příspěvek se zaměřuje na zevrubnou analýzu situace a pokouší se o zmapování dopadů přímých zahraničních investic na region.

2.11 PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

2.11.1.1 Příjemci zahraničních investic

Aktuální seznam udělených investičních pobídek z CzechInvestu⁷, zahrnující všechny investiční pobídky mezi roky 1998 a 2013, uvádí celkem 102 položek, z toho pouze 69 investorů bylo zahraničních (včetně investorů ze Slovenska). Zdaleka nejvyšší investicí byla podpora výstavby továrny korejské společnosti Hyundai Motor Manufacturing Czech, s.r.o. v Nošovicích ve výši 34 428 900 000 Kč. Investiční záměr byl podán v roce 2006 a schválen v lednu 2008, přičemž došlo k vytvoření 3 514 pracovních míst.

Na druhém místě podle výše investice se umístila taktéž jihokorejská firma SUNGWOO HITECH s.r.o. ve výši 2 357 890 000 Kč, což je přibližně pět procent pobídky pro Hyundai. Firma podniká v oboru výroby dopravních prostředků, sídlo firmy se nachází v okrese Ostrava-město (konkrétně v Ostravě-Hrabové v průmyslovém parku). Záměr byl podán v roce 2005 a uznán v listopadu 2006, a díky němu došlo k vytvoření 1 041 pracovních míst. Společnost je hlavním dodavatelem komponent pro výše zmíněnou továrnu Hyundai v Nošovicích a KIA Motors ve slovenské Žilině.

Třetí místo obsadila japonská pobočka firmy Shimano (Shimano Czech Republic, s.r.o.) se záměrem o výši 2 339 000 000 Kč. Záměr byl podán v roce 2001 a schválen v březnu 2004, společnost sídlí v Karviné. Investice vytvořila 410 nových pracovních míst. Společnost Shimano se zabývá výrobou doplňků a zařízení pro aktivní trávení volného času, zejména pro cyklistiku, veslování a rybaření.

Na opačné straně žebříčku podle výše investiční pobídky se nachází na třetím místě odspodu záměr společnosti Baumann Springs z roku 2006. Firma se zabývá výrobou železářského materiálu, má sídlo v Bohumíně a díky investici za 129 500 000 Kč došlo k vytvoření 74 pracovních míst. Druhé místo odspodu obsadila investice společnosti Stant Manufacturing s.r.o. ve výši 112 000 000 Kč, schválenou v roce 2005. Britská společnost vyrábějící komponenty do automobilů sídlí v Karviné a díky její investici došlo k vytvoření 67 pracovních míst. Nejnižší investiční pobídku dostala společnost Copreci CZ, s.r.o. Mateřská firma má sídlo ve Španělsku se zabývá výrobou kuchyňských a koupelnových

⁷ Viz <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-nove>; dokument „Udělené investiční pobídky“.

komponentů a designem v této oblasti. Investice ve výši 84 000 000 poskytla 50 pracovních míst, a jako jediná byla vybudována mimo jádrovou oblast kraje – provozovna se nachází v městečku Dvorce v okrese Bruntál. Současně se jedná o jednu z nejpozději schválených investic, v listopadu 2012.

2.11.1.2 Průmyslové zóny

Moravskoslezský kraj disponuje velkou spoustou ploch určených k průmyslové výrobě, neboť se jedná o region s dlouhou průmyslovou tradicí. Kromě strojírenství se zde nacházely textilní podniky, dřevovýroba či závody chemického průmyslu. Přesto byly všechny výše jmenované podniky vystavěny v průmyslových zónách na „zelené louce.“ Současně je i zde patrná koncentrace ekonomických aktivit do širší ostravské aglomerace, zatímco v severní části kraje je jen minimum nově iniciovaných průmyslových aktivit. V tabulce 1 jsou shrnuty všechny nové průmyslové zóny v Moravskoslezském kraji.

Tab. 9: Hlavní průmyslové zóny Moravskoslezského kraje. (* - zóna v přípravě)

Průmyslová zóna	Rozloha [ha]	Volné plochy [ha]	Počet firem
Bolatice	16,0	0,0	24
Český Těšín – Pod Zelenou	12,0	0,0	2
Frenštát p. Radh. – Martinská čtvrť	2,4	1,3	1
Frýdek-Místek - Chlebovice	12,4	0,0	3
Frýdek-Místek – Lískovec	8,2	0,0	4
Havířov – DUKLA INDUSTRIAL PARK	39,1	39,9	*
Karviná – Nové Pole I a II	49,0	4,0	9
Krnov – Červený Dvůr	18,0	0,0	5
Krnov – Červený Dvůr II. etapa	17,0	17,0	*
Nošovice	261,0	0,0	5
Orlovská průmyslová a podnikatelská zóna	12,8	12,0	2
Ostrava – Hrabová	120,0	13,0	3
Ostrava – Mošnov	200,0	77,0	5
Paskov – bývalý skleníkový areál	30,3	11,0	11
Průmyslový park Kopřivnice	80,0	12,1	6
Průmyslová zóna Třinec – Baliny	20,0	0,0	7
Průmyslová a logistická zóna Tošanovice – Třanovice	114,0	114,0	*
Průmyslový park Nový Jičín – Dolní předměstí	34,3	12,2	1
Rýmařov	8,0	3,1	3
Venkovská průmyslová zóna Třanovice	29,0	0,0	10
Vědecko-technologický park Ostrava, a.s.	10,0	2,0	27

Zdroj: Krajský úřad Moravskoslezského kraje (2010): http://podnikatel.kr-moravskoslezsky.cz/prumyslove_zony.html; vlastní výpočty

Výrobní závod Hyundai v Nošovicích byl postaven na plochách kvalitní orné půdy u obce. Samotná příprava stavby byla poměrně významnou environmentálně-sociální kauzou, zvětšenou mj. v dokumentárním filmu *Pro dobro světa a Nošovic*. Továrna znamenala svým rozsahem velký zásah jak do krajiny, tak do života obyvatel.

Mezi další významné zóny patří průmyslová zóna Ostrava-Hrabová, nacházející se v údolí Ostravice jižně od stejnojmenné ostravské čtvrti na ploše 130 ha. Byla vystavěna v sousedství rychlostní silnice R56, což zajišťuje její dobrou dopravní dostupnost. V zóně bylo vytvořeno celkem 6 600 pracovních míst, kromě výše zmíněné společnosti SUNGWOO HITECH zde sídlí například pobočka CT Parku; na zónu navazuje Vědecko-technologický park Ostrava. Další zde zmíněné podniky sídlí v průmyslové zóně Karviná – Nové Pole (I. a II.). Zóna se nachází západně od města v nivě Olše, její celková rozloha je 49 ha.

Významnou průmyslovou zónou je Strategická průmyslová zóna Mošnov, nacházející se na ploše 200 ha u mošnovského mezinárodního letiště. Ke 30. červnu 2012 zde bylo vytvořeno více než 1,5 tisíce pracovních míst. Nevýhodou zóny může být její odlehlost od jádra ostravské aglomerace, výhodou výborná dopravní dostupnost a poskytnutí pracovních příležitostí pro sídla v jihozápadní části kraje (Studénka, Příbor, Nový Jičín).

2.11.1.3 Dopady na zaměstnanost

Moravskoslezský kraj se dlouhodobě potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti. Okresy Ostrava-město, Karviná, Frýdek-Místek a Nový Jičín jsou zařazeny mezi skupinu strukturálně postižených regionů, která je součástí seznamu regionů ČR s intenzivní podporou ze strany státu⁸. Do skupiny hospodářsky slabých regionů jsou řazeny zbývající dva okresy kraje, Bruntál a Opava. Podobně odlišné jsou i příčiny tohoto stavu. Jádrová oblast regionu (Ostravsko, Karvinsko a Frýdeckomístecko) byla především postižena útlumem těžby uhlí a změnami v zaměstnanosti v těžkém průmyslu po roce 1989. Zbývající oblasti mají více agrární charakter, a projevují se zde vlivy republikové periferie v případě pohraničních regionů, resp. semi-periferie v případě regionů u západních hranic kraje.

Tab. 10: Míra nezaměstnanosti v okresech Moravskoslezského kraje v lednu 2007 a 2011

Okres	2007		2011	
	Míra nezaměstnanosti [%]	Počet dosažitelných uchazečů na 1 prac. místo	Míra nezaměstnanosti [%]	Počet dosažitelných uchazečů na 1 prac. místo
Bruntál	13,7	18	18,5	39
Frýdek-Místek	11,2	11	9,6	19
Karviná	17,0	28	14,4	38
Nový Jičín	9,1	5	11,1	28
Opava	10,9	12	11,6	34
Ostrava-město	13,0	7	12,2	17

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí; vlastní výpočty

V tabulce 2 jsou shrnuty základní údaje o nezaměstnanosti a počtu dosažitelných uchazečů na 1 pracovní místo. Je zřejmé, že v období před nástupem ekonomické krize byly hodnoty obecně nižší. Na druhou stranu, v okresech Frýdek-Místek, Karviná a Ostrava-město došlo k poklesu míry nezaměstnanosti, což je do možno do určité míry spojit s výše jmenovanými průmyslovými zónami. Například zmiňované zóny na území Ostravy, Dubina a Mošnov, jsou schopny pokrýt téměř 8 %

⁸ Srovnej <http://www.dotace.jvmrpic.cz/blog/regiony-cr-s-intenzivni-podporou-ze-strany-statu>

ekonomicky aktivních obyvatel Ostravy⁹. V roce 2011 jsou u všech okresů vyšší počty uchazečů na 1 pracovní místo, což může souviset s nástupem ekonomické krize a s tím spojeného poklesu počtu volných pracovních míst. Nejhorší situace je v okresech Bruntál a Karviná, přičemž tato dvojice okresů figuruje dlouhodobě na předních příčkách nezaměstnanosti v rámci České republiky.

2.11.2 ZÁVĚR

Přímé zahraniční investice v Moravskoslezském kraji směřují zejména do průmyslových zón, situovaných v jeho jádrové oblasti ostravské aglomerace. Zde probíhá nejvýznamnější rozvoj ekonomických aktivit v poměrně silné koncentraci u metropolitního města, čímž může docházet k dalšímu ekonomickému oslabování periferních a semi-periferních oblastí na severu, západě a jihu kraje. Tyto oblasti jsou však místy s přerušenu anebo chybějící průmyslovou tradicí a nedostatkem kvalifikované pracovní síly pro náročnější činnosti, proto by zde rozsáhlejší podpora průmyslu byla ekonomicky neefektivní. Možnou cestou mohou být menší průmyslové areály na okraji menších sídel, jako je například výrobní areál Copreci CZ ve Dvorcích u Bruntálu. Podniky v nově budovaných průmyslových zónách pomáhají snižovat míru nezaměstnanosti, přestože s příchodem ekonomické krize po roce 2008 došlo opět ke zvýšení počtu nezaměstnaných. Nevýhodou nově budovaných průmyslových zón je zabírání rozsáhlých ploch převážně orné půdy, přičemž zůstávají nevyužity areály bývalých podniků (tzv. brownfields), kterými kraj (a zejména Ostravsko) disponuje v hojném množství vzhledem k průmyslové minulosti oblasti. Dobrým příkladem nového využití původně těžebního areálu je připravovaná průmyslová zóna DUKLA INDUSTRIAL PARK v Haviřově.

POUŽITÁ LITERATURA

- *Baumann Sprigs, Czech Republic*. [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: < <http://www.baumann-springs.com/SITES/Czech+Republic> >
- *Hlavní průmyslové zóny*. [cit. 2013-04-19]. Dostupné na < http://podnikatel.kr-moravskoslezsky.cz/prumyslove_zony.html/>
- *Investiční pobídky*. [cit. 2013-04-19]. Dostupné na < *Hlavní průmyslové zóny*. [cit. 2013-04-19]. Dostupné na < http://podnikatel.kr-moravskoslezsky.cz/prumyslove_zony.html/>
- *Profil společnosti SUNGWOO HITECH s.r.o.* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <<http://www.swhitech.cz/Profil-spolecnosti-SUNGWOO-HITECH-s-r-o-/Clanek/18?cls=art&menu=109&lm=lm-Profil%20spole%C4%8Dnosti>>
- *Průmyslové zóny*. [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <<http://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/prumyslove-zony/prumyslove-zony>>
- *Shimano. Company profile*. [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <http://www.shimano.cz/publish/content/global_corp/en/us/index/about_shimano/20120322.html>

---

⁹ Data k lednu 2011.

- *Stant Manufacturing s.r.o.* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: < <http://www.edb.cz/firma-385012-stant-manufacturing-karvina-stare-mesto> >
- *Veřejný portál Ministerstva práce a sociálních věcí.* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/>

2.12 KRAJINNÝ RÁZ A VÝVOJ KRAJINY OSTRAVSKA (KRAJINA A REKULTIVACE/REVITALIZACE DOLŮ)

Bc. Anna Marková, Bc. Anna Zientková (N-GK, FG, PŘF MU)

2.12.1 ÚVOD

Oblast Ostravska ohraničená dvěma významnými pohořími – Jeseníky a Beskydy je známá především těžbou černého uhlí, která výrazně pozměnila místní krajinný ráz. Původně zemědělská krajina se proměnila v průmyslové sídlo zahrnující téměř celou Ostravskou pánev a část Pobeskydí. Pravidelná těžba uhlí na Ostravsku začala v roce 1782, necelých 30 let po jeho objevení (1753). Region tak prodělal výraznou přeměnu a již na konci 19. století se stal nejprůmyslovějším městem habsburské monarchie.

2.12.2 FYZICKO-GEOGRAFICKÉ POMĚRY OBLASTI

Pro oblast Ostravska jsou charakteristické ploché pahorkatiny s oblými hřbety, místy rozčleněné poměrně širokými nivami řek, lemované svahy a výchozy. Poměrně běžně zde najdeme území postižená drobnějšími sesuvy. Typickým rysem pro místní reliéf jsou antropogenní zásahy, hlady, poklesová území často zavezená vytěženým materiálem a další (Culek, 2005).

Z hlediska geomorfologického členění spadá podle Demka at al. (1987) zájmová oblast do tří celků: Ostravská pánev, Podbeskydská pahorkatina a Moravskoslezské Beskydy.

Podle Quitta (1971) náleží Ostravsko do mírně teplé oblasti MT 10. Pro tuto oblast je typické mírně teplé až teplé podnebí s bohatými srážkami. Průměrná roční teplota pro Ostravu je 8,6 °C a pro Karvinou je 8,4 °C. Průměrné roční úhrny srážek jsou pro Ostravu 769 mm a pro Karvinou 778 mm.

Z půd dominuje luvizem, která často přechází do pseudoglejů. Podél toků pak najdeme fluvizemě typické a glejové. Významný podíl mají na území nevyvinuté antropogenní půdy.

V oblasti převažuje biota 4. bukového vegetačního stupně s množstvím splavených horských karpatských druhů. Ve volné krajině najdeme převažující ornou půdu, vlhké louky, vodní plochy a olšové lesy. Většina území je značně narušena těžbou uhlí, průmyslem a hustým osídlením (Culek, 2005).

2.12.3 VÝVOJ KRAJINY V DŮSLEDKU TĚŽBY OD PRAVĚKU PO SOUČASNOST

Zmínka o prvním využívání uhlí pochází už z pravěku, kdy z oblasti Ostravska je doloženo nejstarší používání uhlí lidmi. Nález o využívání uhlí byl objeven na lokalitě Landek. Z těchto nálezů vyplývá, že původní osídlení je o něco mladší než ve Věstonicích. Kromě uhlí byly v pravěkých ohništích objeveny také zkoksovatělé zbytky. Není však zcela jasné, zda využívání uhlí bylo cílené nebo nahodilé.

Během 18. století byla krajina Ostravska zcela odlišná než dnes. Jednalo se o relativně zaostalou zemědělskou oblast, kde bylo zastoupeno značnou měrou i rybníkářství. Oblast byla řídko osídlena a špatně dostupná z rozvinutějších částí monarchie. Rakousko už v té době začalo sledovat využívání uhlí v Anglii a tak zaměřilo svůj zájem na Ostravsko. V té době však právo na těžbu měla šlechta a

nikoliv panovník. Těžba byla více podporována až od roku 1789, ale její rozvoj byl velmi pozvolný z důvodu nezájmu investorů.

Těžba v průběhu 19. století přinesla zlom v podobě výroby železa ve Vítkovicích, na kterou se začalo využívat koksovateľné uhlí. Od 40. let se těžba a využívání uhlí zatím výrazně neprojevovalo na podobě místní krajiny a životě lidí, ale stalo se jejich nedílnou součástí. Asi v polovině 60. let dosáhla těžba milionu tun. S rozvojem výroby železa a rozvojem železnic se díky výraznější těžbě a zvýšení počtu obyvatel začala měnit tvář krajiny. Mizí zemědělci a drobní řemeslníci a na jejich úkor roste počet dělníků a rozvíjí se obchod a služby.

V průběhu světových válek se Ostravsko stalo strategickým místem na výrobu uhlí a železa. Zároveň však chyběla pracovní síla z důvodu odchodu lidí do armády. Následně se ale spousta odchozích pod vojenským režimem do dolů vrátila. Těžba ani přesto nepokryla potřeby pro válku, proto byly zavedeny nedělní směny a začal se zvyšovat počet žen v dolech. Největší těžba dosáhla v roce 1916 zhruba 11,5 milionů tun, s koncem války však objem těžby klesal. V období první republiky zasáhla doly světová hospodářská krize, ale i přesto došlo k novému vývoji dolování. Roku 1937 dosáhla těžba v celém revíru téměř 13 milionů tun. S nástupem druhé světové války padly neporušené ostravsko-karvinské doly do rukou nacistům. Kvalitní koksovateľná surovina byla nezbytná pro metalurgický průmysl. Během první fáze války tak došlo k intenzifikaci výroby a roku 1941 bylo vytěženo o téměř 4,5 milionů tun více než v roce 1937. Kolem 20 milionů tun bylo vytěženo v roce 1943, ale s koncem války se začala těžba hroutit a při přechodu fronty byly doly poškozeny.

V současné době s rostoucí poptávkou po energiích a s problémy v dodávání ropy a zemního plynu je uhlí stále žádané. Již od předminulého století je těžba a zpracování uhlí stále významným odvětvím. Celkové zásoby uhlí v České republice se odhadují na zhruba 10 miliard tun, z čehož asi polovina je těžitelná a využitelná. 60 % zásob tvoří hnědé uhlí, 37 % černé uhlí a 3 % lignit. Kolem 55 % výroby elektrické energie zahrnují elektrárny spalující uhlí.

2.12.4 REKULTIVACE

REKULTIVACE = *souhrn zásahů, které mají zahladit nežádoucí antropogenní zásahy do krajiny.*

Mezi hlavní důsledky patří změna přirozeného reliéfu krajiny, především poklesy území v dobývacích prostorech, které následně ovlivňují povrchové stavby a vodní poměry území. Před II. světovou válkou byly rekultivace v Ostravsko-Karvinském revíru prováděny nahodile, jednalo se především o ukládání hlušiny¹⁰ u ústí štol a mělkých jam (např. na vrchu Landek – památka na těžbu z 18/19 stol.). Později se začalo vytvářet vysoké kuželovité haldy (aby zabíraly co nejmenší plochu). Problémem však bylo, že tyto haldy se často samovznítily. Z toho důvodu byl v padesátých letech minulého století zpracován program rozsáhlé sanace a rekultivace OKR (vznik 2 rekultivačních středisek). Haldy byly pak vytvářené ploché, tabulovité či jako stupňovité odvaly (vytvoření podmínek pro navrácení k přírodě). V roce 1957 také vstoupil v platnost horní zákon, který nařizoval zmírnění rušivých vlivů těžby na životní prostředí. V roce 1989 dochází k přehodnocení druhů rekultivace a zaměřuje se na rekultivace lesů, přibývá nezavezených vodních ploch v poklesech, nebo se ponechává území přirozené sukcesí s minimálním zásahem. Výrazná změna nastává až po vstupu České republiky do

¹⁰ Hlušina – materiál, který se vytěží během hlubinné těžby jako nezužitkovateľný materiál. Většinou se ukládá poblíž těžební oblasti v podobě hald.

EU. Od roku 2004 je kladen větší důraz na ochranu přírody a životního prostředí. Horní zákon (č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství) vyžaduje navíc komplexní úpravu území ovlivněného těžbou včetně územních struktur.

2.12.5 NEJVĚTŠÍ REKULTIVAČNÍ PROJEKTY:

- 1) *Darkovské moře* - jedná se o největší rekultivační projekt (v měřítku ČR je větší pouze v severních Čechách). Velikost území činí 145 ha a rekultivace proběhla v letech 1997 – 2009. Biologická rekultivace by měla trvat zhruba do roku 2014 (výsadba stromů, zatravnění). Bylo odvezeno více než 5 mil. m³ hlušiny. Oblast by měla sloužit jako sportovní a rekreační zóna, která má na rozdíl od ostatních přehrad v regionu (Těrlicko, Žermanice) čistou vodu. Předpokládané výdaje činí 630 mil. Kč.

Obr. 36: Darkovské moře.

- 2) *Lipiny* – co se týče tohoto území, tak byly vedeny bouřlivé diskuze ohledně způsobu rekultivace (orná půda x zalesnění x golf x motokros). Nakonec v roce 2007 zvítězil plán vybudovat zde golfové hřiště. Velikost území je 51 ha.

Obr. 37: Golfové hřiště Lipiny.

- 3) *Louky nad Olší* – tato obec byla nejvíce zasažena těžbou v 70. a 80. letech, když ze severní části obce byl zachován pouze kostel sv. Barbory (postaven roku 1809), který se pomalu propadá a v budoucnu mu hrozí zatopení. Na tomto území se v budoucnu další rekultivace neplánují. Nicméně se o Loukách uvažuje jako o součásti biokoridoru podél řeky Olše spojujícího Karvinou s Českým Těšínem, protože se zde nachází mnoho vzácných druhů flóry a fauny.

Obr. 38: Kostel sv. Barbory v Loukách.

- 4) *Louky* – „*Osmá stavba*“ – území podél silnice z Karviné na Český Těšín. V tomto území byl zaznamenán pokles o 16 m a dalších 13 se ještě očekává. Tyto poklesy způsobují problémy v dopravě (zničení vozovky). Cílem rekultivace je zalesnění, později vznik cyklostezky spojující Karvinou s Loukami.

Obr. 39: Rekultivace v Loukách.

- 5) *Oprechtický les* – ukládání hlušiny na tomto místě (hranice dolů Staříč a Paskov) probíhalo v letech 1983 až 2002. Celkový objem hlušiny dosáhl objemu přes 2 mil. m³. Také se zde nachází skládka tuhého odpadu Biocel Paskov. Technická a biologická lesnická rekultivace započala v roce 1999. Součástí byla úprava vodního toku. Z pohledu hodnocení krajinného rázu se odval svou velikostí a tvarem začleňuje mezi oblý kopcovitý terén, typický pro předhůří Beskyd a přírodní vrcholy nepřevyšuje. Rozloha lesa je 13,3 ha.
- 6) *Nový Svět* – v této lokalitě (obec Stonava) dříve docházelo vlivem důlní činnosti k podmáčení, proto bylo území sanováno a rekultivováno z části na ornou půdu, zbytek zalesněno.
- 7) *Macurůvka* – dalším příkladem rekultivace je oblast Macurůvka, která po utlumení těžby na Dole Doubrava byla přetvarována, pokrytá zeminou a zatravněna. Dále zde byly vysazené stromy a lokalita je využívána jako Dinopark. Rozloha = 15,1 ha.

Obr. 40: Dinopark Macurůvka.

Další lokality: Křemenec, Lazy, Lazecká, Kateřiny, Karvinský potok, aj.

1.6 ZÁVĚR

Oblast Ostravska prodělala za celou éru těžby značné změny v krajinném rázu. Z původně zemědělsky obdělávané krajiny se proměnila v krajinu industriální. Nejvýrazněji se změny v krajině začaly projevovat s růstem počtu obyvatel a se zvýšením těžby, kdy asi v polovině 60. let 19. století dosáhl objem těžby asi 1 milion tun. Od té doby začala těžba uhlí značně narůstat. Nejintenzivnější nárůst zaznamenala těžba v období světových válek, kdy v roce 1943 dosáhl objem těžby v rámci ostravských revírů neuvěřitelných 20 milionů tun. S nárůstem válečných problémů však došlo k poklesu těžby a od roku 1945 se těžba i výroba začaly hroutit. V současné době činí roční produkce uhlí v České republice asi 60 milionů tun. Uhlí se na výrobě elektrické energie podílí asi 55 % výroby.

V důsledku takto obrovských zásahů do krajiny bylo po skončení těžby v některých oblastech potřeba řešit otázku rekultivace. Odtěžením materiálu v dolech docházelo často k poklesům v území, které ovlivňovaly povrchové stavby a vodní poměry. Zpočátku byly rekultivace prováděny nahodile, až v 50. letech minulého století byl zpracován program rozsáhlé sanace a rekultivace. V industriální krajině se často setkáváme se zatopením bývalých dolů nebo jsou doly zaváženy materiálem. V některých případech jsou těžná místa ponechána přirozené sukcesi. Na Ostravsku mezi nejvýznamnější místa, kde proběhla rekultivace, patří například: Darkovské moře, Louky nad Olší a další.

POUŽITÁ LITERATURA

Koutecká V., Koutecký T. & Polášek Z. (2012): Případová studie: Těžební prostory na Ostravsku – významné přírodní lokality v industriální krajině. – In: Machar I., Drobilová L. & al. (2012): Ochrana přírody a krajiny v České republice. Vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení, I, II, CD Případové studie, CD: p. 274–299, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.

CULEK, M. (2005): Biogeografické členění České republiky. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 589 s. ISBN 8086064824.

OKD [online]. 2012 [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.okd.cz>

2.13 MĚSTO ŠTRAMBERK

Bc. Kristina Kleinwächterová a Bc. Petra Lavická (GÚ PŘF MU)

2.13.1 ÚVOD

Město Štramberk leží na svazích Zámeckého kopce, Kotouče a Bílé hory v Libotínských vrších v předhůří Beskyd nedaleko Kopřivnice v okrese Nový Jičín v nadmořské výšce 515 m. Ve Štramberku žije 3 385 obyvatel. Pro svou malebnost je Štramberk považován za tzv. „Moravský Betlém“. Štramberk byl založen 4. prosince 1359 synem českého krále Jana Lucemburského, moravským markrabětem Janem Jindřichem Lucemburským a to povýšením podhradí na město. Městský znak je kombinací moravské stříbrné orlice a zavinuté stříbrné stěly v červeném poli, který reprezentuje starý český rod Benešoviců (viz [online] stramberk.cz).

Dominantou města je hrad Štramberk (Strallenberg) s gotickou válcovou věží zvanou lidově Trúba (tzv. bergfrit) o výšce 40 m a průměru 10 m, která slouží od r. 1903 jako rozhledna. Ve městě na náměstí sídlí Muzeum Štramberk a Muzeum Zdeňka Buriana. Místní městská památková rezervace chrání jádro města a historickou dřevěnou zástavbu na předměstí. Na hoře Kotouč se nachází městský park Národní sad (Národní přírodní památka Šipka) s galerií soch a památníků osobností české historie. Dále je zde jeskyně Šipka, která se proslavila nálezem zlomku spodní čelisti neandertálského dítěte (viz [online] stramberk.info).

2.13.2 HISTORIE MĚSTA

Území města bylo osídleno již v době prehistorické. Svědčí o tom nálezy v jeskyních Šipka a Čertova díra (dnes již zasypaná). Zbytky sídliště a kosterní pozůstatky člověka neandertálského pocházejí z doby asi 40 000 let před n. l. Další archeologické nálezy jsou z mladší doby kamenné (asi 3 000 let před n. l.) a mladší doby bronzové (asi 800 let před n.l.), kdy vzniklo na Kotouči hradisko. Osídlení středověké je doloženo pro první polovinu 13. století, na jehož konci byl také vystavěn štramberský hrad, který je starší než městečko, které se pod ním rozkládá (první zmínka o hradní vsi pochází z roku 1211).

Moravský markrabě Jan Jindřich Lucemburský vydává městu Štramberku lokační listinu 4. prosince 1359. V listině město obdrželo právo mílové, které mu zajišťovalo, že v okolí jedné míle okolo města nesměl nikdo provozovat řemesla, která byla provozována ve městě (jedna míle = 8km). Mezi další práva uznaná městu patřilo právo várečné, právo prodávat maso a péci chleba.

V době pobělohorské (1624) se dostal Štramberk do vlastnictví jezuitů. Během třicetileté války bylo město a okolí několikrát zpustošeno. Obyvatelstvo města se dlouho živilo převážně obchodem a řemesly, doplňkově zemědělstvím. První řemeslnické cechy vznikaly již počátkem 17. století.

V roce 1895 vznikl ve Štramberku Klub českých turistů, který pod vedením MUDr. Adolfa Hrstky zachránil zbytky štramberského hradu, jež byl za třicetileté války těžce poškozen a v 18. století zcela zpustl. Tento spolek později zříceninu hradu koupil a v letech 1903-1904 nechal zastřešit a upravit na rozhlednu. Trúba je dodnes charakteristickou dominantou města.

Větší hospodářský rozvoj města začal až koncem 19. století založením vápencového lomu na hoře Kotouči. V důsledku tohoto byla postavena v roce 1881 místní dráha ze Štramberka do Studénky a později v roce 1896 ještě ze Štramberka do Veřovic.

Poválečná doba přinesla Štramberku nový rozvoj těžby vápence na Kotouči. Kromě toho se zde vyráběl velmi kvalitní cement a vápno. Pro své jedinečné archeologické a architektonické památky i přírodní zvláštnosti byl Štramberk od roku 1951 chráněnou lokalitou a v roce 1969 se stal městskou památkovou rezervací (viz [online] stramberk.cz).

2.13.3 PAMÁTKY A ZAJÍMAVOSTI

Hrad Štramberk

Hrad byl vystavěn zřejmě z důvodu obrany zemských hranic zeměpanskou správou území. Nejnovější práce považují za stavitele hradu šlechtický rod Benešoviců. Nejvýznamnějším majitelem hradu po r. 1380 byla moravsko-slezská větev rodu Benešoviců - páni z Kravař. Po roce 1533 začal hrad postupně chátrat. Nejstarší vyobrazení z r. 1722 svědčí o dvoupalácové dispozici s hospodářskými budovami a dvěma hranolovými baštami. V roce 1783 se přední část hradu zřítla a zdivo bylo rozebráno na stavební materiál. Severovýchodní opevnění vnitřního hradu se dochovalo v původní výšce. V letech 1901-1903 byla válcová věž (tzv. bergfrit - výška 40m, průměr 10m) zastřešena a upravena na rozhlednu dle návrhu významného pražského architekta Kamila Hilberta. Vnější hradby byly místy dozděny a postaveny dvě hradní brány. Gotická věž hradu s areálem a přilehlými úseky opevnění (NKP), pro níž se ujal název Trúba (lidově Kulatina), tvoří výraznou dominantu města, které je od roku 1994 jejím majitelem. Vstup je otevřen od 9 do 17 hodin a za 35 Kč je umožněno vystoupit na rozhlednu (viz [online] stramberskatruba.cz).

Pověst o "štramberských uších".

Počátkem roku 1241 se podél Odry hrnuli Tataři na Moravu. Lidé opouštěli své příbytky a utíkali na strmý, tehdy dosti nepřístupný Kotouč. Nepřehledné davy Tatarů se rozložily pod Kotoučem a chystaly se k útoku. V noci se strhla prudká bouře. Toho využili křesťané, ukrytí na Kotouči, prokopali hráze rybníka a Tatary zatopili. Po opadnutí vod našli záchráněné lidé několik pytlů s nasolenými ušima, které Tataři pobitým křesťanům utínali a posílali svému chánovi. Na památku těchto událostí se ve Štramberku pečou chutné a voňavé "štramberské uši".

Kostel sv. Jana Nepomuckého

Farní kostel sv. Jana Nepomuckého (NKP) je dominantou náměstí. Barokní farní chrám byl založen roku 1721 Karlem Pfefferkornem. Jednotnému interiéru vévodí vzácné sousoší Kalvárie pocházející

z poutního kostela Povýšení sv. Kříže na Kotouči a kaple Panny Marie Lurdské. Věž farního kostela byla přistavěna v letech 1907-8. Výzdoba kostela a mozaika Panny Marie na farní budově je dílem brněnského malíře Jano Köhlera z počátku 20. století (viz [online] stramberk.info).

Kostel sv. Kateřiny

Kostelík ze 14. století se nachází na konci východního svahu vrchu Holivák, v místech zaniklé vsi Tamovice západně od štramberského centra. Zachovány jsou některé původní architektonické prvky - gotický vítězný oblouk a lomený portál bočního vchodu. Strmá šindelová střecha s dřevěnou věží a dřevěný ochoz kolem kostela dodávají stavbě lidový ráz. Areál zaniklé vsi Tamovice s filiálním kostelem sv. Kateřiny a ohradní zdí (NKP) je dnes archeologickou lokalitou (viz [online] stramberk.info).

Stará věž – zvonice kostela sv. Bartoloměje

Původní kostel sv. Bartoloměje pravděpodobně z konce 14. století stával při západní městské hradbě mimo vlastní náměstí za farou. Tento kostel byl zbourán roku 1782. Do dnešního dne se z něj zachovala jen část jihozápadního nároží a hranolová zděná věž s charakteristickým dřevěným ochozem. Při ní byl r. 1994 vybudován amfiteátr "Pod starou věží", který slouží hlavně k pořádání koncertů a divadelních představení a dalších kulturních a společenských akcí štramberského kulturního léta (viz [online] stramberk.info).

Lidová architektura - Horní a dolní Bašta

Nejzachovalejší a nejcennější část městské památkové rezervace. Nejvíce roubených domů vedených v seznamu památek. Štramberské předměstí a podhradí se rozrůstalo již v 16. století. Dnešní dochované sruby jsou vesměs z 2. pol. 18. století a 1. pol. 19. století. S osídlováním předměstí valašskými pastevcí začal nový způsob výstavby domů valašského typu. Lidoví stavitelé dovedli těmi nejjednoduššími prostředky vytvořit dokonalou harmonii obydlí s okolím. Svou rázovitostí a uspořádáním vytvářejí roubené domy na Horní Baště ojedinělý celek, který je zachovaným obrazem, jak v minulosti dřevěná předměstí a podhradí vypadala. Z těchto důvodů byl Štramberk vyhlášen městskou památkou rezervací (1969). Je zde zachovaná půlkruhová bašta městského opevnění z konce 15. století. Na Horní Baště je jedna z kapliček křížové cesty. Dolní Bašta je souběžnou ulicí s Horní Baštou. Opravené dřevěnice byly renovovány v souladu s Programem regenerace Ministerstva kultury ČR (viz [online] stramberk.info).

Náměstí

Náměstí bylo původně obklopeno 22 roubenými domy s dřevěným podloubím. Těmto domům bylo přiznáno šenkovní právo. První patrový zděný dům byl postaven roku 1779, původně s podloubím, dnes je to Městsky kulturní dům. Postupně byly i ostatní domy přestavěny do dnešní podoby s barokními štíty. Uprostřed náměstí stával pivovar a studna. Po zřízení městského vodovodu r. 1898 byla vprostřed náměstí vystavěna kamenná kašna s litinovou fontánou dodanou železárnami v Blansku (viz [online] stramberk.info).

Muzeum malíře a ilustrátora Zdeňka Buriana je umístěno na náměstí v domě č. p. 31. Muzeum nabízí expozici života a díla světově uznávaného malíře pravěku a dobrodružství, který část života prožil v tomto městě a jehož celoživotní inspirací se stala proslulá jeskyně Šipka. Expozice, která je celoročně přístupná, je tematicky obměňována tak, aby přinášela co možná nejkomplexnější pohled na Burianovo dílo (viz [online] zdenekburian.cz).

Tradici vaření piva ve Štramberku obnovil Městský pivovar po 150 letech, a to na místě, kde se pivo vařovalo a šenkovalo už před staletími. Dnes se zde vaří světlý nefiltrovaný ležák plzeňského typu a tmavý nefiltrovaný ležák flekovského typu s názvem Trubač. Městský pivovar Štramberk se nachází přímo na štramberském náměstí v historickém domě č. p. 5, který patří mezi původní právovárečné měšťtánské domy. V suterénu, nacházejícím se pod úrovní náměstí jsou členitá sklepení s kamennými klenbami a dvě studny vytesané do skály – hlavní a pomocná, z nichž se odebírala voda k vaření piva. Při vyklízecích a terénních úpravách sklepení byly kromě jiného nalezeny středověké zlomky keramických pivních pohárů, které slouží jako hmotný důkaz tradiční várečné činnosti v tomto domě (viz [online] relaxvpodhuri.cz).

Valašský betlém v Národním sadu

V kapličky bývalé křížové cesty byl umístěn Valašský Betlém, který podle návrhu frenštátského umělce Břetislava Bartoše vyřezal profesor Alois Balán. V roce 1992 byl zcizen, nyní je nahrazen jen papírovou kopií (viz [online] stramberk.info).

Arboretum Štramberk

Botanická zahrada a arboretum se nalézá v prostoru starého vápencového lomu, zvaného Dolní Kamenárka. Botanická zahrada s arboretem začala vznikat v r. 1996 ve starém vápencovém lomu a jeho nejbližším okolí, jehož součástí tvoří suťový les a louky, na ploše téměř 10 ha. V areálu postupně vzniká expozice mokřadní a suchomilné vegetace. Jsou zde místní druhy ohrožených a zvláště chráněných rostlin, které pocházejí především ze záchranného přenosu z lomu Kotouč. Doplnují je další rostliny získané z jiných lokalit. Z unikátního mokřadu na Kotouči pochází i *přeslička různobarvá*, *orobinec sítinovitý*, *kruštík bahenní* nebo masožravá rostlina *tučnice obecná*. Členitý terén na dně lomu (četná jezírka a skalky) umožnil, že blízko vedle sebe roste mokřadní i suchomilná vegetace. V současné době je v botanické zahradě více než 1200 druhů rostlin, vhodné podmínky zde našel i kriticky ohrožený keř *židovíník německý*. Na nově vzniklý mokřad navázala svým životem řada obojživelníků. Žije zde *ropucha obecná*, *ropucha zelená*, *rosnička zelená*, *kuňka žlutobřichá*, *čolek obecný* a *čolek velký*. Na skalních výchozech, suťových polích a lukách se vyskytuje řada zajímavých živočichů, např. *saranče modrokřídle*, *svižník polní*, *soumračník skořicový*, *suchomilka bělavá*, *bělozubka šedá*, *plch lesní*, *dlask tlustozobý*. Skalní step je na bezobratlé neobyčejně bohatá; jen motýlů bylo na území botanické zahrady a arboreta doposud zjištěno více než 1100 druhů (viz [online] lasska-brana.cz).

V severovýchodní stěně je nepřehlédnutelné skluzové těleso černošedých jílovců s bloky šedých jílovitých vápenců a rezavě hnědých glaukonitických pískovců křídového stáří. V tomto tělese je možné nalézt velké množství drobných zkamenělin, např. články lilijic, ostny a destičky ježovek,

žraloci zuby, schránky ramenonožců, části kolonií mechovek, schránky mlžů, hroty belemnitů a mnohé další. V areálu nalezneme mimo jiné horolezecké cesty, ale i nově objevenou propastovou jeskyni se sklonem asi 52 stupňů. Místní speleologové ji prozkoumali zatím do hloubky 50 m (viz [online] stramberk.info).

Národní přírodní památka Jeskyně Šipka

Jeskyně Šipka je nejznámějším krasovým útvarem štramberského krasu. V roce 1988 tu Karel Jaroslav Maska, profesor gymnázia z Nového Jičína, zde našel spodní čelist neandrtálského dítěte (viz [online] stramberk.cz).

Rozhledna Bílá hora

Rozhledna na Bílé hoře byla uvedena do provozu 28. dubna 2000. Moderní architektonická konstrukce navržená ing. arch. Milanem Šmídem využívá symbolu struktury DNA. Struktura DNA, neboli spirála života, bude v budoucnu ukončením naučné stezky, která vede lesoparkem ze strany Štramberka

a nazývá se Sluneční cesta. Věž je postavena na betonových základech hlubokých 1,5 m o průměru 11,5 m; dosahuje výšky 43 m. Schodiště je tvořeno 134 ocelovými a 27 betonovými schody. Výstupem až na vyhlídku se tak dostanete do nadmořské výšky 583 m. Věž je využívána pro telekomunikační účely a nejvyšší patro bude sloužit k pokrytí města Štramberka a Kopřivnice televizním signálem (viz [online] rozhledna-bila-hora.cz).

2.13.4 ZÁVĚR

Štramberk je malebné městečko, které určitě stojí za návštěvu. Hlavním lákadlem je již z dálky dobře viditelná štramberská trůba, která je symbolem celého města. Po cestě k Trůbě nelze minout náměstí a uličky s roubenými domy, které jsou městskou památkovou rezervací. Na náměstí doporučujeme koupit místní štramberské uši, které mají ochrannou známku EU, tzv. chráněné zeměpisné označení. Pokud jste sportovně zdatní a máte dostatek času, doporučuji si vyšlápnout k arboretu a potom i výše na rozhlednu Bílá. Ať už si vyberete jakoukoliv alternativu, myslím, že se vám městečko Štramberk bude líbit a určitě se sem rádi vrátíte, minimálně na štramberské uši a v muzeu Zdeňka Buriana zavzpomínáte na své dětství!

POUŽITÁ LITERATURA

Oficiální stránky města Štramberk dostupné z: <http://www.stramberk.cz/>

Hrad Štramberk dostupné z: <http://www.stramberskatruba.cz/>

Turistický portál města Štramberk dostupné z: <http://www.stramberk.info/>

Městský pivovar Štramberk dostupné z: <http://www.relaxvpodhuri.cz/cz/mestsky-pivovar-stramberk/>

Muzeum Zdeňka Buriana dostupné z: <http://www.zdenekburian.cz/>

Rozhledna Bílá hora dostupné z: <http://rozhledna-bila-hora.cz/>

Lašská brána Beskyd – Štramberk dostupné z: <http://www.lasska-brana.cz/cz/stramberk/>

2.14 ŽELEZÁRNY V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Bc. Ondřej Procházka (GÚ PŘF MU), Bc. Tomáš Ptáček (GÚ PŘF MU)

2.14.1 ÚVOD

Hutnictví má na severní Moravě a ve Slezsku dlouholetou tradici. Výrobu železa datujeme již do 17. a 18. století, kdy toto odvětví táhly podniky v Pobeskydí (např. Frýdlant nad Ostravicí). Prudký rozvoj železářství na Ostravsku v 19. století umožnily hlavně dvě skutečnosti – použití kamenného uhlí a vynález parní lokomotivy. Stávající dřevouhelné vysoké pece již nemohly stačit na rostoucí poptávku po železe (Historie NKP Dolní oblast Vítkovice a Hlubina).

V současné době fungují v Moravskoslezském kraji už pouze dva podniky s úplným hutním cyklem, a to ArcelorMittal Ostrava a Třinecké železářny. Společně s firmou Evraz Vítkovice Steel („nástupce“ Vítkovických železáren) se jedná o tři nejvýznamnější hutní podniky v kraji. A právě popis historického vývoje i současného ekonomického stavu těchto podniků je hlavním cílem této práce.

2.14.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

2.14.2.1 Třinecké železářny, a.s.

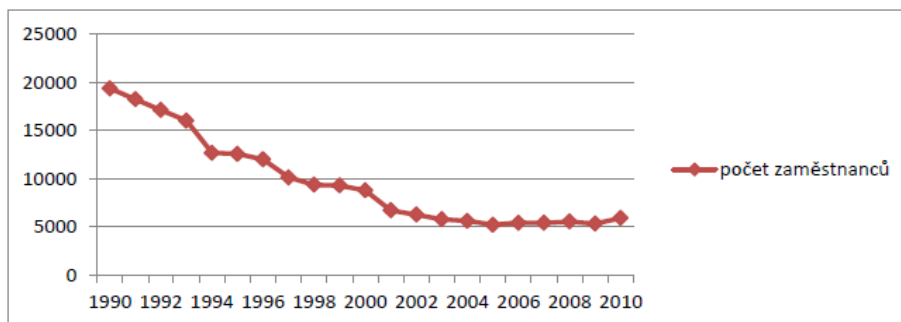
Třinecké železářny patří k podnikům s nejdelší tradicí hutní výroby v České republice. Podnik byl založen Těšínskou komorou již v roce 1839. Hlavní předností železáren bylo napojení na Košicko-bohumínskou dráhu, což znamenalo velmi dobrou dostupnost potřebných materiálů. Dráha umožnila rychlý dovoz uhlí z nedalekých Ostravsko-karvinských dolů a otevřela cestu k odbytu železa na vzdálenějších trzích (Vallová, 2012). Před světovou krizí byl podíl třinecké výroby surové oceli na československé produkci 23 %, na výrobě válcovaného materiálu podíl dosahoval dokonce 31 %.

V období socialismu byly železářny v roce 1946 znárodněny a jejich rozvoj nadále pokračoval. Například již v roce 1958 byla více než trojnásobně překonána předválečná produkce surové oceli. V polovině šedesátých let dosáhl počet zaměstnanců podniku svého maxima (22 063 pracujících). Poté se stav zaměstnanců stabilizoval na hodnotě kolem 21 000 osob. Absolutního vrcholu produkce dosáhl závod v 80. letech 20. století. Vývoz železáren byl v tomto období orientován v souladu s politickou situací především do spřátelených zemí socialistického bloku (Zahradník a kol., 1970).

Po revoluci v roce 1989 byla společnost postupně privatizována a od roku 1991 byla převedena na akciovou společnost. Kapitálová účast státu v železárnách byla postupně snižována a od roku 1996 jsou Třinecké železářny zcela odstátněny a jejich majoritním vlastníkem je akciová společnost Moravia Steel (Juhová, 2012). Železářny ročně vyrábějí v uzavřeném hutním cyklu zhruba 2,5 milionu tun oceli, což je téměř polovina současné produkce oceli ČR (88. místo mezi hutními společnostmi na světě). Hlavní výrobní portfolio tvoří především dlouhé válcové výrobky – válcovaný drát, betonářská a tvarová ocel, kolejnice a hutní polotovary. Společnost Třinecké železářny, a.s. je největší českou hutí s převahou domácího kapitálu – základní kapitál společnosti přesahuje 8 mld. Kč (Třinecké železářny, 2012).

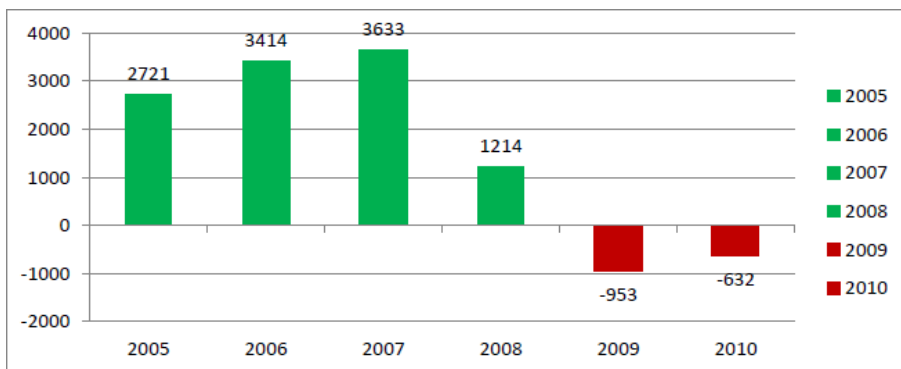
V době ekonomické krize procházel tento podnik, jako většina hutnických závodů, velkými problémy. Mezi největší patřil především pokles cen výrobků na světových trzích, rušení již zadaných zakázek a tím způsobené omezení provozu a produkce. Na počátku roku 2009 tak byl zaznamenán pokles

zakázek o 15-20 % v porovnání s předchozím rokem. Prioritou společnosti bylo hlavně udržet železářny a všechny zaměstnance v provozu (Třinecký Hutník, 2008-2010). Nedocházelo tak prakticky k žádnému propouštění zaměstnanců (viz Obr. 1). Musely se však omezit jisté zaměstnanecké výhody, výrazně omezen byl rovněž sponzoring. Jak je patrné z obrázku 2, přes všechna úsporná opatření se zisky Třineckých železáren pohybovaly v roce 2009 a 2010 v červených číslech, tudíž se ekonomická krize na společnosti podepsala skutečně silně.

Obr. 41: Počet zaměstnanců v Třineckých železářnách v letech 1990-2010

Zdroj: Vallová (2012)

Obr. 42: Zisky Třineckých železáren v letech 2005-2010 (v mil. Kč)

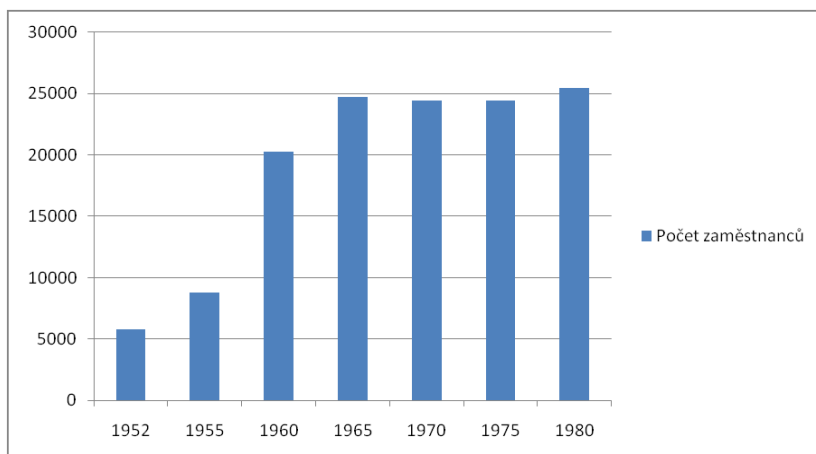
Zdroj: Vallová (2012)

2.14.2.2 ArcelorMittal Ostrava, a.s.

Předmětem činnosti ArcelorMittal Ostrava, a.s. je výroba zaměřená na zpracování surového železa a oceli a hutní druhovýrobu. Největší podíl hutní výroby tvoří dlouhé a ploché válcové výrobky. Podnik je největší výrobcem oceli v České republice a na svých webových stránkách uvádí, že je také společností ziskovou. Podnik je součástí ArcelorMittal, která je největší ocelářskou společností na světě. Své výrobky vyváží přibližně do 60 zemí světa, základní kapitál přesahuje 12 mld. Kč (Juhová, 2012).

Historie společnosti začíná v roce 1949, kdy byla v blízkosti tzv. jižního závodu Vítkovických železáren započata výstavba nové huti. Vítkovické železářny totiž nedokázaly vytvářet dostatečnou surovinovou základnu pro další průmyslová odvětví (hlavně strojírenství), a proto bylo nutné vybudovat na území Ostravy další hutní závod. První fáze výstavby byla dokončena na konci roku 1951, a v té době ještě pobočný závod Vítkovických železáren, dostal jméno Nová huť Klementa Gottwalda (NHKG). Závod se později od Vítkovických železáren odštěpil a získal právní a hospodářskou samostatnost. O mohutném rozmachu Nové huti v prvním desetiletí její existence vypovídá obrázek 3, který shrnuje vývoj počtu zaměstnanců v tomto podniku od jejího vzniku až do roku 1980 (Richter, 2011).

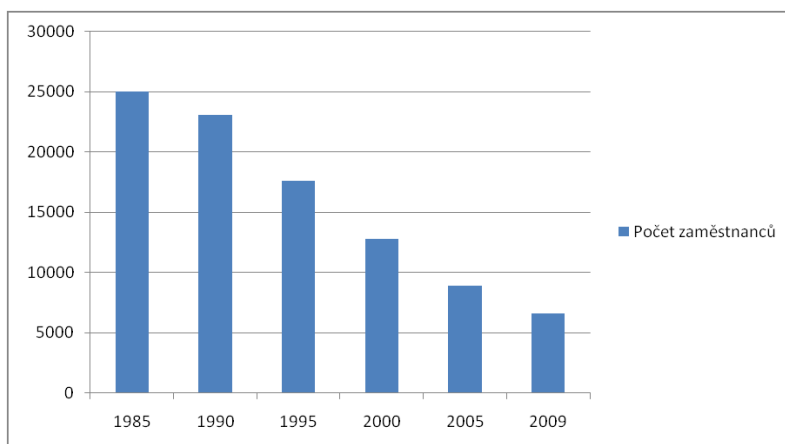

Obr. 43: Vývoj počtu zaměstnanců v Nové huti od roku 1952 do roku 1980

Zdroj: Richter (2011)

Po revoluci v roce 1989 se společnost přejmenovala na Novou huť, státní podnik. Později došlo k převodu státního podniku na akciovou společnost, která byla založena Fondem národního majetku. Rovněž začalo docházet k zeštíhlování podniku. Situace v Nové Huti se postupně zhoršovala a podnik se stával stále více zadluženým. V roce 2002 tak vláda oznámila záměr společnost prodat zahraničnímu investorovi (Richter, 2011). V lednu 2003 společnost v rámci privatizace koupil Lakshmi Mittal a zhruba v polovině dubna vznikla ISPAT Nová Huť, a.s. V červnu 2006 se společnost stala součástí skupiny ArcelorMittal, změnil se tedy i název podniku na dnešní ArcelorMittal Ostrava, a.s. (Juhová, 2012). Přibližně 98 % závazků a pohledávek z obchodních vztahů je dnes vůči mateřské korporaci, s jinými partnery společnost prakticky neobchoduje.

V první fázi transformačního období docházelo k relativně nízkému poklesu zaměstnanosti v Nové huti (viz Obr. 4), a to i přesto, že v letech 1991-1992 podnik silně postihla krize plynoucí ze ztráty tradičních východních trhů. Výraznější pokles zaměstnanosti se projevil až ve druhé fázi transformace od roku 1995 do roku 2003, když počet zaměstnanců klesl na 11 200, což bylo způsobeno jednak vyčleňováním některých provozů ze struktury podniku, ale také ekonomickou recesí, která zasáhla českou ekonomiku po pádu Klausovy vlády v roce 1997. Propouštění však pokračovalo i v dalším období a počet zaměstnanců klesl v roce 2005 pod 10 000. Další výrazný pokles zaměstnanosti v roce 2009 byl spojen s poklesem zakázek z důvodu celosvětové hospodářské recese (Richter, 2011).

Obr. 44: Vývoj počtu zaměstnanců v Nové huti od roku 1985 do roku 2009

Zdroj: Richter (2011)

2.14.2.3 Evraz Vítkovice Steel, a.s. (Vítkovické železárny)

Historie Vítkovických železáren sahá do roku 1828, kdy došlo k rozhodnutí vystavět ve Vítkovicích hutní závod. V roce 1830 pak došlo k zapálení první pudlovací pece v Rudolfově huti. O třináct let později se stal majitelem železáren vídeňský bankéř Rothschild, v podniku bylo zaměstnáno již 400 lidí (Historie Vítkovic). V té době se Vítkovické železárny výrazně podílely na výstavbě Severní dráhy císaře Ferdinanda. Význam železáren neustále rostl, v roce 1880 už zaměstnávaly více než 4 000 dělníků. Nově zaváděné metody výroby vedly k tomu, že vítkovická ocel dosáhla celoevropského věhlasu. V roce 1890 se počet zaměstnanců vyšplhal už na 14 300 (Richter, 2011).

V první polovině dvacátého století pokračovala modernizace podniku a železárny si zachovávaly vedoucí úlohu ostravského hutnictví. Nic na tom nezměnila ani hospodářská krize na počátku třicátých let, kdy se útlum ve výrobě podařilo velmi rychle překonat (Richter, 2011). To dokazují údaje o výrobě uvedené v Tab. 1

Tab. 11: Výroba surového železa, oceli a válcovaného materiálu (t) ve Vítkovických železárnách v letech 1913, 1929, 1932 a 1937

Rok	Surové železo	Surová ocel	Válcovaný materiál
1913	482 900	319 325	241 371
1929	716 500	749 458	529 984
1932	164 000	187 402	153 382
1937	757 300	775 829	556 244

Zdroj: Richter (2011)

Za druhé světové války využívali železárny Němci pro produkci na válečné účely, podnik byl začleněn do koncernu Göringových závodů. Zároveň došlo k vybudování tzv. jižního podniku v Kunčicích. Tamtéž se po válce začal budovat nový podnik (Nová Huť Klementa Gottwalda), o čemž se zmiňuje předchozí kapitola. Export Vítkovických železáren byl po válce zaměřen především na Sovětský svaz (Richter, 2011).

Po roce 1989 došlo k privatizaci. Vítkovické železárny tak byly v roce 1992 převedeny na akciovou společnost (VÍTKOVICE, a. s.). V devadesátých letech se podnik dostal do složité finanční situace, byla omezována výroba, což mj. vedlo k odstavení vysokých pecí v roce 1998. Podnik byl rozčleněn do tří divizí (hutnická, strojírenská, ostatní činnosti), železárny tak začaly vyčleňovat ze své struktury činnosti, které přímo nesouvisely s výrobou železa. To samozřejmě vedlo k výraznému snižování zaměstnanosti. Zatímco v roce 1989 měly železárny 38 000 zaměstnanců, v roce 1995 25 000, v roce 2003 to bylo už jen 5 000 zaměstnanců. V roce 2002 také došlo k odtržení strojírenské části podniku. Hutní část podniku obsahující ocelárnu a válcovnu koupila v roce 2005 společnost Mastercraft z ruské skupiny Evraz celkem za 7,5 miliardy korun a podnik byl přejmenován na Evraz Vítkovice Steel (Richter, 2011).

V současné době zaměstnává Evraz v Ostravě 1 114 lidí a hovoří se, že z České republiky odejde. Podnik je ztrátový, kvůli slabé poptávce byl dokonce na začátku dubna na měsíc pozastaven provoz (Ocelářenský gigant zvažuje odchod z Česka).

2.14.3 ZÁVĚR

Po roce 1989 proběhla v České republice sociálně-ekonomická transformace celé společnosti. Nedílnou součástí této systémové změny byla i transformace těžkého průmyslu, jenž hrál v období

centrálně plánované ekonomiky zásadní roli. Tomuto procesu se samozřejmě nevyhnulo ani hutnictví, které má v Moravskoslezském kraji dlouholetou tradici. Zatímco v roce 1989 zaměstnávaly tři nejvýznamnější hutní podniky v kraji (Třinecké železářny, Nová huť → ArcelorMittal Ostrava, Vítkovické železářny → Evraz Vítkovice Steel) na 80 000 lidí, v současnosti se počet zaměstnanců pohybuje nad hranicí 10 000. Ale i přesto patří dva prvně jmenované podniky mezi největší zaměstnavatele v kraji, první příčku drží společnost OKD.

Pouze společnosti ArcelorMittal Ostrava a Třinecké železářny pak zachovávají úplný hutní cyklus. Ve Vítkovických železárnách došlo k odstavení vysokých pecí v roce 1998. Nástupnická společnost Evraz Vítkovice Steel se v současné době potýká s výraznými problémy, podnik je ztrátový a reálně hrozí konec hutní výroby ve Vítkovicích, která zde probíhala více než 180 let. Také zbylé dva podniky byly zasaženy ekonomickou krizí, což mj. dokládají „červená čísla“ v hospodaření Třineckých železáren v letech 2009 a 2010. V roce 2011 už však skončily opět se ziskem, a to 1,4 miliardy Kč. Společnost ArcelorMittal Ostrava byla zisková dokonce už v roce 2010.

POUŽITÁ LITERATURA

- JUHOVÁ, K. (2012): *Finanční analýza vybraného průmyslového odvětví*, Brno: ESF MU.
- RICHTER, O. (2011): *Transformace těžkého průmyslu ve městě Ostrava: regionální analýza*, Brno: ESF MU.
- VALLOVÁ, H. (2012): *Vliv ekonomické krize na situaci na trhu práce v okrese Frýdek-Místek (regionálně-geografická analýza)*, Olomouc: UP PŘF.
- ZAHRADNÍK, S. a kol. (1970): *Z dějin Třineckých železáren*, Praha: PRÁCE.
- Historie NKP Dolní oblast Vítkovice a Hlubina. *Dolní oblast VÍTKOVICE* [online]. c2010 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.dolnioblastvitkovice.cz/36/cs/node/2987>
- Historie Vítkovic. *Vítkovice* [online]. 28.11.2011 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.vitkovice.ostrava.cz/cs/o-vitkovicich/historie>
- Ocelářský gigant zvažuje odchod z Česka. *Česká televize* [online]. 11.4.2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.czech-tv.cz/ct24/ekonomika/222479-ocelarsky-gigant-zvazuje-odchod-z-ceska/>
- *Třinecký hutník 2008-2010* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <http://www.ehutnik.cz/zpravy-3.html>
- *Třinecké železářny – historie* [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: http://www.trz.cz/web/trzocel.nsf/link/historie_cz

2.15 KRAJINA BESKYD SE ZAMĚŘENÍM NA RELIÉF A JEHO DEFORMACE (SESUVY)

Bc. Tomáš Slach, Bc. Martin Večeřa (GÚ PŘF MU)

2.15.1 ÚVOD

Beskydy jsou pohořím, rozkládajícím se na území tří států – České republiky, Slovenska a Polska. Nejvyšším vrcholem je Babia hora (polsky Babia Góra), která s výškou 1725 m n. m. rovněž představuje nejvyšší vrchol celého pásu Vnějších Západních Karpat. Na území České republiky dominuje Lysá hora (1323 m n. m.). Níže sepsané informace věnují pozornost pouze Beskydám v ČR.

2.15.2 BESKYDSKÁ KRAJINA

Beskydy byly v roce 1973 ustanoveny Chráněnou krajinnou oblastí. S rozlohou 1160 km² se jedná o největší CHKO v ČR. Rozkládá se na území dvou krajů (Zlínský, Moravskoslezský) a tří okresů (Frýdek-Místek, Nový Jičín, Vsetín). Území je značně členité, rozdíl mezi nejvyšším (Lysá hora, 1323 m n. m.) a nejnižším bodem (údolí Rožnovské Bečvy u Zubří, 350 m n. m.) činí téměř 1 km převýšení. CHKO Beskydy představuje přírodně velmi cenný komplex s mozaikou rozmanitých biotopů od zachovalých pralesů po louky a pastviny.

Území je budováno flyšovými horninami typickými pro Vnější Západní Karpaty – pískovci, jílovci, slínovci, místy břidlicemi či slepenci. Spojitost těchto nepříliš odolných hornin a převažujících denudačních procesů během kvartéru dává reliéfu výsledný tvar s měkce modelovanými oblými vrcholky a zaříznutými, hlubokými údolími. Na příkrost okrajových svahů má vliv příkrovová stavba pohoří, kdy došlo k přesouvání jednotlivých šupin kontinentální kůry přes sebe navzájem, ve vnitřním členění se projevuje pásemné uspořádání dílčích částí. V lokálním měřítku lze pozorovat pseudokrasové jevy. Téměř tři čtvrtiny současné plochy pokrývá les, v historii se však jeho rozloha několikrát změnila. V rámci posledních několika stovek let byl hlavním krajinoformujícím činitelem člověk. První rozsáhlejší osídlení oblasti proběhlo ve 13. - 14. st., kdy došlo k obsazení nejvýhodnějších poloh v podhůří a údolích vodních toků (roztrošené pozůstatky lidské činnosti však jsou pozorovány již pro období neolitu). Pro současnou tvář Beskyd však byla nejdůležitější kolonizace valašská (hlavně 16. a 17. st.). Jejími specifiky byly postup po hřebenech a využití půdy primárně pro pastvu. Vrcholové partie, pro zemědělství nevhodné a dosud porostlé hustým lesem, byly mýceny a přeměňovány na pastviny, byly stavěny salaše. I přes negativní vlivy druhé poloviny 20. století (zemědělská družstva, zcelování pozemků či následné upouštění od zemědělského využívání krajiny) zůstala na některých místech typická drobná drážba zachována, a s ní i tradiční využití krajiny a lidová architektura. Pro udržení jedinečné tváře Beskyd je však nutno zemědělství, a především pastvu, podporovat ve větší míře.

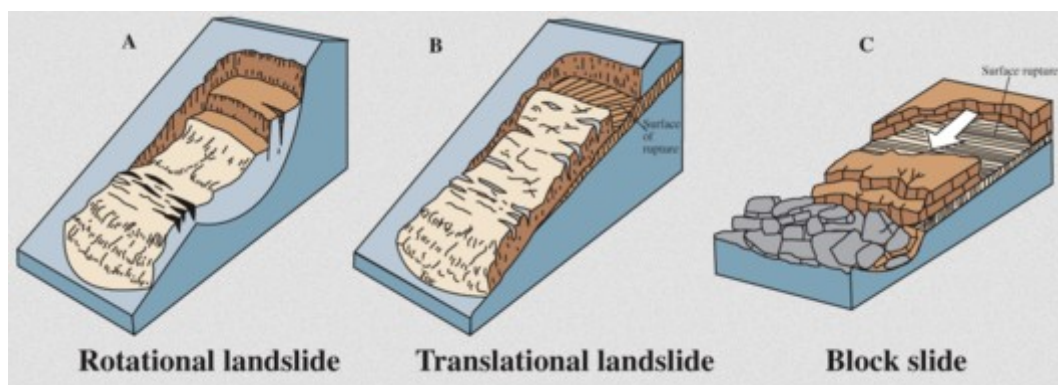
Obr. 45: Historická fotografie okolí obce Ostravice

Zdroj: <http://www.ostravice-zelena.cz>

2.15.3 SESUVY JAKO KRAJINOTVORNÝ ČINITEL

Flyšové horniny jsou obecně velice náchylné k svahovým deformacím a pohybům, oblast Beskyd není výjimkou. Největší vliv na reliéf mají, co se svahových procesů v této oblasti týče, sesuvy. RUBÍN, BALATKA a kol. (1986) charakterizují sesuv jako výslednou formu svahového procesu zvaného sesouvání, což je přemístění hornin z vyšších poloh svahu do nižších, vyvolané gravitací. Příčinou je porušení podmínek rovnováhy svahu zejména změnami ve struktuře hornin, v režimu podzemní vody, podemiláním svahů boční erozí toků, umělým (antropogenním) zásahem ve svahu a podobně. Rychlost sesouvání může být velice různá od pohybu pomalého po náhlý, rychlý (obecně se však sesuvy považují za středně rychlé svahové pohyby). Sesuv je zpravidla klouzavým pohybem podél smykové plochy představující hranici dvou odlišných prostředí (nejčastěji zvětraliny a skalního podloží), případně pohybem horninových bloků po podloží plastickém. Podle profilu smykové plochy rozlišujeme sesuvy rotační a translační (též planární). U sesuvů postihujících zeminy či méně kompaktní skalní horniny lze dle půdorysu rozlišit sesuvy proudové (protáhlé, délka značně přesahuje šířku), plošné (délka a šířka jsou přibližně stejné) a frontální (šířka značně převyšuje délku). Rozměry jednotlivých sesuvů se mohou pohybovat v řádech jednotek, desítek, ale i stovek metrů. Podle MRVÍKA (2006) lze sesuvy v této oblasti rozdělit na mělké, vyvinuté v zvětralinovém plášti (jílovce a pískovce flyšového komplexu zvětrávají na písčitou hlínu, která má menší pevnost a ke ztrátě stability a vzniku sesuvu postačuje zvýšený srážkový úhrn, postižené jsou svahy se sklonem 15° a více), a hluboké, zasahující do navětralého až relativně zdravého horninového komplexu (sesuvů tohoto typu je podstatně méně, ale jsou nebezpečnější). Oba typy sesuvů se mohou vzájemně doplňovat. Pokud dojde k zahrazení protékaného údolí sesunutým materiálem, vzniká hrazené jezero. Sesuvy

postihující horninové kry nazýváme blokové nebo kerné. Jejich výsledkem je systém jednotlivých, různě ukloněných bloků.

Obr. 46: Schéma jednotlivých sesuvných forem

Zdroj: <http://www.eoearth.org>

Pro výzkum beskydských sesuvů je nejvýhodnější území Polska. Zatímco v České republice docházelo ve velké míře k zahlazování sesuvné činnosti, v Polsku byly tyto ve velké míře ponechány přirozenému vývoji a mohou nyní sloužit jako kvalitní edukační materiál či cíl studií. HRADECKÝ (2003) upozorňuje na zpřesnění hlavních sesuvných fází v průběhu holocénu na základě většího počtu přímo datovaných sesuvů právě v polské části Karpat a zmiňuje datování sesuvů radiokarbonovou metodou v Beskid Wysoki a na přilehlých pohořích. Je otázkou do diskuze, zda sesuvné formy v krajině ponechávat ve větší míře či zahlazovat v plném rozsahu. Optimální řešení leží pravděpodobně někde mezi oběma variantami a žádá diferencovaný přístup v blízkosti lidské infrastruktury a ve větší vzdálenosti od ní. Do oblasti Beskyd však sesuvy přirozeně patří a v určité bezpečné míře by tak měly být zachovány.

2.15.4 ZNÁMÉ BESKYDSKÉ SESUVY

Mezi nejznámější sesuvy Beskyd na území České republiky lze zařadit sesuv Řečice u vodní nádrže Šance. Spouštěcím mechanismem je zde sycení svahovin vodou z nádrže, která vzlíná směrem vzhůru. Náchylnější je jižní břeh přehrady, kde jsou vrstvy ukloněny směrem po svahu. Dle klasifikace ZÁRUBY a MENCLA (1987) jde o sesuv po predisponovaných smykových plochách. Na této lokalitě probíhá dlouhodobý monitoring.

Jedním z aktuálních sesuvů, o němž se vedly a vedou vědecké diskuze, je sesuv Gírová (též nazývaný Pod Gírovou) z května roku 2010. KLIMEŠ a PÁNEK (2011) mírní informace z médií, která označila tento sesuv jako největší v historii státu. Jeho rozměry stanovují na 1 100 m délky a 250 m maximální šířky (v médiích byly udávány hodnoty výrazně větší - 3 km délka a 0,5 km šířka, což by znamenalo plochu 1,5 km²). Stejně jako mnohé z dalších významných sesuvů vznikl i tento během letních povodní. Pro vytvoření názorné představy o náchylnosti oblasti k sesuvné aktivitě poslouží zpráva Moravskoslezského kraje, která jen pro povodně v roce 2010 uvádí 103 sesuvných událostí.

Obr. 47: Sesuv Gírová

Zdroj: Autor: Tomáš Pánek, www.vesmir.cz/files/file/fid/6612/aid/9223

2.15.5 ZÁVĚR

Náměstek ministra zemědělství vydal v roce 2011 Příkaz (č. 1/2011), na jehož základě vzniká pozemkovým úřadům povinnost monitorovat a následně hlásit odpovědným pracovníkům Ministerstva případy náhlých sesuvů. Při rekognoskaci terénu má být pořízena fotodokumentace, zaznamenaná poloha pomocí GPS a vyplněn formulář s podrobnými údaji o události.

Sesuvy byly, jsou a budou beskydským fenoménem. Zastávají funkci významného reliéfovorného činitele zdejší krajiny. Je na lidské společnosti, aby svou činností nepřispívala k akceleraci sesuvných procesů a budovala infrastrukturu v bezpečných oblastech. Znalostí v oboru je na to dostatek. Při racionálním přebývání v krajině pak nemusí být sesuvy hrozbou.

POUŽITÁ LITERATURA

- HRADECKÝ, J. (2003): *Příspěvek k poznání chronologie sesuvů v oblasti Slezských Beskyd*. Geomorfologický sborník 2. ČAG, ZČU v Plzni, 2003. [cit. 2013-04-19] Dostupné na: <<http://www.kge.zcu.cz/geomorf/sbornik/texty2/hradecky.pdf>>
- KLIMEŠ, J. – PÁNEK, T. (2011): *Sesuvy v mýtech a legendách*. Vesmír, roč. 90., květen 2011. [cit. 2013-04-19] Dostupné na: <<http://www.vesmir.cz>>
- MENCL, V. – ZÁRUBA, Q. (1987): *Sesuvy a zabezpečování svahů*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Academia, 1987. 338 s.
- MRVÍK, O. (2006). *Klasické a nové sesuvy v oblasti karpatského flyše*. [cit. 2013-04-19] Dostupné na: <http://departments.fsv.cvut.cz/k135/wwwold/exkurze/2006/karpaty_sesuvy.pdf>
- RUBÍN, J. – BALATKA, B. (1986): *Atlas skalních, zemních a půdních tvarů*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986. 385 s.
- *Beskydy*. Dostupné na: <<http://beskydy.org/>>
- *Gírová – fotoreportáž*. Dostupné na: <<http://www.svornost.com/2010/05/fotoreportaz-o-nejvetsim-sesuvu-pudy-v-cr/>>
- *Historické fotografie Ostravice a okolí*. Dostupné na: <http://www.ostravice-zelena.cz/2010/04/unikatni-historicke-fotografie-obce_19.html>
- *Informace statutárního města Frýdek-Místek o svahových deformacích*. Dostupné na: <<http://www.frydek-mistek.cz/cz/o-meste/krizove-rizeni-a-pozarni-ochrana/svahove-deformace-sesuvy/>>
- *Vývoj valašské krajiny*. Dostupné na: <http://new.valasskakrajina.cz/?page_id=19>
- *Závěrečná zpráva Moravskoslezského kraje k sesuvům po povodních v roce 2010*. Dostupné na: <<http://iszp.kr-moravskoslezsky.cz/assets/zaverecna-zprava-k-sesuvum.pdf>>

2.16 TEPELNÉ ELEKTRÁRNY NA SEVERNÍ MORAVĚ JAKO ZAMĚSTNAVATELÉ A AKTÉŘI V REGIONU

Bc. Barbora Mařátková (GÚ PŘF MU), Bc. Dominika Žáková (GÚ PŘF MU)

2.16.1 ÚVOD

Severní Morava je tradičním jadrovým regionem, jehož průmyslový ráz ovlivňuje celou řadu funkcí a procesů, které zde probíhají. Průmyslová odvětví jako těžba černého uhlí a zpracování železa jsou energeticky velmi náročná a Moravskoslezský kraj je v rámci České republiky největším odběratelem a spotřebitelem elektrické energie. Přítomnost těžkého průmyslu pak na sebe váže potřebu existence velkého zdroje energie, který na Ostravsku představují zejména tepelné elektrárny spalující černé uhlí. Celý region je ovlivňován jak negativními jevy, jako narušení krajinného rázu nebo znečištění životního prostředí, ale také pozitivním přínosem v podobě velkého počtu pracovních míst či dobrou polohou pro příliv nových investic.

2.16.2 TEPELNÉ ELEKTRÁRNY

Moravskoslezský kraj obsluhují čtyři uhelné elektrárny s instalovaným výkonem vyšším než 100 MW: Dětmárovice, Kunčice, Třebovice a Vítkovice. Potřeba energetického průmyslu se odvíjí od tradičního rázu celého regionu. Kromě tepelných elektráren fungují v Moravskoslezském kraji také větrné elektrárny (komplexy Veselí u Oder a Hať) s výkonem 3,8 MW nebo malé vodní elektrárny na Moravici či Ostravici. Výkony vodních či alternativních zdrojů energie však zdaleka nedosahují výkonů uhelných elektráren, zejména v případě Dětmárovic a Kunčic.

Tab. 12: Přehled tepelných elektráren v Moravskoslezském kraji

Elektrárna	Instalovaný výkon [MW]	Palivo	Provozovatel
Dětmárovice	800	černé uhlí	ČEZ, a.s.
Kunčice	254	černé uhlí, hutní plyn, koksárenský plyn	ArcelorMittal Energy Ostrava, a.s.
Třebovice	174	černé uhlí, lehký topný olej	Dalkia Česká republika, a.s.
Vítkovice	342	černé uhlí	ČEZ, a.s.

Zdroj: Wikipedie, ČEZ, a.s.

Dvě největší elektrárny v Moravskoslezském kraji spadají pod společnost Skupina ČEZ¹, která se snaží podporovat rozvojové projekty a sama vytváří iniciativu podpory zaměstnanci v současné zhoršené ekonomické situaci. Její zájem se soustředí i v rámci ekologického programu na rekultivace a sanace v oblastech dřívější energetické činnosti – skládky, odkaliště, atd. Důležitou oblastí je také omezování produkce odpadů, zejména formou předcházení jejich vzniku a využíváním energetických certifikovaných produktů.

Skupina ČEZ představila v roce 2009 svou iniciativu „ČEZ proti krizi“. Postavena je na třech pilířích (Více práce zaměstnavatelům, Uvolnění peněz malým podnikatelům a Pojištění plateb za elektřinu pro případ ztráty zaměstnání), které mají za úkol pomoci najít nové zakázky a vytvořit pracovní místa, uvolnit peníze živnostníkům a pomoci s platbami elektřiny lidem, kteří přijdou o práci.

Elektrárny obecně patří k největším znečišťovatelům v oblastech jejich působnosti. Skupina ČEZ se tedy snaží o zlepšení svého obrazu na veřejnosti pomocí projektů zlepšujících podmínky v regionech, kde se jejich elektrárny nachází. Za účelem sjednocení podpory, kterou ČEZ každoročně věnuje na prospěšné projekty, vznikla v roce 2002 při společnosti nadace Duhová energie. Na počátku roku 2006 byla přejmenována na Nadaci ČEZ. V roce 2011 podpořila v Moravskoslezském kraji nadace 64 projektů v hodnotě skoro 13 milionů korun. Aktivity nadace se profilují do 7 oblastí - Podpora regionů, Oranžové hřiště, Oranžové kolo, Oranžová učebna a Oranžové schody, Plníme přání a Stromy 2011. Nejnákladnějšími projekty v roce 2011 byly – dětské hřiště v obci Bílá s náklady 1 milion korun, dětské hřiště v Kopřivnici za 800 tisíc a podpoření Svatováclavského hudebního festivalu v Ostravě za 800 tisíc korun.

Elektrárna Ostrava-Kunčice je v současné době provozována jako součást koncernu ArcelorMittal (jako dceřiná společnost ArcelorMittal Energy Ostrava, s.r.o.) a dodávky elektřiny směřují z větší části do ostatních částí podniku, zbytek pak externím odběratelům, především společnosti Dalkia, a.s. V roce 2011 zde pracovalo 376 osob. Elektrárna Dětmorovice měla v minulém roce 218 zaměstnanců. Společně s dalšími dvěma elektrárnami nabízí tyto podniky vcelku vysoký počet pracovních míst, avšak nemohou v tomto směru konkurovat velkým průmyslovým koncernům v kraji.

2.16.3 ZÁVĚR

Tepelné elektrárny na severní Moravě nepředstavují pro region největší ekonomické hybatele. Ačkoli nabízejí ve svých provozech nezanedbatelný počet pracovních míst, důležitější je právě jejich napojení na průmyslové giganty působící v regionu. Jejich společná politika je založena vytváření příležitostí v regionu a prostřednictvím různých nadací a projektů se snaží o zlepšování kvality života na Ostravsku. Umístění tepelných elektráren na Ostravsku souvisí s blízkostí a dostupností paliva, v tomto případě černého uhlí. Jedná se o stejný princip jako v oblasti severních Čech, kde hnědouhelné pánve předznamenaly výstavbu zařízení pro výrobu elektřiny a tepla. V případě Ostravské pánve je důležitým prvkem v kraji skupina ČEZ, která se jakožto vlastník největší černouhelné elektrárny Dětmorovic, snaží být regionu prospěšná také v kulturní oblasti nebo při budování kvalitnější občanské vybavenosti.

POUŽITÉ ZDROJE:

Aktuální instalace větrných elektráren v ČR. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.csve.cz/clanky/aktualni-instalace-vte-cr/120>

ArcelorMittal Ostrava [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.arcelormittal.com/ostrava/index.html>

„ČEZ vyčlenil Elektrárnu Dětmorovice pro případný prodej a doplnil dozorčí radu“, článek ze dne 8. 12. 2012. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z:

<http://byznys.ihned.cz/c1-58990330-cez-vyčlenil-elektrarnu-detmarovice-pro-pripadny-prodej-a-doplnil-dozorci-radu>

Nadace ČEZ: výroční zpráva 2011. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.nadacecez.cz/cs/o-nadaci/vyrocní-zpravy.html>

Obchodní rejstřík a sbírka listin. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: http://www.info.mfcr.cz/ares/ares_es.html.cz

Seznam tepelných elektráren. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_tepeln%C3%BDch_elektr%C3%A1ren_v_%C4%8Cesku

Skupina ČEZ. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/cs/uvod.html>

Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR, Moravskoslezský kraj, 2007. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/\\$pid/CENMSFSOZXII/\\$FILE/Moravskoslezsky_kraj-web.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/$pid/CENMSFSOZXII/$FILE/Moravskoslezsky_kraj-web.pdf)

Zpráva o společenské odpovědnosti Skupiny ČEZ: výroční zpráva 2011. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/edee/content/micrositesutf/odpovednost2011/index.html>

2.17 SPOLEČNOSTI TĚŽÍCÍ UHLÍ NA OSTRAVSKU JAKO AKTÉŘI ROZVOJE ÚZEMÍ

Bc. Luboš Císař, Bc. Luboš Uhlíř (GÚ PŘF MU)

2.17.1 ÚVOD

Těžba uhlí na Ostravsku má velmi dlouhou a bohatou historii. Z počátku se těžba prováděla primitivním způsobem a nebyla nijak pro region významná. Změna přišla s použitím parního stroje a nárůstem těžby. Významný zásah do moderní tváře Ostravského regionu byl u nás spuštěn po komunistickém převratu z února 1948. Došlo k dalšímu nárůstu těžby a zpracování černého uhlí v této oblasti. V současné době v celé České republice provádí těžbu pouze společnost OKD a.s.

2.17.2 HISTORIE TĚŽBY V ČR

Vzhledem k velikosti České republiky máme poměrně velké zásoby černého uhlí a sami si s produkcí vystačíme. Už dříve se zde pod zemí těžilo uhlí, ale hlavní rozvoj nastal díky průmyslové revoluci, kdy se od 19. století až do teď těží na našem území uhlí. Do konce 20. století byly známé těžařské oblasti – Kladenský revír, Rosicko – oslavanský revír a Ostravsko – Karvinský revír, který jako jediný na našem území funguje dodnes. A právě tomuto regionu se zvolená práce bude věnovat.

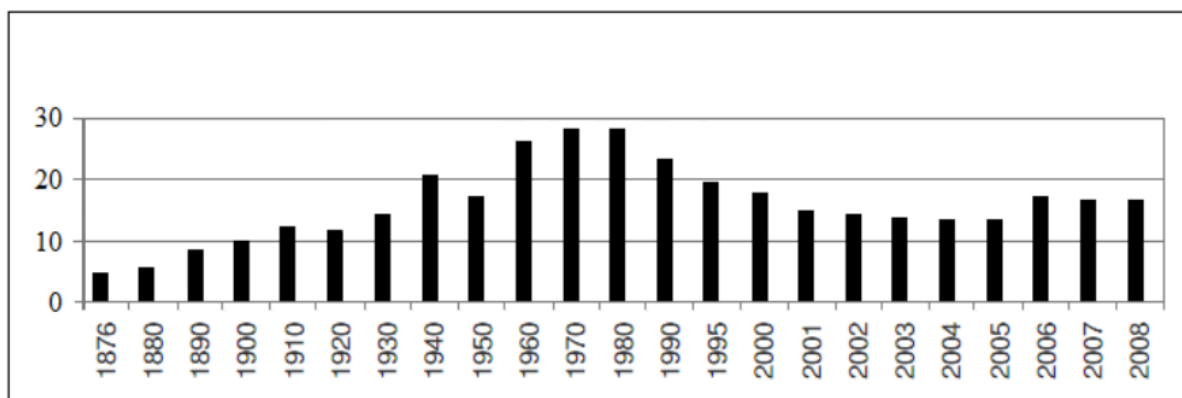
V ostravské části Ostravsko-karvinského revíru bylo uhlí nalezeno v roce 1763 v údolí Burňa ve Slezské Ostravě. V karvinské části OKR byly objeveny první uhelné sloje v roce 1776 na Larischovském panství na vrchu Čechovice, v oblasti dnešních jam Dolu ČSA. V roce 1780 následoval další nález kamenného uhlí na úpatí Landeku.

První, kdo se pokusil o cílevědomější těžbu, byl pravděpodobně hrabě Václav Kořenský z Těřešova roku 1753. Skutečné pravidelné dolování však začalo až v 19. století s rozvojem železáren a výstavbou železnic. Do konce tohoto století se pak těžba a související aktivity postupně koncentrují do několika málo velkých subjektů. Současně se prudce změnila tvář Ostravska - ze zaostalého zemědělského regionu se stala lidnatá průmyslová oblast.

Na území Ostravko - Karvinského revíru bylo napočítáno 94 dolů. Dnes už jsou v provozu pouze Důl ČSM, Důl Darkov a Důl Karviná, rozdělený na dva důlní závody (závod Lazy a závod ČSA). Čtvrtý důl (Důl Paskov) se nachází mezi městy Ostrava a Frýdek-Místek (jediný činný důl v ostravské části revíru) a do organizační struktury je začleněn také Důl Frenštát, který je udržován v konzervačním režimu.

Tyto doly produkují asi 63 % těžby původních 14 podniků existujících ještě v roce 1990. Zásoby v těchto činných dolech dosahují celkem 195 milionů tun (k 1. 1. 2012)

Obr. 48: Historický vývoj těžby černého uhlí na našem území mezi lety 1876 a 2008 (v mil. tun)

Zdroj: Smolová 2008

2.17.3 SPOLEČNOST OKD

Po skončení 2. světové války bylo dekretem, který prezident Edvard Beneš podepsal 24. října 1945, znárodněno šest těžbařských společností vlastnicích doly v Ostravsko-karvinském revíru:

- Báňská a hutní společnost v Praze - 8 dolů
- Vítkovické kamenouhelné doly v Ostravě - 7 dolů
- Severní dráha Ferdinandova v Praze - 4 doly
- Ostravské kamenouhelné doly a koksovna Jana Wilczka ve Slezské Ostravě - 3 doly
- Kamenouhelné doly Orlová-Lazy v Doubravě - 3 doly
- Larisch-Mönnichovy kamenouhelné závody a koksovna v Karviné - 5 dolů

Na základě vyhlášky ministra průmyslu ze 7. března 1946 byly všechny tyto doly - včetně již dříve státních dolů Evžen a Václav - začleněny do národního podniku Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly Ostrava. Spolu s uhelnými doly se v tomto podniku ocitly i koksovny, elektrárny, stavební podniky, statky a lesy.

V období socialistické vlády v bývalém Československu se Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly Ostrava několikrát přejmenovali. Také zde došlo k rozdělení na jednotlivé závody, které vždy spravovali jen část majetku, výroby či revíru. Formálně vše ale vše vždy spadalo pod OKD (nebo pod jakým názvem společnost zrovna vystupovala).

Po roce 1990 byl z OKD vyčleněn Důl ČSM ve Stonavě který se 24. února 1993 stal společně s dolem Kladno v Libušíně a dolem Tuchlovice součástí nově utvořené společnosti Českomoravské doly (ČMD), která byla privatizována.

K 31. 12. 1990 byl státní podnik OKD bez likvidace zrušen a jako právní nástupcem byla k 21. lednu 1991 zřízena akciová společnost Ostravsko-karvinské doly, jejímž jediným akcionářem byl stát. Poté se k části akcií dostali i obce a veřejnost v rámci kupónové privatizace. Stát byl ovšem stále majoritním vlastníkem

V roce 1998 došlo ke změně ve vlastnické struktuře OKD. Stát ztratil svůj většinový podíl a majoritním vlastníkem se stala společnost KARBON INVEST, a.s. Ta na podzim roku 2004 odkoupila i zbývající

státní podíl a stala se hlavním akcionářem OKD (95,89 % akcií). V roce 2005 byla do OKD začleněna i společnost ČMD a firma se tak stává jedinou společností na našem území těžící černé uhlí.

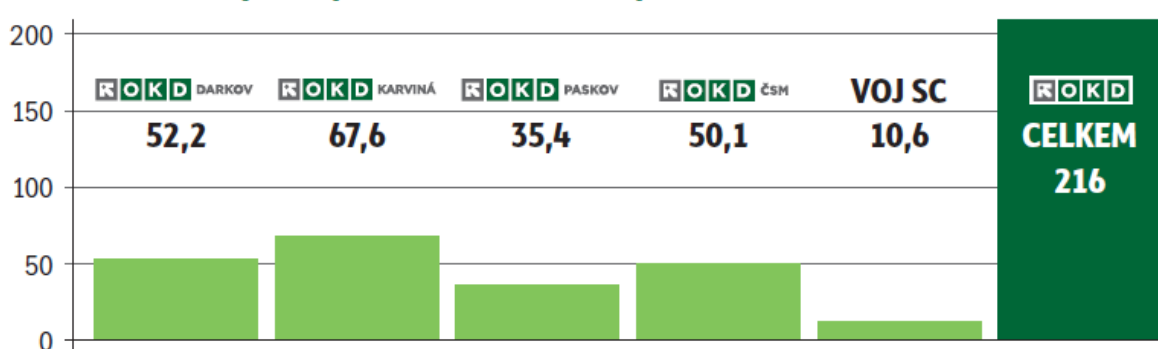
V současnosti je 100% vlastníkem OKD společnost New World Resources, která sídlí v Amsterdamu.

2.17.4 ROZVOJOVÉ AKTIVITY SPOLEČNOSTI OKD V REGIONU

Ostravský region prošel od počátku 90. let 20. století poměrně rozsáhlými změnami, které byly spjaty s celkovou transformací ekonomiky v České republice po roce 1989. Tyto změny zasáhly region zejména v oblasti zaměstnanosti v rámci těžařských společností. Došlo k privatizaci a následnému zvyšování nezaměstnanosti. Situace od 90. let 20. století dovedla společnost OKD do složité situace, která se jako nástupnická společnost musela vypořádat se složitou socioekonomickou situací na Ostravsku. Cílem této podkapitoly je charakterizovat aktivity společnosti vedoucí k rozvoji regionu a zmírnění dopadů těžby na region a jeho obyvatelstvo.

Jedním z pilířů OKD je projekt Continuous improvement (CI), s jehož realizací se začalo v roce 2009. Smyslem je motivace zaměstnanců k vymýšlení nápadů vedoucích ke zlepšení efektivity a bezpečnosti práce. V roce 2012 vedl projekt CI k úspoře 216 milionů korun, přičemž bylo ve stejném roce podáno 847 individuálních nápadů, které jsou posuzovány vnitřní organizační jednotkou a více než 400 z nich se již uplatnilo v praxi. Za každý smysluplný návrh získávají zaměstnanci prémii tisíc korun a v případě, že realizace přinese reálný efekt, také další odměny v souladu s pravidly CI. Například inovace, která ušetří firmě 1 milion korun, znamená pro zaměstnance mimořádnou odměnu nejméně 10 tisíc korun. Celkově bylo v roce 2012 vyplaceno 2,5 milionu korun na odměnách pro zaměstnance. Kromě finanční motivace poskytuje firma aktivním a úspěšným žadatelům poukazy na rodinné dovolené či na nákup elektroniky.

Bilance dosažených úspor z Continuous Improvement v roce 2012 (v mil. Kč)

Obr. 49: Dosažené úspory z CI za rok 2012

Zdroj: Týdeník Horník, 18. dubna 2013, číslo 15, ročník 43

Dalším rozvojovým projektem společnosti OKD je Nadace OKD. Tato nadace patří k největším v České republice. Podporuje neziskové organizace, které se snaží o zlepšení úrovně sociální péče, volnočasových aktivit, kulturního vyžití i životního prostředí. V Moravskoslezském kraji podpořila nadace 1124 (od roku 2008) celkovým příspěvkem 186 274 250 Kč. Jako příklad lze uvést Revitalizaci

nevyužívané plochy – Brownfields v obci Staříč, který byl podpořen z Operativního fondu nadace OKD v roce 2012 částkou 500 000 Kč. Cílem projektu bylo regenerace území spočívající ve vybudování víceúčelového hřiště o rozměrech 40 x 20 m s povrchem z umělého trávníku. Součástí je také vybudování dětského hřiště s hracími prvky, lavičkami a oplocení areálu. Dále v rámci programu Pro budoucnost byl podpořen projekt v obci Krásná – Dům dětí a mládeže, Orlová, příspěvková organizace částkou 500 000 Kč. Projekt má sloužit k dětské rekreaci ve zdravém prostředí Beskyd. V rámci programu Pro zdraví byl podpořen 800 000 Kč projekt Podpory konkurenceschopnosti chráněných dílem charity sv. Alexandra v Ostravě. Za necelých 800 000 Kč byl podpořen v rámci rozvojového fondu BezBar – vozíčkářský bar v Ostravě. Pro dokreslení široké škály rozvojových aktivit společnosti OKD a Nadace OKD lze ještě doplnit, že se ty to subjekty podílely na výstavbě Senior Parku v Rychvalu u Ostravy a na výstavbě Golfového Resortu Lipiny pro širokou veřejnost, který vznikl rekultivací ploch mezi doly Karviná a Darkov, kde cena za možnost hry na 9 jamek je 100 Kč, o víkendu a svátcích 150 Kč.

2.17.5 ZÁVĚR

Historie těžby uhlí na Ostravsku má staletou tradici a patří k prvním těžebním regionům na území České republiky. Dlouhá tradice těžby se stejně jako v ostatních regionech s nerostným bohatstvím výrazně zapsala do tváře regionu a to jak v rámci životního prostředí, tak v rámci socioekonomické struktury obyvatel. Avšak na současném stavu regionu se zřejmě nejvíce podepsaly poslední tři dekády 20. století, kdy nejprve docházelo v 70. a 80. letech k největšímu nárůstu těžby a poté v 90. letech vlivem transformace hospodářství ke strukturálním změnám v regionu. Tyto změny vedly ke krizi zaměstnanosti a k zániku a privatizace podniků těžících uhlí. I přes tento negativní trend, který pokračoval i v počátku 21. století lze považovat situaci v regionu za nadějně se rozvíjející. Postupně dochází ke stabilizaci zaměstnanosti (i přes stále poměrně vysokou nezaměstnanost) a také díky společnosti OKD dochází k pozitivnímu rozvoji socioekonomického a životního prostředí v regionu.

POUŽITÁ LITERATURA

- KAFKA, J. a kol. (2003): *Rudné a uranové hornictví České republiky*, Ostrava: ANAGRAM
- SMOLOVÁ, I. (2008): *Těžba nerostných surovin na území ČR a její geografické aspekty* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci
- OKD a.s [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: < <http://www.okd.cz/cs>>
- *New Word resources* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: < <http://www.newworldresources.eu/cs/>>
- KRZYŽANEK, B. *Continuous Improvements se jednoznačně osvědčuje: Týdeník Horník*, 2013, roč. 43, č. 15, s. 1-2.
- KRZYŽANEK, B. *Špičkový golfový areál pro širokou veřejnost: Týdeník Horník*, 2013, roč. 43, č. 13, s. 1-6.
- *Nadace OKD* [cit. 2013-04-18]. Dostupné na: <http://www.nadaceokd.cz/cs/podporene-projekty#kraj_moravskoslezsky>

2.18 CESTOVNÍ RUCH V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Bc. Martin Andonov (GÚ PŘF MU), Bc. Marek Sedláček (GÚ PŘF MU)

2.18.1 ÚVOD

Pokud si řekneme Moravskoslezský kraj, většinu z nás jako první napadne, těžba uhlí, znečištění ovzduší a životního prostředí a jiné negativní věci. Jsou to tedy vše ne příliš pozitivní věci, ale málokdo si uvědomí, jakým velkým turistickým potenciálem vlastně Moravskoslezský kraj disponuje. Jedná se o oblast s velmi zajímavým kulturně-historickým bohatstvím, rozkládající se mezi dvěma hornatinami. Na východě Moravskoslezskými Beskydy s a na západě Jeseníky.

2.18.2 OBECNÉ INFORMACE

Území rozkládající se od Pradědu až Po Lysou horu je přírodně velmi rozmanité. Nachází se zde tři významné CHKO, a to CHKO Jeseníky, CHKO Poodří a CHKO Beskydy. Imo výše zmíněná CHKO se zde nachází ještě 10 národních přírodních rezervací, 6 národních přírodních památek a dalších 125 maloplošných chráněných území.

Co se týče kulturních a historických zajímavostí, i zde má Moravskoslezský kraj co nabídnout. Z nejstarších pamětihodností v regionu najdete hrady nebo zříceniny hradů Hukvaldy, Starý Jičín, Sovinec, Slezskoostravský hrad. Valašská kolonizace vytvořila specifickou kulturu i folklór, se kterými se lze setkat zejména v oblasti Beskyd. Představují ji např. dřevěné stavby, nejvýznamnější jsou kostelíky. V dalším období se původní jádra měst měnila do dnešních podob. Štramberk, Nový Jičín a Příbor jsou díky jedinečnosti městských center významnými atraktivitami. Nicméně i další města mají svůj historický význam, např. Opava, Frýdek-Místek, Ostrava, Hradec nad Moravicí, Fulnek, Bílovec, Krnov, Bruntál atd. Industriální doba zanechala řadu technických památek, které představují značnou perspektivu pro rozvoj cestovního ruchu v kraji. Mezi konkrétní technické památky patří v Ostravě-Petřkovicích areál Landek, v Ostravě-Vítkovicích tzv. Dolní oblast nebo na Osoblažsku úzkorozchodná železnice Třemešná – Osoblaha.

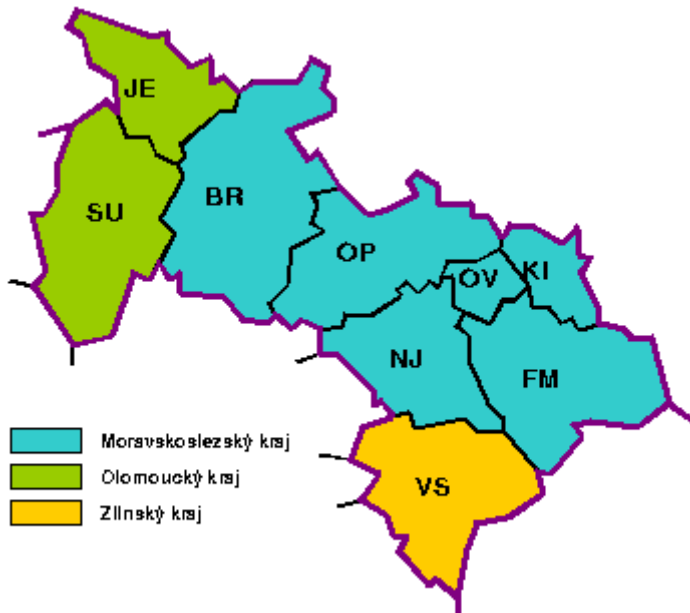
Ačkoliv z hlediska národního může působit Moravskoslezský kraj jako periferní region, tak z hlediska nadnárodního je jeho poloha na hranici tří států pro cestovní ruch poměrně perspektivní.

Pro cestovní ruch je k dispozici 405 ubytovacích zařízení, z toho 16 čtyř a pěti hvězdičkových hotelů, 206 ostatních hotelů a penzionů, 14 kempů, 11 chatových osad a 62 turistických ubytoven. Celkem lze využít 9 251 pokojů s 23 788 lůžky, 1 524 míst pro stany a karavany. Kraj v roce 2009 navštívilo 585 694 hostů, z toho 472 404 z České republiky, 23 721 ze Slovenska, 15 175 z Polska, 14 540 z Německa, 4 878 z Ukrajiny, 3 335 z Itálie a 3 320 z Rakouska.

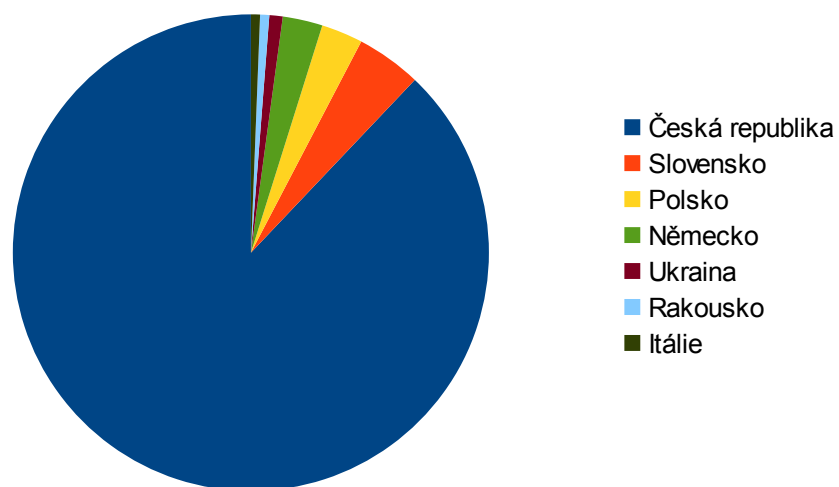
O rozvoj cestovního v Moravskoslezském kraji se stará především odbor regionálního rozvoje a cestovního ruchu na krajském úřadě MSK. Hlavní koncepcí rozvoje cestovního ruchu je Marketingová strategie rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Severní Morava a Slezsko 2009-2013. Jedná se o souhrnný materiál, který slouží jako obecně akceptovaná koncepce rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu včetně návrhů organizace a realizace marketingových aktivit. Je dlouhodobým nástrojem koordinace aktivit, prezentace potřeb regionu pro využívání potenciálu cestovního ruchu i inspirací pro jednotlivé spolupracující subjekty.

Z marketingového hlediska je turistický region Severní Morava a Slezsko rozdělen na šest turistických oblastí, jejichž charakteristiky se z pohledu turistiky liší:

- Hrubý Jeseník (okresy: Jeseník, Bruntál, Šumperk)
- Nízký Jeseník (okresy: Bruntál, Opava)
- Opavsko – Krnovsko (okresy: Opava, Bruntál)
- Poodří (okresy: Nový Jičín, území podél Odry procházející Moravskou Bránou)
- Ostravsko – Karvinsko (okresy: Ostrava, Karviná)
- Beskydy – Valašsko (okresy: Frýdek-Místek, Vsetín)

Obr. 49: Rozdělení turistického regionu Severní Morava a Slezsko

Obr. 50: Podíl jednotlivých států na počtu turistů v Moravskoslezském kraji v roce 2012

2.18.3 STRATEGICKÝ PLÁN ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU V MSK

Na přelomu let 2008 a 2009 byl vypracován strategický plán na rozvoj cestovního ruchu v Moravskoslezském kraji s včetně aktualizace s výhledem do roku 2015. Tento strategický plán obsahuje kompletní analýzu území z mnoha pohledů, zohledňující jeho potenciál. Dále také obsahuje kompletní SWOT analýzu a představuje navrhovanou strategii, která byla rozdělena do tří strategických opatření. 1. prioritní osa Spolupráce, 2. prioritní osa Marketing a 3. prioritní osa Realizační předpoklady cestovního ruchu, včetně podpory prioritních lokalit Moravskoslezského kraje.

Při naplňování tří hlavních prioritních os – viz dále v návrhové části – je reálné podpořit vzestup cestovního ruchu jako ekonomického odvětví. Hlavními měřitelnými cíli by měl být pozitivní rozvoj následujících indikátorů:

- meziroční diferencovaný růst návštěvnosti o 5 % a jeho udržení;
- loajalita návštěvníků – index CLI – minimálně 80% a udržení této hranice;
- spokojenost návštěvníků – min. 80 % návštěvníků je spokojeno s návštěvou regionu;
- zvýšení průměrné doby pobytu návštěvníků o 2 dny (cíl na období do roku 2013).

POUŽITÁ LITERATURA

- MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ, *Integrovaný portál veřejné správy* [online], dostupný na [www: http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz](http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz).
- DOBRÁ RADA, *Regionální rada Moravskoslezsko* [online], dostupný na [www: http://www.rr-moravskoslezsko.cz/](http://www.rr-moravskoslezsko.cz/).
- AGENTURA PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ, Moravskoslezský kraj [online], dostupný na [www: http://www.arr.cz](http://www.arr.cz).

2.19 KONFLIKT PROLOMENÍ TĚŽEBNÍCH LIMITŮ JAKO PŘÍKLAD LIMITŮ ROZVOJE REGIONU

Mgr. Martin Braun (GÚ PŘF MU)

2.19.1 ÚVOD

Oblast severní Moravy je v rámci České republiky tradiční důlní oblastí. Pod povrchem se nachází kvalitní černé karbonské uhlí a historie jeho těžby je pevně spojena s industrializací Slezska v 19. století v časech Rakousko-Uherské monarchie. V té době nastal bouřlivý rozvoj regionu a naplno se rozběhl tamější těžký průmysl. Další významnou kapitolou byla doba po únoru 1948, kdy tehdejší režim kladl velký důraz právě na těžbu uhlí a produkci oceli a železa. Práce popisuje problematiku prolomení limitů těžby černého uhlí na severu Moravy v oblasti Beskyd, kde vyvstává riziko poškození okolní zachovalé přírody CHKO Beskydy. Konkrétně se jedná o obce Frenštát pod Radhoštěm a Trojanovice.

2.19.2 VÝVOJ PROBLEMATIKY

Dobývání v prostoru obcí Frenštát pod Radhoštěm a Trojanovice bylo zkoumáno již od roku 1945, kdy byla beskydská oblast ověřena 51 vrty z povrchu a bylo zjištěno, že dobytelné sloje se nacházejí v hloubce 900 - 1 300 m (Naše Beskydy, 2005). Frenštátsko a Příborsko mělo představovat náhradu za postupný úbytek těžby na Ostravsku. Počítalo se, že na provoz dolů bude potřeba 22 tisíc pracovníků, z toho asi polovina na lokalitě Frenštát - Trojanovice (Nováček, 1984). Důl se začal budovat v roce 1981, ale nikdy se v něm uhlí ani zemní plyn netěžily. Důl se skládá se ze dvou jam. První má hloubku 943 metrů, druhá 1088 metrů, jsou spojené v hloubce 590 metrů (Aktualne.cz, 2012). V roce 1981 se začalo se stavbou dolu Frenštát pod Radhoštěm a díky výskytu zemního plynu se částečně počítalo i s těžbou této suroviny. Areál měl představovat tzv. skupinový důl s pěti závody - Západ, Sever, Východ, Trojanovice a Kunčice. Stát v průběhu 80. let vykoupil pozemky na stavbu sídliště pro horníky (LN, 2007). Byla navržena i výstavba dalších objektů: areál ubytoven při silnici Valašské Meziříčí - Frenštát pod Radhoštěm, vyrovnávací nádrž důlních vod, nádrž Lubina, nádrž Bystrá, vlečka, přípojné komunikace či různé inženýrské sítě (Nováček, 1984). Již tehdy, to dokonce znamená ještě za socialistického režimu, však tato kontroverzní stavba vzbuzovala odpor místních obyvatel, kteří následně zakládali občanská sdružení a pořádali petiční akce. Na druhou stranu je nutné uznat, že zamýšlené otevření dolu znamenalo přísun financí na zlepšení dopravní infrastruktury. Jednalo se především o silniční obchvat a nakonec nerealizovaný projekt elektrifikace tratě Ostrava - Frenštát s přidáním druhé koleje a protažení trati k samotnému dolu (Frenštát.cz, 2008).

První uhlí bylo slavnostně na povrch vyvezeno 12. dubna 1988 (Klát, 2009). V létě roku 1989 pak vydalo tehdejší federální ministerstvo paliv a energetiky rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru Trojanovice a učinilo tak nejvýznamnější právní krok k trvalé těžbě. Po změně režimu ale byly práce v roce 1991 na ložisku pozastaveny a důl zakonzervován. V roce 1995 přijalo představenstvo společnosti OKD rozhodnutí, podle něhož je realizován pouze zajišťovací provoz. Konzervační režim byl nastaven do konce roku 2003, kdy se měla znovu rozjet těžba nebo začít likvidace.

Už v dubnu 1997 však společnost OKD představila nový podnikatelský záměr těžby černého uhlí, tentokrát „pouze“ na jediné lokalitě z původních pěti. Tyto aktivity, které by pokryly plochu 37 km², by se dotkly nejen katastru obce Trojanovice a částečně města Frenštát pod Radhoštěm, ale vlivy poddolování by pocítilo i město Rožnov pod Radhoštěm a obec Veřovice. Firma v projektu počítala s dokončením přípravných prací kolem roku 2000 a zahájením těžby kolem roku 2005. Ročně by se mělo podle tohoto plánu vytěžit 2,2 milionu tun uhlí, životnost dolu byla odhadnuta na 40 let s možností dalšího prodloužení. K uskutečnění těchto představ zatím nedošlo kvůli nevhodným geologickým podmínkám (mladé karpatské pohoří) v oblasti a vysokým nákladům na zahájení důlní činnosti (Econnect, 1999).

Další hrozba ukončení konzervace a započetí těžby se reálně přiblížila v roce 2004, kdy Obvodní báňský úřad v Ostravě vydal povolení k průzkumné činnosti v souvislosti s plánovanou těžbou zemního plynu. Vzhledem ke sporům s Ministerstvem životního prostředí ČR zatím ale povolení nenabývalo platnosti. A tak i dnes se nad zakonzervovaným dolem tyčí dvě zeleně natřené těžební věže a otázka případné těžby, ať už uhlí, zemního plynu nebo metanu stále vyvolává mnohé nesouhlasné reakce místních obyvatel.

V posledních letech byl zájem ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu obnovení průzkumných sond a revize odhadů, které jsou staré více jak 40 let. Proti tomuto záměru se ovšem opět zvedla vlna kritických vyjádření a občanské sdružení Naše Beskydy vyvinulo značnou aktivitu v medializaci tohoto tématu. Stejně tak i Sdružení měst a obcí České republiky vydalo stanovisko odmítající byť jen geologický průzkum. Argumentem odpůrců je, že společnost OKD postupnými krůčky připravuje, byť i pozdější, ale přeci jen zahájení těžby v již vybudovaných důlních dílech. Ministr průmyslu Martin Kuba průzkum podporuje, ale obvodní báňský úřad včetně ministerstva životního prostředí souhlas zatím nevydaly. Zároveň v prosinci roku 2012 parlament přehlasoval veto prezidenta Klause ve věci horního zákona, který se krom jiného zabývá i vyvlastňováním v zájmu budování důlních zařízení. Tento institut, který doposud existoval, nově ze zákona vypadl a těžební společnosti se tak musí s každým vlastníkem individuálně dohodnout na prodeji jeho pozemku a institut vyvlastnění nelze použít. Sdružení bránící těžbě krok poslanecké sněmovny nadšeně přijala. Podobně se vyjádřil i svaz měst a obcí. Dosavadní praxe však již podle slov představitelů OKD byla taková, že se toto nařízení již fakticky dodržuje a od roku 1990 institut vyvlastnění v této věci nebyl použit (iDnes.cz, 2012).

2.19.3 ZÁVĚR

Těžba uhlí pod Beskydami jak se zdá pro tuto chvíli není aktuální. Zároveň ale ložiska lákají stále, neboť se jedná o jednu z posledních lokalit v Evropě, kde se uhlí v takovém množství nachází a kde těžba ještě nezačala. Ačkoliv se důlní zařízení neprovozují, tak se nezačalo ani s jejich likvidací a společnost OKD stále udržuje a konzervuje jejich stav. V budoucnu je tedy nasnadě, jak se bude energetická situace v republice vyvíjet a zda tato „rezerva“ nepřijde opět na pořad dne.

POUŽITÁ LITERATURA

- AKTUÁLNĚ.CZ: *Stát láká miliarda tun uhlí pod Beskydami, chce průzkum* [online]. 2013, [cit. 2013-04-19]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=753765>>.
- ECONNECT: *Kužvart chce být u jednání o Beskydech* [online]. 1999, [cit. 2009-04-19]. Dostupné na WWW: <http://new.ecn.cz/index_asp.stm?x=/enviro/priroda/texts/p990302a.htm>.
- FRENŠTÁT.CZ: *Vývoj dopravy a urbanismu v závislosti na rozvoji průmyslu* [online]. 2008, [cit. 2013-04-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.frenstat.cz/vyvoj-dopravy-a-urbanismu-v-zavislosti-na-rozvoji-prumyslu>>.
- IDNES.CZ: *Frenštátsko se raduje. Kvůli uhlí se nemohou vyvlastňovat pozemky* [online]. 2012, [cit. 2013-04-19]. Dostupné na WWW: <http://ostrava.idnes.cz/frenstatsko-privitalo-zmenu-horniho-zakona-fmr-/ostrava-zpravy.aspx?c=A121220_1869183_ostrava-zpravy_jog>.
- KLÁT, J.: *První těžba uhlí z dolu Frenštát* [online]. 2009, [cit. 2013-04-19]. Dostupné na: <<http://www.hornicky-klub.info/view.php?cisloclanku=2009010011>>.
- LN: *Valašsko uzamčené na sto let* [online]. 2007, [cit. 2013-04-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.okd.cz/cz/media/napsali-o-nas/valassko-uzamcene-na-sto-let/?jehled=1>>.
- NAŠE BESKYDY: *Doly vs. Beskydy*. [online]. 2005, [cit. 2013-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.nasebeskydy.cz/solid_page.php?id_sep=6>.
- NOVÁČEK, P.: *Vliv těžby černého uhlí na krajinu v okolí Frenštátu pod Radhoštěm*. 1. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc, 1984. 42 l.